

KOMISIJA SKUPSCINE REPUBLIKE SLOVENIJE

ZA USTAVNA VPRAŠANJA

NADALJEVANJE 31. SEJE

13/5-1991

Seja se je pričela ob 10.10 uri

Vitodrag Pukl: Bi nadaljevali z 31. sejo komisije in sicer nadaljujemo po dnevnem redu, kot smo ga sprejeli. Nadaljevanje in zaključek obravnave poročila strokovne skupine za človekove pravice in temeljne svoboščine in potem še obravnava poročila strokovne skupine za preambulo in splošne določbe.

Kaže, da bi danes lahko in bi tudi bilo potrebno, da končamo ta del dela. Zadnjič smo obdelali manjšinske zadeve, sedaj se pa vračamo na, ker smo preskočili, na 49. člen. Poročilo skupine, pravice invalidov. V osnovnem tekstu je prvi odstavek identičen z mnenjem skupine. Potem skupina v nadaljevanju predlaga različico. Bi o tem kdo razpravljaj?

Zvone Žagar: Ali lahko pojasnite, ali delujemo v sklepčni ali nesklepčni sestavi.

Vitodrag Pukl: A smo nesklepčni? Meni so povedali, da smo sklepčni. Prosim, preverimo sklepčnost. 10 nas je. Potem je premalo. Hvala lepa za opozorilo. Bi prekinili sejo do sklepčnosti, na zahtevo gospoda Žagarja.

Darja Lavtižar Bebler: Na zdanji strani tega poročila na strani 40, pod točko B si ogledate, kaj je naša skupina predlaga v povezavi s tem členom 49, ki smo ga imeli namen obravnavati na začetku seje. Namreč, tisti tekst člena 49 je splošne narave, se pravi, naša skupina je predlagala, da bi ustava vse invalide tretirala enako. V skupini je bilo

opozorjeno, zlasti s strani prof. Končarjeve, da sedaj v teh mednarodnih dokumentih, ki zadevajo pravice delavcev ali pravice iz dela ali v zvezi z delom, da se vse pogosteje uporablja ta splošni izraz invalidi. Ker pa je naša skupina želela upoštevati tudi dejanske razmere in dosežen nivo varstva pravic posameznim kategorijam invalidov, smo pod točko B na strani 40 predlagali, da bi vključili še eno besedilo, ki je bolj specifične narave, se pravi, da bi ustava posebej tretirala vojaške in delovne invalide, invalidne otroke in druge invalidne osebe. Potem borce NDV, žrtve fašističnega nasilja in civilne žrtve vojne in vojnega materiala, španske borce in predvojne revolucionarje, borce za severno mejo. Skratka, vse kategorije, ki so po sedaj veljavni ustavi imeli nek specifičen tretma. Da bi pač upoštevali načelo, da pridobljene pravice naj z novo ustavnopravno ureditvijo ne bi bile prizadete. To je samo kot opozorili in v razmislek.

Vitodrag Fukl: Tu naprej so še slovenski vojni dobrovoljci. Kaj bi to pomenilo. Mislim, ne razpravljam še, samo zanima me. Gospod Tine Hribar. Smo že sklepčni. Nadaljujemo sejo.

Tine Hribar: Glede tega dopolnila mislim, da ni potrebno, drugače se strinjam s predlogom 49. člena, tako kot ga je dala skupina. Mislim, da bi bilo dobro ohraniti prvi stavek iz osnutka, kjer smo ga namenoma tako splošno formulirali. Ta stavek ne vključuje samo invalidov, ampak vse tiste, ki niso zmožni za delo, tudi slaboumno rojene otroke itd. Če se to šteje v najširšem smislu za invalide, potem je v redu. Če pa to ni, če je vse kakorkoli prizadete, ali so invalidi ali ne od rojstva naprej, potem bi bilo bolje da ohranimo prvotno formulacijo, ostalo pa lahko dopolnimo tako kot je predlagano.

Vitodrag Fuki: Hvala lepa. Bi najprej obravnavali prvi odstavek 49. člena. Prosim, ne motite seje. Obravnavali bi prvi odstavek 49. člena in sicer, republika ustvarja pogoje za usposobitev ter ustrezno zaposlitev občanov, ki niso popolnoma zmožni za delo. Tu smo slišali že razlaga dr.Hribarja. Ima kdo še pripombe? Bi lahko ta prvi stavek, ki je identičen tudi z mnenjem komisije, sprejeli kot predlog. Gospod Peršak.

Tone Peršak. Ravno zato je pripomba dr.Hribarja. Jaz bi tudi podprl to, ali ostane tisto kar je bilo v osnutku ali pa da dobimo pojasnilo, zakaj je sedaj drugače. Sam sem mislil predlagati, da bi to kar predlaga komisija vendarle vnesli tisto formulacijo, ki je bila v pripombah iz javne razprave večkrat. Ker se mi zdi da gre vendarle za več. Misli sem predlagati, da bi rekli, republika ustvarja, jaz bi bil bolj za "zagotavlja" pogoje za usposobitev invalidov in otrok, ki so moteni v telesnem in duševnem razvoju. Ker ni nujno, da so oni ali invalidi, niti ni nujno, da so hendikepirani. Lahko gre samo za neke motnje, ki so posledica kakršnihkoli zunanjih dejavnikov, kaj jaz vem, razmer v družini in to, in prihaja do vedenjskih motenj, ki se potem ravno skozi to vzgojo odpravijo. In oni postanejo popolnoma enakovredni normalni državljani kasneje. Treba je tudi to zagotoviti.

V tem primeru sem bolj za to, ker gre za dejavnost, ki mora biti obvezna. Zato bi bil bolj za obvezujočo formulacijo, da republika zagotavlja, kot ustvarja te pogoje. Rekel bi še to, da se mi zdi drugi odstavek tako kot ga skupina predlaga, dober, ker na nek način odgovarja tudi intencijam, ki prihajajo iz organizacij invalidov, ki ne marajo tega razlikovanja med posameznimi vrstami invalidov, ampak hočejo generalno opredelitev in se mi zdi, da je to v drugem odstavku dobro, da gre v to smer.

Vitodrag Fukl: Prvi odstavek 49. člena kot je v predlogu, je identičen s predlogom Sveta za varstvo človekovih pravic in z osnutkom. Dočim skupina je nekoliko drugače postavila tekst in bi morda skupina povedala zakaj.

Darja Lavtižar Bebler: Mi smo menili, da usposobitev invalidov za življenje in delo pravzaprav vključuje tudi tisto, ker je v osnutku zapisano v prvem odstavku: "ustrezna zaposlitev občanov, ki niso popolnoma zmožni za delo". DA je to neke vrste pleonazem(?) v ustavnem tekstu.

Vitodrag Fukl: Če bi morda sprejeli bolj obvezujočo obliko, kot jo je ponudil gospod Peršak, bi skupina se zadovoljila s prvim odstavkom "Republika zagotavlja pogoje za usposobitev in ustrezno zaposlitev občanov, ki niso popolnoma zmožni za delo". Bi potem štel ta predlog za primeren.

Sedaj gre za drugi odstavek. Peršaka sem razumel, da bi drugi odstavek skupine, ki se glasi "Vsem invalidom so v skladu z zakonom zagotovljene invalidske pravice in druge oblike invalidskega varstva ter usposobitev za delo ustrezno njihovim delovnim zmožnostim." Da bi ta bil zadosten in primeren.

V samem osnutku pa govori "Invalidni otroci in drugi težje prizadeti državljani imajo pravico do usposobitve za življenje in delo". Bi o tem imel še kdo kakšno mnenje?

VITODRAG PUKL: Gre za dve varianti pravazprv. V mislih imajo obe varianti isto, se pravi zagotoviti invalidom vse pravice in varstvo, da k predlogu je to ločeno med invalidne otroke in druge težje prizadete državljane, sedaj nisem toliko v tej stroki doma, da bi lahko razlagal ali je treba ločevati invalidne otroke zlasti, ker sem prej slišal, da se lahko rodijo otroci z pomanjkljivostjo oz. s hibami in ne vem, če jih je šteti kot invalide, morda kakšna druga formulacija in potem pa formulacija, težje prizadeti državljani, tudi ne vem zakaj je ta, niso to invalidi, tu bi prosil, da bi te zadeve v razpravi nekako pojasnili. Bi kdo o tem, prosim.

TONE JEROVSEK: Ja, sedaj taka dopolnitev, kot jo g. Peršak predlaga bo seveda pomenila dve komulativni pravici ampak jaz nimam nič proti invalidnim osebam, pogledjte. Republika bo zagotavljala pogoje za usposobitev, to je uredno, ampak kar naprej tudi ustrezno zaposlitev, ob hkratnem, da imamo v zadnjem odstavku, če sprejmemo ta predlog sveta, za kar se zavzemam, kjer pa je rečeno, da je invalidnim osebam zagotovljeno invalidske pravice in druge oblike invalidskega varstva ter usposobitev za delo ustrezno njihovim delovnim zmožnostim. Se pravi, če ne bodo imeli zaposlitve, bodo imeli itak varstvo zagotovljeno, se pravi materialno preskrbo. Sedaj pa se poleg tega še zaposlitev zagotavlja po prvem odstavku. Ko smo mi to pisali, seveda tega nismo mislili, da bi bilo tako komulirano. Namreč oni bodo imeli tako ali tako zaradi tega, ker bodo imeli invalidsko varstvo prednost pred drugimi, ki si morajo svojo materialno eksistenco zagotavljati iz dela. Sedaj pa če napišemo zagotavlja imajo pa to oboje. Jaz dvomim, če bo to realna pravica, ki bo po ustavi spoštovana ali bo to samo gola črka na papirju, ki je ne bo nihče uresničeval. Hvala.

VITODRAG PUKL: Hvala. Morda bi se lahko to rešilo s tem, da bi napisali Republika ustvarja pogoje za usposobitev ter ustvarja pogoje za ustrezno zaposlitev. Soglašate s tako formulacijo. Dr. Bavcon prosim.

DR. LJUBO BAVCON: Rad bi vas opozoril na to, da imamo ne zelo številno, vendar le pa zaznavno skupino ljudi od otrok do starejših ljudi, ki niso invalidni v pravem pomenu besede, ampak so recimo 25 % do 30 % sposobni delati. Za take ljudi je zaposlitev neizogibno nujno potreben sestavni del njihovega življenja, kajti, če nimajo možnosti zaposlitve v kateri pač ustvarjajo samo 25 % do 30 % povprečne produktivnosti, potem so popolnoma na cesti, potem so izgubljeni in zato se sedaj tudi društva za duševno prizadete in tako naprej in stroka prizadeva, da bi za njih ustvarili neke vrste delavnice, zaščitne delavnice, ker morajo imeti mentorje, so zaposleni, to je neka oblika varstva, ki daje nek produkt, vendar daleč nižji produkt in če sem jaz g. Peršaka prav razumel je imel tudi on to v mislih in jaz bi njegov predlog za formulacijo podprl. Hvala lepa.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Samo, tu gre za ene invalide, se pravi otroke. Če pa bi sprejeli ta ustavni tekst, bi se to razširilo na vse invalidne osebe in tu je ta nevarnost. Ravno zato, po dikciji Republika ustvarja pogoje za, to je potem naprej, težje prizadete. Prosim.

TONE PERŠAK: ...formulacije pove, ki niso popolnoma zmožni za delo. Se pravi oni so zmožni, ne pa popolnoma za tako normalno enakopravno delo, ker pač v vsakih normalnih razmerah, so pa možni.

VITODRAG PUKL: Meni se vsekakor zdi, da bi tu z tako dikcijo 'zagotavlja pogoje za usposobitev ter ustrezno zaposlitev', se pravi, ki niso popolnoma zmožni za delo, po eni

strani bi bilo to preozko ali preširoko. Mislim, če bi zagotavljalo, tako da bi

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Pač se morali odločiti. Jaz sem predlagal, to dikcijo zagotavlja pogoje za usposobitev ter ustvarja pogoje za ustrezno zaposlitev. Zakonski tekst je gotov potem to določili stopnjo invalidnosti, invalidno sposobnost in tako naprej. Lahko je tudi ostalo pri prvotnem besedilu.

No, potem bi če ni kaj drugega pri besedilu osnutka ustavi.

.....: Jaz sem hotel reči, da bi seveda bilo lepo, če bi se dalo ustavo napisati zagotavlja. Tako kot je predlagal gospod Peršak. Seveda to pomeni, da s tem republika prevzema neko obveznost, ki jo potem mora izpolniti. Mislim, da bi bilo prav, da če bi jo izpolnila. Tu ne gre za množice, to so sorazmerno majhno število ljudi, ki lahko če ne bi bile zaposleni predstavlja za okolje in tudi zlasti za družino velikansko obremenitev.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Milsim, da je druga plat te medalje ta, ki deklarativnih pravic za katere vemo, da bodo težko uresničljive, je težko v ustavo zapisovati. Da bi ostal le prvi odstavek kot v predlogu. Po mojem bi to se lahko zmenili. Prosim. Conč.

CONČ: Glede drugega odstavka, jaz mislim, da verjetno terminologija danes ne moremo razčistiti, ker je tudi v zdajšnji ustavi nekonsistentna, invalidni otroci kasneje so precizirani otroci z motnjami in tako naprej. Predlagam, da glede drugega odstavka osnutka, da se nivo varstva, predvsem otrok, zviša, ker morda bi mu lahko sodili po zdajšnjem tekstu da gre samo za vzposobitev za življenje, da to pomeni zgolj preživetje tudi

lahko. To je ena od možnih tolmačen, da gre na najnižje standarde. Zato smo v Komisiji za otrokove pravice predlagali, tako določbo drugega odstavka, ki se glasi: "Invalidni otroci in drugi težje prizadeti državljani imajo pravico do usposobitve za polno in dostojno življenje, za dejavno udeležbo v družbi oz. za delo."

To je očitno saj, ciljano višje, ne gre samo za deklaracijo, pač pa to upošteva načelo integracije oz. vključevanja invalidnih oseb v družbo.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. To je potem novi predlog pravzaprav ste vi, komu ste to dali? Aha v razpravo. V redu. Hvala. Osnovni tekst je invalidni otroci in drugi težje prizadeti državljani imajo pravico do usposobitve za življenje in delo. In to je indentičen s predlogom Sveta za varstvo človekovih pravic in v osnutku je to besedilo enako. Gospod Peršak prosim.

TONE PERŠAK: Jaz bi samo nekaj rekel. Ne vem, če je ta formulacija, ki je bila zdaj povedana dobra ali ne, se pa z intencijo strinjam. Zakaj gre? Gre za to, da smo mi velikokrat reševali to na en način. Mislili smo, da je zadosti, če slepe izobrazimo za telefoniste, in da smo s tem stvar opravili. In podobno na drugih področjih. Na nek način bi bilo dobro, da gre za eno zavezo, da je seveda se ponuja nek višji standard, vem, da je danes v tej situaciji v tem malo zoprno govoriti, ampak gre za to, da ti ljudje, če tako rečem, ki prihajajo iz teh društev int tako naprej, s takim načinom obravnave seveda niso zadovoljni ne. S tem, da se družba izpolni neko obveznost, bom rekel, ampak jo izpolni na najcenejši ali pa na najlažji način.

Tudi oni imajo seveda zelo različne ambicije. In če jaz

prav tako razumem ta predlog teži v to smer, da je treba omogočiti več, narediti več, kot zgolj, bom rekel, ponuditi neko najnižjo možno usposobitev in reči tako, zdaj smo pa s tem situacijo rešili.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Battelli.

ROBERTO BATTELLI: Jaz tudi podpiram to kar je predlagal predstavnik Komisije za pravico otrok in podpiram razmišljanje gospoda Peršaka. Tu gre za po mojem osnovno opredelitev, da je treba tem ljudem omogočiti polno integracijo v družbi. In potem ta obveza se mi zdi, od strani družbe, mora biti opredeljena v ustavi, ravno tako kot bi morala biti recimo mestna infrastruktura in ostale stvari prilagojene tudi potrebam teh ljudi.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Šonc.

ŠONC: Jaz bi pravzaprav samo še dodatno pojasnil, da je taka formulacija oz. taka določba v skladu s 23. členom, konvencije otrokovih pravicah, ki nas kot obvezen dokument kot ratificiran dokument obvezuje.

Pa še tole. Povezal bi tudi 54. členom in sicer z variantnim dodatkom, kjer je določba, da je izobraževanje in usposabljanje otrok z motnjami brez plačno. To je pravzaprav povzeta že dozdajšnja določba ustave, in to samo kaže na ta višji nivo zagotovitve pravic teh oseb.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Šonc, bi še enkrat ponovili ta predlog drugega odstavka. Lepo, da bi se dalo zapisati. Prosim.

ŠONC: Ja, takole. "Invalidni otroci in drugi težje prizadeti državljani; imajo pravico do usposobitve za polno in dostojno

SONC: (nad.) polno in dostojno življenje, za dejavno udeležbo v družbi oz. za delo".

Predsedujoči VITODRAG PUKL: hvala lepa. Ali je bil ta sprejemljiv. To je pravzaprav malo razširjeno naštevanje usposobitve dejansko gre pa samo za usposobitev. Potem bi lahko sprejeli to varianto, ki jo je Čonč prebral kot predlog. Prosim gospa Lavtižar.

DARJA LAVTIZAR-BEBLER: Jaz se v načelu seveda strinjam s tako razširitvijo te skrbi za invalidne otroke, samo dajmo razmisliti ali je realno napisti, da imajo invalidni otroci možnost dejavne udeležbe v družbi. Kaj to vsebuje. Že itak otroci njihova udeležba v družbi je omejena z njihovo starostjo, zrelostjo in s tem, saj se strinjam samo, da bomo vedeli o čem se pogovarjamo in kaj smo sprejeli.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Gospod Šonc prosim.

SONC: Ja, to je pravzaprav razlaga načela integracije, če se spomnite lansko leto, ali pred lani je bilo, ko je že nastal v Ljubljani problem usposobitve nekega bivšega vrtca za prostore invalidne otroke. To je ena od takih stvari, ne mislim, da še do zdaj ni rešen ta problem. Gre za sprejemanje te ljudi medse, v našo družbo.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Jerovšek.

TOINE JEROVŠEK: Jaz se tudi zavzemam po smislu za to, kar je gospod Šonc povedal, seveda, to niso pravne kategorije, polno in dostojno življenje, prosim to ni za ustavni tekst. Glejte, to enakost ljudi, ne glede na to, ali so takšni ali drugačni zagotavljanje druga pravica to je enakost pred zakonom in

enako z institucijami in tako naprej. Se pravi, jaz bi bil celo prizadet, če bi bil v tej kategoriji in bi ustava neko tako posebno polno pravico do ne vem česa zagotavljala. Za življenje in delo po mojem za ustavo zadosti. Dostojnost in tako naprej. Saj družba ne sme ustvarjati nedostojnih pogojev za življenje ljudi, ki so še celo prizadeti. Hvala lepa.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Še kdo na to temo? Ja, gospod Šonc.

ŠONC: Če se seveda lahko strinjamo s tem, da sigurno ne gre za čiste pravne termine, mislim, da bi res vztrajali samo na dejavni udeležbi v družbi. Še en primer bom navedel, od stopnosti fizični dostopnosti visokošolskega študija je bilo govora na posvetu Alpe-Jadran lanske leto. In² ugotovljeno je bilo, da je v Sloveniji oz. v Ljubljani univerzi tako pogojno dostopnih tri ali štiri poslopja za invalide z vozički, tudi to pomeni to stvar.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Samo vprašal bi, to verjetno če je ta dopolnitev sprejemljiva ali ne, drugače se moramo odločiti, ker gre za dve varianti in mislim, da bi lahko jih strnili, bi o tem glasovali. Ali je to gospod Jerovšek sprejemljivo? Ali soglašamo s to dopolnitvijo, da se sprejme kot predlog? Osnovni tekst za dopolnitvijo kot je zdaj gospod Šonc povedal? Prav.

Tretji odstavek imamo pa v osnutku vojaškim in delovnim invalidom so zagotavljeni invalidske pravice in druge oblike invalidskega varstva, ter usposobitev za delo, ustreza za njihovim delovnim zmožnostim. Variantni dodatek oz. variantno mnenje Sveta za varstvo človekovih pravic je: "Invalidnim osebam so

zagotovljene invalidske pravice in druge oblike invalidskega varstva ter usposobitev za delo, ustrezno z njihovim delovnim zmožnostim". To je isto. Dočim je, Skupina za človekove pravice, kot to je združila, to so združili vsem invalidom v skladu z zakonom zagotovljene invalidske pravice in druge oblike invalidskega varstva, ter usposobite za delo, ustrezno njihovim delovnim zmožnostim. Tu gre enkrat za vse invalidom, enkrat vojaškim in delovnim invalidom, dočim smo slišali, da je imela skupina še variantni predlog, in sicer na 40 strani njihovega poročila, kjer našteva

Predsedujoči VITODRAG PUKL: med drugim, meni se zdi, da ste tu povzeli tekst iz zdajšnje ustave ali kaj, borce, NOB, žrtve fašističnega nasilja, civilne žrtve vojne, španski borci itd., kar so verjetno vse invalidi. Mislim, da osnovne tri variante so pravzaprav identične. Če ne upoštevam ta zadnji predlog, gre za vprašanje, gre za vojne ali vse invalide. Tu bi pač se morali odločiti ali ostanemo pri členu 49, katerega podpira tudi Svet za varstvo človekovih pravic ali pa za vašo varianto na 40. strani. Ali bi tisto varianto na 40. strani, o tem bi prosil, da bi razpravljali. Kdo se je javil, gospod Feršak ali ti.

Tone peršak: ...da sem za to formulacijo, kot jo ponuja skupina, zaradi tega, ker ne dela razlik med invalidi, ker obstajajo poleg vojaških in delovnih, tudi še drugi, iz prometnih nesreč itn.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Kot jo ponuja skupina v tem členu 49, samo meni se zdi, da vi ponujate potem drugo varianto. Prosim, gospa Lavtižar-Bebler.

DARJA LAVTIZAR-BEBLER: Razlika, geneza tega je takole, Svet za varstvo človekovih pravic je tudi opustil razločevanje med vojaškimi in delovnimi invalidi, pa se je odločil za invalidne osebe. To isto je sprejela tudi delovna skupina s tem, da je imela pred očmi različne vrste invalidov, tako, kot tudi gospod Feršak ugotavlja, in zato smo rekli, vsem tem invalidom, so v skladu z zakonom zagotovljene invalidske pravice in druge pravice, se pravi v skladu z zakonom, ker smo predvidevali različnost situacij, ki jih bo posamezen zakon v posameznem področju rešil. Predlagali smo pa še dodatek in sicer zaradi tega, ker smo se bali, da ne bi prišlo do vprašanja, ali se utegne znižati nivo dobljenih in zagotovljenih pravic tistim kategorijam ljudi kot so španski borci, vojaški invalidi in vse to, zato smo predlagali ta dodatek,

ki pa moram opozoriti, je identičen z besedilom 238. člena sedaj veljavne ustave in tam so noter tudi ti vojni dobrovoljci, slovenski vojni dobrovoljci, za katere sem zdaj slišala, da so ljudje, ki so sodelovali v I. svetovni vojni. Iz tega vidika se seveda zastavlja vprašanje, ali je sploh še smiselno, glede na to, da imajo vsaj 90 let, pač to posebno pravico jim zagotoviti. Skratka, da bi pa ti vendarle še uživali posebno družbeno-varstvo, da se ne bi znižal nivo njihovih pravic, že pridobljenih.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Dobro, potem bi najprej odločali o drugem odstavku. Sprejemljiv bi bil predlog skupine 'vsem invalidom so v skladu' itn. Ima tu kdo kake pripombe ali nasprotovanja, sicer bi ta predlog sprejeli?

Zdaj gre pa za dodatni predlog skupine, ki v bistvu povzema navedbe dosedanje ustave. Dobesedno, moje mnenje je, da bi taka dikcija v tej novi ustavi povzročila več neprijetnosti, kot pa, da je ne bilo. Če so zagotovljene vsem invalidom pravice, jih ne bi ločevali na izvor invalidnosti, zlasti, ker imamo v medvojnih dogodkih tudi invalide v vrstah ljudi, ki ne spadajo v nobeno izmed teh kategorij in bi bilo to zelo mučno, če bi za en del invalidov prihranili pravice, druge pa s tem avtomatično izločili. Predlagal bi, da bi, to je moj predlog, da te dopolnitve ne bi vnesli v ustavo, drugače pa kot alternativa. Prosim, odpiram razpravo. Gospa Lavtižar-Bebler.

DARJA LAVTIZAR-BEBLER: V tej zvezi se moram strinjati s to vašo ugotovitvijo, da so ti itak tudi invalidi in zdaj vojaški in delovni invalidi, invalidni otroci, vse to, da jih je potentakem odveč tukaj spet posebej poudarjati. Opozarjam pa, da med temi vsemi naštetimi pa potem ostanejo kot neurejena kategorija ali pa izpuščena zdaj glede na novo ustavno ureditev španski borci, predvojni revolucionarji, borci za severno mejo itd. Te bi

kazalo, kolikor se odločimo, urediti v nekem posebnem členu, da uživajo posebno družbeno varstvo, tako kot je bilo to doslej.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Prosim, kdo bi o tem razpravljaj? Zabukovec.

G. ZABUKOVEC: Mogoče se to nanaša na problem trajanja kontinuitete pridobljenih pravic in ne bi kazalo posebej naštevati, ampak sploh kot ustavna kategorija oz. princip, da pridobljena pravica se ne zmanjšuje. Kaj drugi mislite o tem?

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Jaz menim, da v ustavi je že tako razumljivo, da se pravice ne morejo kratiti.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: morejo kratiti. Osebnostno menim, da bo to razločevanje z zakonom urejeno. Prosim, gospod Starman.

DANIJEL STARMAN: Torej, če bi analizirali zadevo res v detaile, bi prišli verjetno v nekaterih primerih do vprašanja privilegij, na vprašanje pravic, enakosti za vse, pod vprašanje privilegij. In če analiziramo tudi vprašanje, ki ga je predsedujoči povzel, da je vrsta kategorij, ki bi tudi zaslužila tako posebno varstvo, ki pa sploh še rehabilitirano praktično ni, bi s tem povzročil še dodaten problem. Zato mislim, da popolnoma zadostuje za ustavni tekst to, kar je v drugem odstavku v 49. členu in da ni potrebno dajati nekih novih kategorij izpostavljeni v tekstu. Hvala.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Še kdo prosim? Gospod Ribičič.

CIRIL RIBIČIČ: Okrog te razprave o pridobljenih pravicah, dejstvo je, da so to pravice, ki so doslej bile v ustavi in, da bi s tem, ko bi jih zdaj ustava izpustila, da jih ne bi vključila, bi seveda ustvarili pravno stanje, ker bi bile sporne te pravice same po sebi oz. njihova ustavna podlaga, druga potem na individualni ravni, če bi se kdo skliceval na pridobljeno pravico. Ampak, če želimo to obravnavati kot pridobljene pravice, bi bilo treba to tudi na ta način registrirati v ustavi. Jaz pač vidim to argumentacijo, da ni razlogov, da se te pravice opuščajo oz. zožujejo in zato podpiram ta predlog, ki je prišel od Zveze borcev, ki je na koncu tega poročila.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. To se pravi, tu sta dva predloga. Dobro bi bilo, če bi se odločili za stališče Ustavne komisije, ne vidim drugega izhoda, kot glasovanje o tem, ali bi kot variantni predlog uvrstili tudi to, kar je predlagala

Zveza borcev. Kdo je za uvrstitve kot variantni predlog tega predloga Zveze borcev? Prosim, glasujmo. (8 poslancev glasuje za). Kdo je proti? (4 poslanci). Kdo se je vzdržal? (2 poslanca).

Ugotavljam, da je kot variantni predlog sprejet tudi predlog, ki ga je skupina dala kot člen, recimo zaenkrat 'delovni naslov 49.a.' Hvala lepa. Gospod Peršak.

STONE PERŠAK: Meni je žal, ker se ni več pogovarjalo o tem. Namreč zakaj. Mislim, da bi bilo treba iskati v tej smeri, kot je začel gospod Zabukovec, ker je zdaj res malo težko v tej situaciji, v katerim smo, po lanskem letu zagovarjati naštevane enih skupin, drugih pa ne. To je en problem, drug problem je v tem, da se tukaj tudi postavi problem, recimo, če vzamemo člen, tak kot je, predlagan čisto... terminologije, mi imamo danes do te revolucije malo drugačen odnos kot včasih. Nočem nič to 'peorativno' razlagati ali kaj takega, ampak dejstvo je, da gledamo na to danes malo drugače in se mi zdi, da bi se s kakšno formulacijo dalo temu preprosto izogniti nekaterim polemikam, ki bodo verjetno sledile. Zato sem se jaz tudi tega glasovanja vzdržal. Se mi zdi, da bi bilo dejansko dobro en napor vložiti v to smer, kot je bila tu predlagana. Nisem zato, da se komurkoli pravice odvzema, se pa res postavlja zdaj vprašanje, kako je mogoče za določene skupine še v novih okoliščinah utemeljevati, za druge pa ne.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Bizjak, potem gospod Zagožen.

IVAN BIZJAK: Jaz prej nisem o tem diskutiral, ker sem bil prepričan, da se bomo dogovorili, da tega ne vlečemo naprej oz., da se na tem mestu s tem dodatkom konča zadeva. Namreč ne zdi se mi prav, da bi tukaj še ob vseh drugih ustavnih garancijah enakosti in garancijah za invalide itn. vlekli v ustavo še

nekateri, ki so tukaj noter bolj poudarjeni. Vendar pa, če smo to zdaj že kot varianto nekje sprejeli, da je vključena v ta delovni tekst predloga, potem, če nič drugega, se mi zdi sporna tale kategorija 'predvojni revolucionarji'.

IVAN BIZJAK: namreč v času, ko se nekateri izmikajo, da tudi neke revolucije posebne niti ni bilo in tako naprej, ko so okrog tega velike debate, mislim, da je sploh vprašanje, recimo dobro ta pojem je v vsakem primeru vprašaljiv, ga je potrebno ustrezneje navesti, ustrezneje precizirati, da se bo vedelo zakaj gre, da ne bi pravzaprav v neki ustavi, zdi se mi, da bi bilo za ustavno komisijo, kakršna je tale tukaj, malce nenavadno, da da od sebe bilo katerem bi figuriral takšen pojem.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Bom takoj dal besedo, jaz bi samo rad pojasnil, zlati gospodu Peršaku in gospodu Zabukovcu in ostalim, zakaj sem se odločil, da bi o tem glasovali. Namreč ta kompromisni predlog, da bi se ohranili do sedaj pridobljene pravice bi o obsegu tudi ohranitev pridobljenih pravic pred vojnim revolucionar... in tako naprej, se pravi celotni tekst bi postal v istem besedilu naprej kot ohranjene pravice. Tu gre pa za dejansko nasprotne ocene dveh krupacij, se pravi eni menijo, da bi se to v celoti ohranilo in tudi ta predlog, da bi se ohranile te pravice, dosegel nič drugega, kakor da bi te pravice dejansko bile v celotnem besedilu ohranjene, zato naj gre to kot varianta in se potem pri usklajevanju zadeva razčistila.

Tu kompromis ni mogoč z ohranitvijo pravic. Verjetno ne bo možno, da bi kategorije predvojnimi revolucionarjev ohranili nek posebni status, kar bi pa s tem, če bi zapisali, da se vse pravice ostanejo kot nedotakljive. To je bil moj razlog, da sem se odločil za glasovanje in dve varianti. Gospod Zagožen prosim.

ZAGOŽEN: Jaz sem glasoval proti, iz enostavno tega razlog, ker ne razumem, kako bi bilo mogoče v en člen dati

vojaške delovne invalide, invalide in invalidne otroke in potem vojne veterane. Pa zdaj ne bomo govoril o vojnih veteranih in potem še revolucionarje. In španske borce recimo, to so enostavno različne kategorije, ki ustavni člen ne grejo v en. .. o posebnem varstvu ali posebnih kraljicah in tako naprej.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. No, mislim, glasovali smo, razloge sem povedal zakaj in tudi menim, da noben kompromis v zvezi z ohranitvijo pravic ne bi dosegel drugega kakor bi dejansko ta tekst sprejeli kot besedilo ustave. Mislim da razumete gospod Peršak o čem je pravzaprav osnova tega bila. Ali bi lahko potem šli naprej, na 50. člen? Prosim.

.....: Eno kratko besedo, najprej seveda soglašam s tem, kar je pravkar omenil gospod Zagožen, to je jasno, da te različne kategorije v isti člen ne morejo priti.

Drugič, nisem prepričan, da je treba in da je pametno z navajanjem posebnih kategorij izzivati najrazličnejše odmeve in nasprotovanja. Zdi se mi, da je z določbo drugega odstavka 15a. člena nekako to vprašanje rešeno, da so pridobljene pravice, veljavne. In ustavno sodišče bi po moji sodbi, če bi bil sprejet kakšen zakon, ki bi to izrecno izključeval, moralo reči, da je takšen zakon v nasprotju z ustavo. Nobene človekove pravice ali temeljenosti urejeno v pravnih aktih, ki veljajo v Republiki Sloveniji ni mogoče, skratka isti argument kot sem prav razumel gospoda Zabukovca. Mislim, da morda za nadaljnjo debato, ker sta dve stališči zglasovani, bi bilo morda dobro vzeti to v upoštevanje, morda bi bilo še bolj treba okrepiti to določbo o nepravnosti ali protipravnosti odvzemanja pridobljenih pravic, ne bi pa svetoval,

če smem uporabe besed in izrazov, ki lahko samo vzbujajo samo hudo kri.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Hvala lepa za prispevek, gospod Ribičič.

CIRIL RIBIČIČ: Mislim, da vsaj zame velja, ne vem kako za druge, ki so glasovali za ta predlog, da bi izčiščenje tega besedila lahko samo koristilo temu predlogu, tako, da ta pripomba, ki je bila dana v zvezi z revolucionarji in tudi kakšna druga izboljšava bolj na splošni način, da se to pove, bi bilo tudi smiselno. Mislim, da bi bilo korektno, če se tukaj zraven tudi opomba, da je odvisna rešitev tega vprašanja tega, kakšno bo besedilo ali bo sprejeto v končnem besedilu tudi besedilo okrog pridobljenih pravic, ki zdaj govorijo o tem, da te pravice niso odvisne od sprememb te ustave ali ne. Seveda bi bilo treba paziti, da ne bi potem prišlo do teh nasprotij. Mislim, da je dobro, da imamo to varianto toliko časa, dokler stvari niso dokončno razčiščene.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. To je tudi moje mnenje in verjetno bo to res odvisno, da ustavnega dokončnega. To smo tako sprejeli dve varianti naj ostane in verjetno bo prišlo do. Ja, 50. člen. Aja, 49. to je vašimi pravicami emigrantom. To je predlog, ali je to skupine, delavci migranti in člani njihovih družin Ali nismo to že obravnavali zadnjič? Imigranti. Zadnjič smo nekaj obravnavali, smo ja. To smo obravnavali. Prosim ja

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Ja mislim, da je bila že razprava o tej zadevi. ja..... ker smo to, no ... a člen pravica imigrantov. Najprej smo morali pri strokovnjakih pozanimati ali gre za migrante ali imigrante, takoj, delavci imigranti in člani njihovih družin imajo v skladu z zakonom pravico do ustreznega varstva. Mislim, da je to že kompromisen predlog, ko smo ga obdelovali. Prosim gospa Lavižar.

DARJA LAVTIZAR-BEBLER: Ja torej jaz sem se pozanimala pri strokovnjakih in zlasti prof. Končarjeva pravi, da tuji akti, ki urejajo pravico delavcev imigrantov in njihovih družin govorijo dosledno o migrantih, delavcih migrantih, to je strokovni terminus, ker je to najsplošnejši pojem za vse delavce, ki se selijo, vozijo, ki pridejo v to državo ali iz te države gredo v drugo državo ne glede na to, da je seveda ustava akt, ki ureja razmerje za našo državo, se pravi, ker to je najsplošnejši pojem, ki vključuje vse možne situacije.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. No tu bi res pvoedal, mi smo se ta člen o tem smo že razpravljali in smo tudi prišli do formulacije v skladu z zakonom, to se pravi, da bi zakon urejal obseg njihovega varstva, tako da vsebinsko ne bi bilo potrebno ponovno načenjati, pač pa samo terminološko.

Zdaj jaz res ne vem, migranti, imigranti ali bi jim mogoče dr. Bavcon kaj vedel o tem ali

Dr. LJUBO BAVCON: Ja jaz mislim, da je ustrezna beseda migranti, ker gre ravno za to, da gre lahko tudi za ljhudi, ki dnevno hodijo v Slovenijo delati in se zvečer vračajo, skratka to

je najširši izraz, imigrant je pa samo tisti, ki je se vselil v Slovenijo .

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Ja saj ti so bili mišljeni, no prav dr. Jerovšek.

TONE JEROVŠEK: kateri prehajajo preko državne meje in imajo poseben status ureja 7. člen te ustave, ki govori o mednarodnih pogodbah, ki nudijo tem delavcem posebno zaščito in ne vidim potrebe, da bi bila tukaj še posebna norma, ker smo itak rekli, da se te pogodbe neposredno uporabljajo v notranjem pravu.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Gospa Lavtižar, gospod Ribičič, tu zdaj je mnenje, da je pravzaprav ta člen nepotreben, ker 7. člen zagotavlja, da povzemamo vse mednarodne pogodbe v naš pravni sistem in da so s tem pravice teh ljudi migrantov ali imigrantov v celoti vključene v pravni sistem, da je to odveč. Prosim.2

DARJA LAVTIŽAR-BEBLER: Ja saj to vprašanje se pojavlja ob vrsti drugih določil, ki govorijo o človekovih pravicah. Lahko bi rekli, da tukaj sploh ne rabimo poglavja o človekovih pravicah, ker itak vse ratificirane mednarodne pogodbe veljajo tudi za nas, ampak mi smo to namenoma predlagali, zlati zato, ker Evropska socialna listina posebej govori o tem vprašanje varstvu pravic delavcev migrantov in odločili smo se, da predlagamo takšno določilo uvrstiti v našo ustavo zato, ker bo seveda tudi Evropa presojala našo zrelost za vstop v Evropo zlati iz tega vidika, kaj imamo in kako imamo v ustavi urejeno.

To je seveda vprašanje oportuniteti, primernosti. Lahko

se odločimo tudi, da tega ne damo noter.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Dr. Bavco, pa kdo pote? Kožuhova pa Magajna. Prosim.

Dr. LJUBO BAVCON: Rad bi vas opozoril na to, da obstajata dva, kar zadeva migrante ali imigrante, dva standarda in sicer pravi pravi, da mora država gostiteljica poskrbeti za socialno integracijo imigrantov in drugi standard je, da mora poskrbeti oz. da mora dopustiti njihovo kulturno, nacionalno itd. identiteto, izražanje njihove identitete. O nacionalni identiteti smo že govorili, o tem prvem standardu, to je zagotoviti socialno integracijo v okolje, to je pa ta člen. Jaz mislim, da je to potrebno. Hvala.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala. Prosim gospa Kožuh.

KOŽUH: Jaz bi rada podprla ravno iz javnega stališča, ker so imigranti tudi pri nas ena od skupin prebivalcev, ki so deležni manj pozornosti bili tudi v preteklosti, tako da so nam močno vplivali na podatke o splošnem zdravstvu in socialnem stanju prebivalstva. Jaz mislim, da sodi kot poseben člen v ustavo.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Magajna.

MAGAJNA: Jaz mislim, da se 49. a člen bistveno širši celo od 7., člena, ker tu ne gre zgolj za izpolnjevanje mednarodnih pogodb, ampak za varstvo vseh oblik, možnih oblik migrantov, verjetno tudi teh, kot jih je gospod Bavcon naštel, tudi take, ki se dnevno vozijo na delo ali odhajajo nazaj v matično državo itd., se pravi za nek širok spekter teh oblik migracij, ki pa seveda zahteva vsak od njih ustrezno varstvo.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. No jaz bi

predlagal, da pravzaprav ne bi bilo škodljivo, da ostane člen, kot je predlagan v tej dikciji, ki smo jo že meritorno obravnavali v predlogu. Gospod Starman.

DANIJEL STARMAN: Samo eno vprašanje. Kakšen pravzaprav značaj ima ta člen, če ga analiziramo po njegovi tekstualni gra..... razlagi. V bistvu je vse odvisno od sprejetega zakona deklaracije, enostavno ustavna deklaracija in vprašujem ali brez te deklaracije bo zakonodajalec lahko to posebno varstvo imigrantom dal in ali v čem je ta posebna veličina ustavnega teksta, da je taka formulacija podana, ki je čisto vse odvisno od obsega in vsega tega varstva, ki ga bo določil zakon.

Zoper se vračamo v tisto osnovno vprašanje ali je to poglavje sankcionirano ali deklarativna zadeva in ptejem, da je tudi 49.a člen čista deklaracija, ki povzema mednarodne obveznosti, ki bomo nedvomno mogli bolj izpolnjevati, kot so se do sedaj.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Zagožen.

ZAGOŽEN: No jaz bi vprašal, malo druge ustave ustrezne člene, ker zagotovo pa druge države zagotavljajo z zakonom tudi pravice delavcev imigrantov. Denimo v sosednji Avstriji imajo celo volilno pravico, ne splošno, ampak npr. za delavske zbornice in podobne, mislim da celo na lokalnih volitvah lahko sodelujejo, za lokalno samoupravo in podobno

Gospod, nad.: In najbrž tega člena nimajo. Tako, da je res stvar zakonodaje bolj kot pa ustavnega člena v tej obliki, tako kot gospod Starman pravi. Pravzaprav nič drugega ne določa kot državi nalaga, da sprejme nek zakon. Kakšen bo tak zakon je pa povsem nedoločeno.

Predsedujoči, Hvala lepa. Bi morda gospod Krivic povedal ali so v drugih ustavah rešena ta vprašanja na tak način. Gospa Lavtižar, potem pa gospod Batelli.

DARJA LAVTIZAR-BEBLER: Poglejte jaz sem omenila Evropsko socialno listino. Ta Evropska socialna listina za nas ne velja, ker enostavno nismo udeleženci pri sprejemanju ali pa pri ratificiranju te Evropske socialne listine. Če bomo kdaj, potem bo ta Evropska socialna listina za nas obvezujoča, tedaj bomo morali s svojo notranjo zakonodajo urediti vprašanja pravic delavcev emigrantov in njihovih družin. Ker ta Evropska socialna listina za nas ni zavezujoča, bi ravno s to posebno določbo v ustavi, že sedaj pokazali svojo voljo, da pravice delavcev emigrantov uredimo. Sedaj kaj pomeni glede na vprašanje gospoda Starmana ali ni to spet norma deklarativnega značaja, ker bi zakon to lahko uredil, ampak sedaj pa bo zakon to moral urediti. Se pravi, glede na to ustavno določbo bo Republika Slovenija morala na nek način z zakonom urediti pravice delavcev emigrantov in pravice njihovih družin.

ROBERT BATELLI: Hvala lepa. Delno je že gospa Darja Lavtižar-Bebler povedala to kar sem mislil jaz povedat. Kar pa zadeva primerjave z ostalimi ustavami, ki so - recimo, da so najnovešje stare vsaj 40, 50 let. Meni se vedno postavi obratno

vprašanje. Kakšne bi bile ustave teh držav, če bi jih v tem trenutku opisali kot imamo to sedaj mi priložnost. Glede na to, da mi sedaj to priložnost zgodovinsko imamo, se mi zdi dobro, da napišemo zelo dobro ustavo, ki obsega vse kar je civilizacijsko človeštvo pridobilo v teh 40-tih letih in da te stvari s pridom uporabimo. Ne pa, da se vračamo nazaj na nek standard, ki je veljal pred 40-timi leti. Dejansko bi bilo zelo čudno, če bi mi celo šli pod ta standard teh ustav, ki so bile takrat napisane.

Predsedujoči: Hvala lepa. Ponovil bi predlog, da - verjetno ni kakšnega nasprotovanja, razen morda formalnega - bi ta člen ostal v ustavi v besedilu kot je predlagano. Če nima kdo kakšnih posebnih pomislekov bi šli naprej. Bilo je že takrat rečeno in pooblastili smo, da gre to v poglavja. To je bilo rečeno že takrat, ko smo to obravnavali. Hvala lepa.

Sedaj pa 50. člen TEMATIKA DRUŽINE. Osnovni tekst je predlog REPUBLIKA VARUJE MATERINSTVO, OCETOVSTVO, OTROKE IN MLADINO TER PODPIRA ZA TO POTREBNE USTANOVE. Gre za prvi odstavek. Svet za varstvo pravic in pa skupina predlaga kot prvi odstavek: Zakonska zveza se sklene pred pristojnim državnim organom. Najprej bi razpravljali o tem ali bi to dikcijo "Zakonska zveza se sklene pred pristojnim državnim organom", uvedli kot prvi odstavek tega člena. Ima kdo glede tega pomisleke ali želi razpravo? Gospod Peršak prosim.

TONE PERSAK: Vprašal bi zakaj je to tako? Ker meni se zdi logično in bom sedaj govoril o celem členu, tako kot ga predlaga skupina za človekove pravice. Meni se zdi, ker je naslov člena DRUŽINA IN ZAKONSKA ZVEZA, da bi bil prvi odstavek tisto kar

piše sedaj v drugem odstavku, in da bi drugi odstavek - tudi iz razlogov racionalizacije - bil "Zakonska zveza se sklene pred pristojnim državnim organom, s svobodno privolitvijo in je urejena na podlagi enakopravnosti in enakopravnosti zakoncev, zakonsko zvezo in tako naprej". Ne vem zakaj je najprej odstavek o zakonski vezi, potem o družini, potem pa spet o zakonski zvezi. Predlagam takšno poenostavitev in poleg tega se mi zdi še tisti odstavek, ki govori o varstvu nekako pomembnejši in bi ga dal na prvo mesto.

Predsedujoči: Hvala lepa. Gospod Starman in potem gospod Ocvirk.

Gospod STARMAN: Torej po moji oceni je tekst, ki ga imamo v osnutku boljši, kot je ta, ki smo ga sedaj dobili na mizo. Bolj precizno opredeljuje pravni položaj družine in bolj jasno opredeljuje tudi ta razmerja v družini. Posebej pa bi nasprotoval, da bi v ustavni tekst prišla zunaj zakonska skupnost. To je kategorija, ki se lahko uredi z zakoni, ne pa v ustavi in ne more dobiti, zlasti v ustavi ne, enak politično ustavni status, kot ga ima zakonska zveza in zato mislim, da bi morali to vprašanje črtat iz ustavnega teksta. Zunaj zakonska skupnost obstoja in bo obstojala, vendar je to kategorija, ki jo lahko uredi zakon in ni potrebno, da je v ustavi posebej apostrofirana. Hvala.

Predsedujoči: Gospod Ocvirk prosim.

Gospod OCVRK: Če se lahko najprej s kratko repliko odzovem na to, kar je bilo pravkar povedano. Moram reči, da ustava obstaja verjetno zaradi tega, da se določene kategorije, ki niso na prvi pogled enakopravne, vendarle postavljene v kolikor toliko

10/4 -h 31/US

enakopraven položaj v tej državi. Zato se ne morem strinjati s tem
kar je rekel gospod Starman. Čeprav o tem seveda

da o tem seveda sedaj ne debatiramo, ampak debatiramo o tem prvem stavku. Na nek način se mi zdi razumljivo pravzaprav, da ta stavek obstaja notri in se strinjam s tem, kar je in Sveta za varstvo človekovih pravic in skupina naše ustavne komisije predlagala. Se pa strinjam s tem kar je g. Peršak rekel. Da je vrstni red nelogičen. Naš predlog je ta, da pravzaprav varstvo, drugi odstavek bi moral biti poseben člen, če in bi na ta način se vsekakor ta tematika izdvojila iz tega člena. Mi smo to imeli 50. a člen v kateri bi bil tekst približno tak: Država varuje materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino in ustvarja za to varstvo potrebne pogoje. In ističasno seveda bi se na ta člen vezale ostale potrebne garancije v zvezi z rojstvi. Približno tako si predstavljamo da bi ta tekst moral iti, ko bo pa prišlo seveda na tisti 51. člen diskusija pa se bom spet javil. Hvala.

DR. LEO SESERKO: Tudi meni se zdi smiselna ta izdvojitev drugega odstavka in ustavitve tistega določila, ki je bil predlagan, kar pa zadeva izvenzakonske skupnosti bo naša stranka, se pravi Zeleni insisitirala, da pride v ustavo in bi opozoril tu samo na paradoksalnost diskusij. Namreč značilno je, da pri večini členov ali delov členov, ki so diskutabilni teče diskusija o tem ali bo R Slovenija imela zaradi tega dodatne finančne obremenitve in če jih zmore oz. če je smiselno napisati tako deklarativno reč v ustavo. Značilno je, da pri tem členu o izvenzakonski skupnosti pa sploh ne gre za to, ampak gre za neke vrste ideološki karakter ustave. Namreč republika s tem odstavkom ničesar niti več se finančno ne obremenjuje niti več niti manj, ampak gre za to ali bodo ti ljudje bolj ali manj pravno zavarovani. In to pa seveda v čisto novo luč postavlja celotno diskusijo o tem odstavku ali o tem delu in jaz mislim, da bomo nekatere stranke pač pogojevale

sprejem tega odstavka z nekaterimi drugimi sprejemom nekaterih drugih členov.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Najprej bi preveril. Dikcija dosedanjega uvoda 'Zakonska zveza se sklene pred pristojnim državnim organom.' Ali je ta nesporna? Bi lahko to dikcijo v katerem odstavku bo to stalo. Menim, da ni važno, da bi vsaj to dikcijo odpravili. Kar se tiče pa te dileme kot jo je nakazal dr. Šešerko bi moral, čeprav predsedujem tej seji moral povedati tudi stališče moje stranke. Namreč moja stranka meni in tudi vztraja pri tem, da se kategorija t.j. socialdemokratska kakor vsi veste, da se kategorija izvenzakonske skupnosti vnese v ustavo v besedilo ustave in da se načelno izenači izvenzakonska skupnost z zakonsko skupnostjo razen v primerih, ki jih bo določal zakon. Menim, da je pač civilizacijski dosežek časa in prostora v katerem živimo tolikšen, da bi vsak zmanjšanje dosedanjih kriterijev in pa moralnih vrednot kot so dosedaj obstojale bil grob poseg v pravni čut in socialni čut družbe. To bi bilo eno. Vidim tu kot alternativo, mislim v človekovih pravic zakonsko zvezo in prav..... in drugih življenjskih skupnosti ureja zakon. Odločiti bi se morali tudi ali bi v ustavni tekst vnesli druge življenjske skupnosti kot jaz to razumem gre za skupnosti med osebami istega spola. Če bi se odločili, da bi to vnesli kot alternativno beseda mora ločiti na vsak način pa ne zadostuje druge življenjske skupnosti ne da bi izvenzakonska skupnost moškega in ženske bila posebej omenjena kot enakopravna oblika skupnega življenja oz. temelj za ustvarjanje družine, ki je pod varstvom družbe. Oz. države. Hvala lepa. Sedaj pa bi prosil g. Starman.

DANIJEL STARMAN: Torej gotovo je, da je ta člen izjemno pomemben in izhaja iz vseh teh pridobitev zadnjih let in ugotavlja se, da je vedno več teh izvenzakonskih skupnosti, to je nesporno

dejstvo. Vendar ob ustavnem tekstu se postavi potem vprašanje kaj je to družina, kaj je to zakonska skupnost, gre samo za dve obliki istega sociološkega oz. istega sožitja dejansko, če gre za urejeno izvenzakonsko skupnost. Tako da bi potem načelno vprašanje ali je potrebno ohranjati oba termina zakonsko zvezo in izvenzakonsko skupnost oz. bi vse skupaj imenovali, da gre za zakonsko skupnost. Torej ena je formalizirana, druga ni formalizirana, dejansko pa obstoja, da ima iste pogoje in isti namen torej skrb za otroke za sožitje zakoncev kot jih ima urejena zakonska skupnost. Torej, gre za to načelno vprašanje ali ustavni tekst, ki se piše za dolgoročno prenese potem to razlikovanje in zato bi prosil prof. Bavčona, če pojasni zakaj se Svet za varstvo pravic ni izrecno zavzel za izvenzakonsko skupnost kot posebno ustavno kategorijo in v njihovem besedilu tega ni. Zato moje mnenje tukaj je ne privilegirati ali izzvezeti eno ali drugo. Če se mi opredelimo za ta termin, potem je po moje nepotrebno, da imao posebej opredeljeno zakonsko zvezo in posebej izvenzakonsko skupnost.

VITODRAG PUKL: Hvala. Sedaj bi najprej govoril g. Ribičič potem pa g. Kožuhova, g. Peršak in g. Zagar. Jaz bi samo čisto kratko omenil za g. Starmana, popolne enakopravnosti zakonske zveze, ki je sklenjena pred državnim organom in izvenzakonske skupnosti ni in ne more biti in bi popolna enakopravnost tudi nasprotovala pravnemu čutu družbe. Se pravi gotovo razlike so, v gotovih segmentih družbenega življenja katere pa ureja zakon in zato menim, da bi morali oba pojma vnesti v ustavo. Načeno enakopravnost izvenzakonske skupnosti v okviru oz. razen tam kjer zakon drugače določa, ker sicer bi sklenitev zakonske skupnosti pred državnim organom izgubila vsak smisel. Mislim pa, da ta družba zaenkrat v celi Evropi in v celem svetu ni tako dosegla ali pa padla na tak nivo, da bi bilo to popolnoma

vseeno. Toliko, sedaj pa prosim g. Ribičič.

CIRIL RIBIČIČ: No, jaz bi najraje podprl to kar je bilo sedaj rečeno, prej ko sem se prijavil ni še bilo pozitivnih stališč. Ampak to kar je bilo sedaj s strani Zelenih ali Socialdemokrtov rečeno glede te pravice tudi jaz podpiram in mislim, da ne more iti ustava izpod tega in da ne moremo pristati na to, da ne bi omenjala izvenzakonske skupnosti. Jaz bi tukaj opozoril še na en vidik, ki bo morda komu bližje kot ap to utemeljevanje, ki smo ga sedaj imeli, vendar nam gre za situacijo ko krepimo oz. uveljavljamo samostojnosti in neodvisnost Slovenije in ko je zoževanje pravic toliko bolj občutljivo. Ta proces ne sme iti na škodo človekovih pravic pa naj gre tukaj za manjšine ali za kakršnekoli vrste manjšin, če tako rečen. Zavzemam se za to, da bi izvenzakonska skupnost bila omenjena, zdi se mi, da je terminologija tukaj pač uveljavljena, da je to pač strokovni izraz, ki je jasno kaj pomeni, ker če bi gledali sicer to izven tega, kar se v stroki uporablja, potem je malo čudno govoriti o izven ali zunaj zakonski zvezi, ki jo ureja zakon. Ampak glede na to, da je uveljavljen pač pojem zakonska zveza je verjetno tudi izvenzakonska zveza tisto kar zelo jasno pove, ker sicer bi lahko to kar je kot varianta predlagano, druge življenjske skupnosti bila tudi rešitev, ki bi pokrila različne situacije. Ampak bojim se, da je tako kot je bila v diskusiji rečeno, da je izvenzakonska zveza pač en pojem, medtem ko so življenjske skupnosti zaenkrat mišljene za drugačne situacije, ne pa za izvezakonsko zvezo moškega in ženske. Hvala lepa.

KOZUHOVA: Jaz bi rada opozorila, da s tem, ko v ustavi zaščitimo izvenzakonsko skupnost ščitimo dejansko otroka v tej izvezakonski skupnosti. Na žalost je danes v Sloveniji termin izvenzakonski še vedno socialnega stanja otroka. Kot smo mi tudi

napisali v obrazložitvi 51. člena. Še s številkam bi vam rada postregla. V Sloveniji se je leta 1989 rodilo 19% otrok v izvenzakonski zvezi, torej nezakonski materi, od tega na Štajerskem koncu 30 %, 1/3 otrok se na Štajerskem rodi nezakonski materi. Zaradi tega mora biti to še vedno v ustavi zaščiteno. Doli v vašem Koprskem in Novogoriškem področju je to obnašanje čisto drugačno, 5 % je teh, tako da to je ena podskupina, ki zahteva posebno varstvo še vedno v ustavi.

TONE FERŠAK: Jaz bi samo povedal, jaz se strinjam s tem, da to je notri v ustavi. Bi povedal samo en razlog, ki ga jaz vidim zakaj je smiselno, da je, zato ker bodo ravno nekatere stvari, ki bi naj imele v principu isto posledico morale biti zakonsko različno urejene, ker pri zakonski zvezi zadošča, da sta dva poročena, pa ni nujno, da ^{sta} živita skupaj, da določene konsekvence izhajajo iz te zveze, pri izvenzakonski pa morajo biti določeni pogoji drugače postavljeni. In zato vidim tudi smisel, da je notri napisano in se pač strinjam s tem, da je.

ZAGAR: No, jaz vidim potrebo po definiciji te izvenzakonske skupnosti predvsem iz stališča ali gre tu za isto spolno skupnost ali za različnospolno skupnost. Ker če zakonsko skupnost smatramo kot skupnost različnospolnih partnerjev kot osnovo potem je vse uredi in potem iz tega lahko izhaja tudi izvenzakonska skupnost taka, če pa je zakonska skupnost mišljena kot istospolna skupnost tudi potem pa je tudi izvenzakonska na enak način. Seveda vse te različice pripeljejejo samo do tega, da je potrebno v klasično družino sestavljeno iz ženske in moškega postaviti kot neko posebno vrednoto. In to naj bi v ustavi bilo. To naj ne bi bilo na enakopravni, tako, da bi te variante, ki so še možne, da bi bile v enaki, na enakem položaju ampak obvezno, po mojem prepričanju bi morali na prvem mestu kot vrednota nastopiti

11/6 in 12/6

6

klasična družina. Zato predlagam, da v kolikor bo zakonska skupnost ostala kot pojem, da se jo definira kako je sestavljena. Hvala lepa.

MOJMIRO DOVIRK: G. podpredsednik, v kolikor je to sedaj diskusija, ki jo je začel g. Zagar, potem moram seveda reči, da če bomo peljali to diskusijo potem moram reči se zavzemam za to, da je izvenzakonska in zakonska skupnost velja in za dvospolno skupnost in za enospolno skupnost. Če v kolikor

MOJMIRO OCVIRK: ... ker pa ne mislimo to esmer nadaljevati, potem bi se držal svoje diskusije, ki pa teče v to smer. Zdi se mi, da smo na nek način vendarle soglasni, da zakonsko zvezo oz. in pride v tekst in zakonske in izvezakonska zveza, zdi se mi pa smiselno, da pri izvenzakonski zvezi vendarle omejimo pravzaprav diktat na nek način ustave v tem smislu, da vsaka izvezakonska zveza vendarle ni potrebno, da je da ima enake posledice. Če se partnerja ne strinjata s tem, da ima izvenzakonska zveza enake posledice in da se smatra kot tisto kot skratka neka skupnost, ki mora imeti določene kvalifikacije, potem seveda bi bilo pametno, da se zadeva tudi tako uredi.

Tekst bi bil naslednji: zakonska zveza je urejena na podlagi enakopravnosti zakncev in se sklepa s svobodno privolitvijo parnetrstva, opravičujem se drugi odstavek bi bil to. Druge oblike partnerskih skupnosti imajo na zahtevo para enake pravne posledice kot zakonska zveza pod pogoji, ki jih določa zakon. Hvala lepa.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Čakajte tu je še zdaj gospod Bizjak, potem gospod Zagožen pa gospod Starman.

IVAN BIZJAK: No jaz bi v osnovi seveda podprl tisto varianto, ki jo predlaga Svet za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin in tako kot je rekel že gospod Starman tudi mene zanimajo argumenti za to, da je do take oblike teksta prišlo. Mislim, da bi verjetno ti argumenti lahko tudi predvidevam, da bi lahko prepričali tudi koga, ki se zavzema za drugačne rešitve, vendar pa po drugi strani, torej to pod ena podpiram tako varianto.

Če pa gremo v to varianto, kot je predvidena v predlogu skupine, mislim na 3 odstavke, kjer bi bil drugi stavek torej, zakonsko zveza in pravna razmerja v njej in v družini in zunaj zakonskih skupnosti ureja zakon, potem predlagam, da se vsekakor doda še tukaj stavek, ki je že nastopal v osnutku in sicer naslednji:

zakon lahko določi kdaj izvezakonska skupnost nima enakih pravnih posledic kot zakonska zveza. Ta predlog seveda ne gre v to smer, kot je gospod Ocvirk predlagal, da bi vsak sam izbiral, ali želi enake posledice ali ne, preprosto se mi zdi, da nekatere pravne posledice vendarle niso enake in ne morejo biti enake in ravno zaradi tega pravzaprav predstavlja izvezakonska skupnost verjetno določen problem. Hvala lepa.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Zagožen.

ZAGOŽEN: Ja jaz sem ravno hotel povedati tole, da variantni dodatek kot je v osnutku dan po mojem ni logičen. Prvi stavek namreč pravi, izvezakonska skupnost ima enake pravne posledice kot zakonska, potem pa drugi, zakon lahko določi, da izvezakonska skupnost nima enakih. Zadostuje samo drugi stavek po mojem in če bi prvega črtali, potem se mi zdi, da je 50. člen v osnutku primeren. Hvala.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. To je dikcija dosedanjega zakona o zakonski o družinskih razmerjih in mislim, da ima svoj smisel najprej podati načelno enakost, ker pa vsi vemo in tudi soglašamo z gospodom Bizjakom, da popolne enakosti ne more biti in tudi ni primerno, da bi popolno enakost da bi dosegali to popolno enakost, ker gre le za razliko med zakonsko zvezo in

izvenzakonsko skupnostjo, se potem potem, ko ugotovimo, da gre za enako sličujemo na omejitve, ki jih določa zakona. Replika gospod Zagožen.

ZAGOŽEN: Potem bi predlagal vsaj, da se tudi tako zapiše izvezakonska skupnost ima načelne enake.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: To bi formulacijo potem, ko bomo videli. Ocirk repliko, potem gospod Starman, potem gospoda ja Magajna še, potem bi pa prosil gospoda Bavtona, da bo potem pvoedal.

MOJMIRO OCIRK: Hvala lepa. No vendarle se mi zdi, da je tako enostavno z tole izvezakonsko skupnostjo vendarle ni. Kdo pa je rekel, da izvenzakonska skupnost ne sme imeti iste posledice kot zakonska skupnost. Ali ni pravzaprav štos vseh teh bolj pravzaprav za izenačite izvenzakonske skupnosti ravno to, da se določene zgodovinske in tradicionalne kategorije pravzaprav na drugačen način prevrednotijo in če je to pravilno izhodišče in jaz sem pravzaprav prepričan da je, potem pravzaprav moramo z ustavo dovoliti na nek način osebam ali pa državljanom, ki imajo malo drugačnejše merila za to, kaj njim tradicija in podobne zadeve pomenijo, vendarle uživajo sorodne ali pa kar enake pravice in v tem kontekstu seveda plediram zato, da se tudi gledamo to razmerje med zakonsko in izvenzakonsko zvezo. Hvala lepa.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Starman.

DANIJELO STARMAN: Jaz bom

.....: Jaz bom vsekakor prosil, če bi mi ločeno mnenje opredelili, ker jaz iz načelnih razlogov proti tej ustavni kategoriji, zlasti iz odnosa, zaradi mene pa lahko zakon kakor hočete ali sta registrirana ali nista, ampak bistveno je, kakšen odnos imajo s tega otroci, izhaja tudi iz konkretnih primerov, kaj pomeni ... izvenzakonske skupnosti Torej svet tega ne razume, jaz sem imel konkreten primer nekoga, ki je take otroke ... južno afriško republiko, in smo rabili 6 mesecev, da smo dokazali pristojnim organom, da je to pri nas identična zadeva. Tako da ta razplet meni pogojuje, da ne moremo dovoliti neregistriran, popolnoma neregistrirano skupnost, ki ima zelo hude posledice. Tudi na psiho otrok.

Moje stališče je, da bi ustavna kategorija morala biti širša in da bi v določenem smislu biti zaradi te kategorije državljana kot so otroci, zato predlagam, da bi dali na glasovanje tudi tisti tekst, ki ga predlaga Svet za varstvo pravic. Ne, da se

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Tu gre za zelo globoko in važno tematiko in bomo pustili razpravljanje, potem bomo skušali formulirati tekst, kot bo večinski sicer bomo glasovali. Samo gospod Starman, repliko opozoril, morda pa namreč niste v celoti razmislili, vsi ki se zavzemamo za načelno enakost izven zakonske skupnosti, mislim predvsem na otroke in na probleme, ki nastajajo s tem, da bi bili otroci izvenzakonski. Samo toliko prosim, zdaj pa je na vrsti Battelli, replika.

ROBERTO BATTELLI: Gospod predsedujoči je pravzaprav že povedal to kar sem mislil povedati, ampak glede konkretnega in tu

obstja še ravno ta konkretni primer, ki ga je sam gospod Starman citiral, namreč, če tega ne bi imeli mi v zakonodaji do zdaj, tisti problem enostavno ne bi bil rešljiv. Ravno obratno, ne bi mogli rešiti tiste situacije, jaz osebno tudi poznam.

In če tega ne bi bilo, ne bi mogli rešiti, bi bila ta družina razdvojena z ne vem kakšnimi posledicami za tiste otroke.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala. Repliko gospa Kožuhar.

KOŽUHAR: Mislim, da zastavo ne moremo reševati napake, ki smo jo mi naredili kot starši. Če se naši otroci ne odločajo za zakon, potem smo mi nekaj zagrešili. Da se jim zdi ta oblika življenjske skupnosti nesmiselna. Mislim, da moramo z poglobljenimi analizami pogledati, kje smo grešili, da jim bo zakon ratal mikaven. Nikakor pa ne sme biti ustava represivna v tem smislu, da če se ne poročiš, nimaš enakih pravic in si s tem avtomatično naredi to, kar pravite, da se borite, da bo ta otrok ne bo imel enakih pravic, kot otrok staršev, ki so sicer zakonsko poročeni, vendar kot pravite ni nujno, da živijo skupaj.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Šešerko replika.

ŠEŠERKO: ja, na to kar je rekel gospod Starman, da je bilo potrebno 6 mesecev, da se je izkazalo, da gre za takšno in takšno pravno stanje, namreč ta razprava se razvija zaradi tega, ker imamo neko bi rekel pravno situacijo v Sloveniji, ko občinski uradniki zelo pogosto glede na svoje stališče, pač ki ga imajo izvajajo diskriminacijo, ki bi direktno nasprotju z zakonom.

Zakonom, ki predvideva, da sta obe skupnosti enakopravni

in ne izdajajo ustreznih potrdil in poznam vrsto primerov, ko so posamezni ljudje, ki so neuki v pravnih stvareh bili odgnani iz občinskih uradov in če so imeli srečo, da so dobili dobrega odvetnika, potem so lhako to uredili v nasprotnem primeru pa ne, torej gre za celo vrsto diskriminacijskih situacij, ki jim bomo s tako odločbo v ustavi odpravili, ker bodo ljudje vedeli, da imajo to pravico in da tudi občinski uradniki bodo to spoštovali.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Prosim Starman replika.

DANIJEL STARMAN: (ni priključen). ... v tem, da v kritični situaciji eden od partnerjev zataji to skupnost, gre za vprašanje dokazovanja obstoja ... skupnosti, tisti primer je bil tak, da je oče odpeljal otroke in ni priznal, da je obstojala skupnost, v tem je problem.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Samo mislim, da dokazovanje se lahko tudi zakonu zgodi, da zataji in se drugič poroči. To ni argument za .. hvala lepa. Zdaj bi še repliko

.....: Pripravna situacija je jasna. Če eden od teh dveh, ki sta bistveni zakonski skupnosti izpodbija to skupnost, potem se čisto preprosto ugotovijo pravna dejstva.

In zaradi tega je spet nujno da to določbo ustavimo, ker bo to olajšalo ugotavljanje teh pravnih dejstev.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Zdaj bi po vrsti naredil: Magajna, Grgič, Jerovšek, če ne bo več bi prosil dr. BAVCONA. Dobro, prosim? No potem bi dr. Bavcon prej, da bi razpravljajci lahko na novo razpravljali.

BAVCON: Najpre naj povem, da je formulacija, kakršna je

14/4.

31-UK

predložil svet, rezultat kompromisa. Pri tem je bilo closeči tako pr... toliko težje, ker nista bili samo vprašanje ja ali ne, to zunaj zakonsko zvezo uvesti, še posebej ostro zahtevano formulacija, ki se nanaša na druge življenjske skupnosti in če je bilo mogoče, ali je bilo sploh

Gospod, nad.: da bi bilo sploh mogoče kaj formulirati, smo na koncu sprejeli to minimalno skupno stališče v drugem odstavku našega predloga, ki je pravzaprav vprašanje preložilo na zakon. To je vse kar vam v obrazložitev tega stališča, ki ga je podal svet povem. Osebnost pa lahko povem to, da mislim, da je sprejemljiv predlog skupine za človekove pravice, da osebno soglašam s tem, da se imenuje zunaj zakonska skupnost v ustavi in razlogov, ki so bili tu sedaj že povedani in jih ne bi posebej ponavljal. Res je, da je ugotavljanje dejstev, na katere se je sedaj sklical gospod dr. Šešerko, v sodni praksi zelo težavna zadeva. Samo težavna zadeva je ugotavljanje dejstev sploh v pravu, tudi v kazenskem. Tako, da to ne more biti razlog zaradi katerega take institucije v zakonih ne bi imeli in sicer ravno zaradi varstva šibkejših. To je zaradi varstva otrok in zaradi varstva drugega partnerja, ki je v takem partnerstvu lahko šibkejši. Hvala lepa.

Predsedujoči: Hvala lepa. Gospod Magajna prosim.

Gospod MAGAJNA: Moje mnenje je, da bi morala ustava vključevati v bistvu vse tri pojme, ki so se pojavili v tej diskusiji. Torej zakonsko skupnost, izven zakonsko skupnost in druge življenjske skupnosti. Mi bi sicer lahko rekli, da so načelno vse te skupnosti enakopravne, ampak v praksi se le pojavljajo specifični problemi, ki imajo tudi specifične pravne posledice. Ravno zato mislim, da morajo biti vse tri kategorije v zakonu vnešene. To se pravi podpiram tudi variantni dodatek, ker menim, da je to nujno, saj gre v bistvu za položaj otrok vseh teh treh kategorij.

Razprava v dvorani:

Gospod MAGAJNA: Samo trepatek, meni se ni zdelo, da bi to posebej razlagal. Zeljene so zelo pestre kombinacije in mislim, da ravno zaradi otrok v teh skupnostih je treba določene stvari regulirati. Mi bi sicer zelo liberalistično lahko to dopuščali in v ustavi sploh ne bi o tem pisali. Ampak ravno zaradi tega je potrebno neke stvari določiti in mislim, da moramo vse te kategorije skupnosti tudi opredeliti, ker bodo zahtevale posebno pravno urejanje določenih razmerij.

Predsedujoči: Hvala lepa. Gospod Grgič Tomo.

TOMO GRGIČ: Najprej samo ena informacija. Sedaj veljavna ustava pozna samo otroke, ki so rojeni iz take zveze in jih ščiti enako kot zakonske otroke, dočim same zunaj zakonske zveze in s tem seveda tudi partnerjev iz take zunaj zakonske zveze, ne omenja. To seveda ni rečeno, da posamezni zakoni tega ne urejajo. Danes je bil že omenjen zakon o zakonski zveze in družinskih razmerjih. Toda vsi zakoni niso taki. Morate upoštevati, da je sedaj veljavna ustava nastajala na Balkanu, kjer imajo do zunaj zakonske zveze drugačne poglede, ali pa so jih še imeli, ko je ustava nastajala, kot jih imamo sedaj mi. To je reflektiralo tudi na nekatere zakone, kjer smo pa v praksi - ne glede na različna stališča o primernosti take ureditve v ustavi - naleteli na probleme. Na primer, tam kjer se jaz razumem, zakon o kazenskem postopku. Zunaj zakonski partner po zakonu o kazenskem postopku nima pravice, da se pritoži zoper sodbo sodišča prve stopnje. Nima pravice, da po obsojenčevi smrti vloži zahtevo za obnovo kazenskega postopka. Nima tudi pravice, da vloži zahtevo za

izredno omejitev kazni. Temu smo se v praksi skušali izogniti tako, da smo takega zunaj zakonskega partnerja, nazvali, da je zakoniti zastopnik mladoletnih otrok, ki imata skupaj s takim obsojencem. Ampak tega vedno ni bilo. Tako, da je to res vprašanje, in je treba stvar urediti. Lahko pa seveda tudi samo v zakonu, če je to možno.

Predsedujoči: Hvala lepa. Gospod Jerovšek prosim.

Gospod JEROVŠEK: Zavzemam se za to, da bi vendarle ustava ločila ti dve kategoriji. Ker kakor hitro sta popolnoma izenačeni, v tem primeru seveda prihaja do tega, da ki je javno pravno izjavljena, to je zakonska zveza, takorekoč začne na nek način legalno ustavno pravno razpadati. Ima tudi druge enake pravne posledice. Ampak jaz bom povedal zakaj. Za obe skupnosti naj bi veljalo evropsko pravilo, da temeljita na medsebojnem spoštovanju in ljubezni, samo prva ima še javno pravno izjavo, druga pa ne. Zakonska zveza jo ima. Nihče ne izvaja nobenega nasilja nad dvema osebama različnega spola, če prideta in rečeta, da sta privolila na to. Namreč razlike med eno in drugo skupnostjo se prikažejo pri razidu take skupnosti. Pri prvi je bila javno pravna izjava, pri drugi pa ne. Takrat sodišče ugotavlja ali je kdo v takšni skupnosti živel, čeprav sedaj ta ista oseba, ki je vanjo šla, ni več pripravljena priznati pravnih posledkov, ki jih vsili sodišče za tako osebnost. In nastajajo zelo težke pravne situacije in pravni problemi. Namreč ali je bila sploh takšna privolitev dana. Poleg tega iz take skupnosti seveda lahko danes grem, jutri vstopim in ponovno grem iz nje. In tako naprej in tako naprej. Ne bom vsega tega razlagal. Zato se mi zdi, da bi morala ustava vendarle ti dve kategoriji ločiti, in bi bila za moje pojme najboljša ta

rešitev, ki je v predlogu sveta, da bi imel drugi odstavek še en stavek, ki je pa sedaj v osnutku, ker tako je rečeno, da zakonska zveza in pravno razmerje v zunaj zakonski skupnosti ureja zakon, da bi pa se povedalo s tem zadnjim stavkom iz 50. člena, da zakon pa lahko določi kdaj taka izven zakonska skupnost nima enakih pravnih posledic, kot zakonska zveza, ker jaz sem trdno prepričan, da enakih ne more imeti. Trdno sem prepričan v to in bo morala tudi v interesu varstva oseb v izven zakonskih skupnosti, določene razlike v zakon postaviti.

Predsedujoči: Hvala lepa. Mislim, da bi sedaj lahko poskusili, ker smo vsi večinoma tega mnenja. Prosim izvoli za kratko repliko.

Gospod: Replika na ravnokar povedano. Torej to je nepravilno in pristransko prikazovanje vsakodnevnih situacij v pravu. Sicer zaradi tega, ker je v ravnokar povedanem bilo nakazano, da so pravne posledice izven zakonskih skupnosti, imajo celo vrsto komplikacij, ki so zelo težavne, medtem, ko kadar gre za reševanje pravnih problemov z zakonsko skupnostjo, jih pa ni. Ali pa vsaj v glavnem ni. To je popolnoma zavajajoče stališče in sicer zaradi tega, ker je sicer res, da ni nobenih problemov pri razvezi zakonske skupnosti, so pa

.....: So pa ravno takšni problemi pri razdelitvi premoženja in pri ureditvi pravnih situacij v zvezi z otroci. In ker tu ni defacto nobenih razlik, tudi to postavljanje dveh nivojev je popolnoma nesprejemljivo.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Prosim, dobro, tu se mnenja krešejo. Izvolite, repliko.

.....: Ne vem, gospod Šešerko me ni poslušal ali me pa ni hotel poslušati. Rekel sem, nisem podal podatka, da so v eni težave, v drugi pa niso. Jaz tega nisem govoril. Ampak sem povedal, da so v tej izvenzakonski skupnosti težave, seveda tako, kot pride do razveze zakonske zveze, samo da v eni je bila javnopravna izjava volje, v drugi je pa ni bilo in v drugi sodišče ugotavlja, ali je takšna volja bila, da sta dva skupaj živela ali ne. Pri tem pa absolutno vstrajam, da razlike so.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Jaz bi predlagal, da skušamo formulirati tekst tega 50. člena, 49. Zdaj bi gospod Ude. Prosim.

LOJZE UDE: Sem malo kasneje prišel, ampak problematika mi je pa dobro znana. Namreč zaenkrat urejajo ta izenačenost zakonske zveze z izvenzakonsko skupnostjo oz. obrnjeno poleg zakona o družinskih razmerjih, zakon o stanovanjskih razmerjih, v pošteev pride potem še pri pokojninah, pa zakon o dedovanju. In sedaj samo, oglasil sem se samo zaradi enega argumenta, ki ga želim povedati. Mimogrede bi vas seznanil s tem, da je bilo lansko leto posvetovanje pravnikov posvečeno ravno izvenzakonski zvezi in problemu njenega izenačevanja z zakonsko zvezo. Večinsko stališče je bilo proti takemu izenačevanju. To je informacija samo in materiale si seveda lahko vsak pogleda, ker so bili sestavljeni številni referati. Bom pa poveal en argument. Sem proti popolnemu izenačevanju iz razloga, ker menim, da je svobodno sklepanje

zakonske zveze. Sedaj pa pride ustavodajalec in pravi, ne, ne glede na to, če ti nočeš skleniti zakonske zveze, ne glede na to ti bom prilepil zakonsko zvezo po ustavi sami. Se pravi, to je zame najtežji argument. Svoboda sklepanja zakonske zveze. Jaz jo nočem skleniti. Živim skupaj, pride zakonodajalec, pride ustava in mi reče, si v zakonski zvezi. To je zame nesprejemljiv argument. Argument, zaradi katerega je nesprejemljivo to izenačevanje izvenzakonske skupnosti z zakonsko zvezo.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Samo pojasnil bi, če tu nekateri, ena dva sta bila proti temu, da se izvenzakonska skupnost sploh omenja, drugače pa nihče ni plediral za popolno izenačevanje. Tu so razlike, tako, da tu je, bomo že tako pravilno formulirali. To je eno. Drugo pa, na vsak način lahko zakon oz. ustava, družba ureja z zakonom področja, ki so tako silno važna kot njena reprodukcija, življenje družine itn. ali tisti, ki je prevzeti hoče ali noče. To je v zakonu o zakonski zvezi enako. Tudi, če se bo odločil, da ne bo sklenil zakon o zakonski zvezi, ima družba interes, na kakšen način bodo otroci vzgajani, kako se bodo razreševala sporna razmerja v tej osnovni celici te skupnosti. Tako, da ta argument popolnega liberalnega gledanja na te stvari ni prepričljiv. Prosim, gospod Ribičič.

CIRIL RIBIČIČ: Jaz sem hotel opozoriti na ta drug vidik, seveda en pogled je iz vidika svobode in neomejevanja tistega, ki je v takšni izvenzakonski skupnosti, drugi vidik je pa varovanje pravic in pa interes otrok. Zaradi tega se mi zdi, da je to argument, ki utemeljuje, da je v določeni meri možno to izenačevati in jaz bi bil za formulacijo, ki bi rekla, da sta v načelu zakonska, izvenzakonska zveza izenačeni, da pa izjemoma lahko zakon, razen, kadar je to izjemoma drugače urejeno z zakonom. Jaz bi bil za neko tako formulacijo.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Ponovno povem, da smo vsi tega mnenja, smo se lotili formulacije, gospod Ude je odprl novo razpravo. Gospod Starman, prosim.

DANIJEL STARMAN: Spomnil bi, da bomo pri 51. členu obravnavali to (se ni vključil) kar zdaj govorimo, pravice in dolžnosti staršev ne glede na to, kje so otroci rojeni. Torej to je poseben člen in bo posebna kategorija. Mi.... govorimo o neki povsem drugi pravni kategoriji. Ali miniramo zakonsko zvezo ali ne miniramo. Ker mi s tem, če jo izenačujemo v celoti s tako zakonsko skupnostjo..... naše skupine, potem mi dejansko razvrednotimo zakonsko zvezo.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Hvala lepa. Dajmo se zdaj lotiti, prosim, poizkusa formulirati 50. člen. Kot lahko ugotovimo, če je to pravilno, prvi odstavek: 'Zakonska zveza se sklene pred pristojnim državnim organom'. Menim, da bi ta odstavek, ta dikcija bila potrebna, da poudari razliko med zakonsko zvezo, sklenjeno pred državnim organom in pred drugimi oblikami oz. drugo obliko in pa seveda, da poudari tudi laično sklepanje zakonske zveze. Prosim, če soglašate, recite ja ali ne.

Prosim? (nekdo v ozadju, se ni vključil....) Prosim, gospod Peršak.

TONE PERŠAK: Zdaj govorimo o racionalizaciji

TONE PERŠAK: racionalizacije, sicer minimalne, ampak tega dali v isti odstavek. Zakaj mora biti posebej to, da se sklene pred pristojnim organom, potem pa še enkrat v naslednjem odstavku, pa še nekaj o zakonski zvezi. Zakaj ne bi napisali, zakonska zveza se sklene pred pristojnim državnim organom s svobodno privolitvijo in je urejena na podlagi enakopravnosti zakoncev.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: To bi lahko bilo sprejemljivo. Ali soglašate s tako formulacijo, ki jo bo gospod Peršak še enkrat počasi ponovil za prvi odstavek.

TONE PERŠAK: Zakonska zveza se sklene pred pristojnim državnim organom s svobodno privolitvijo in je urejena na podlagi enakopravnosti zakoncev.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Dobro, s svobodno privolitvijo, to je tako, potem naprej bi še moralo biti: zakonsko zvezo in pravna razmerja v njej in v družini ureja zakon. To bi v istem odstavku lahko bilol. So tu kakšne pripombe? Potem bi prvi odstavek v tem besedilu kot predlog sprejeli. Glede, prosim, tu bi, če dovoliti, tu bi ločil tisto drugo, o tretji obliki pa spet obravnati, ali bo prišla v ustavni tekst ali ne. Druga oblika bi bila predlagana. To je moj predlog po varintnem podatku iz osnovnega predloga. Izvezakonska skupnost ima načelno pravne posledice kot zakonska zveza. Zakon lahko določi, kdaj izvenzakonska skupnost nima enakih pravnih posledic kot zakonska zveza. Gre za razlikovanje, gre za načelno enakost, ki mora biti poudarjena, zakon pa potem ureja tista razmerja, kjer ta skupnost nima enakih pravic. (...ločeno mnenje) Tu bomo pač glasovali. Gospod Zagožen, prosim.

FRANC ZAGOŽEN: Jaz bi še enkrat predlagal po vsej tej razpravi, da bi iz tega variantnega dodatka prvi stavek enostavno

črtali in sprejeli samo drugi stavek. Torej, zakon določi, kdaj izvenzakonska skupnost nima enakih pravnih posledic kot zakonska zveza.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Samo menim, s črtanjem prvega stavka bi bistveno skrčili pravice ljudi oz. obeh zakoncev izvezakonskih in otrok iz te skupnosti. Po mojem mnenju je osnova, da mi najprej načelno izenačimo in da zakon kot izjemo potem utesnjuje njihove pravice. Sicer bi pa ob tej dikciji, če bi ta prvi stavek bil izpuščen, bi pa lahko zakon samo izjemoma enačil te skupnosti, ki pa so izredno pogoste. So sestavni del življenja družbe in bodo verjetno še nekaj časa zelo pogoste, če ne bodo celo bolj pogoste kot zakonske zveze. Saj vidim, če bi dovolili, da končam govoriti

.....: Vaše vodenje seje je v nasprotju s tem, kar smo predlagali nekateri in je že predpostavljajanje nekih stališč, verjetno tudi strankarskih, ki ne izhajajo tudi v bistvu iz strokovnih podlag Nihče do zdaj ni ovrgel teoretične zelo resne opombe prof. Udeča, ki načelno izhaja iz tega, da gre v bistvu za vsiljevanje nekega zakonskega statusa s konstituiranjem izvezakonske skupnosti. To je eno vprašnje, drugo pa, dva sva v diskusiji predlagala, da se opredelimo, z glasovanjem, če je treba, do predloga Sveta za varstvo pravic. Gre za konsistenten predlog, temeljito pripravljen in verjetno temelji tudi na mednarodnih Zato bi prosil, da se da ta predlog na glasovanje.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Gospod Starman, da vam najprej pojasnim, jaz ne vem, a vi mislite, da tisti, ki vodi sejo, da je nekakšen politični skopljenec. Jaz imam enako pravico povedati svoje mnenje, ne svoje stranke, kot imate to vi in prosim, dajte s tem očitkom, ko sem že na skupni seji slišal,

nehati. To je eno. Drugo pa je, mi najprej skušamo formulirati tekst. Potem bomo pa glasovali o vašem predlogu, o drugem predlogu, ne, morete pa dejansko vsiliti, da bi v nedogled razpravljali o vaših videnjih ali o videnjih kateregakoli člana in strokovnjaka te komisije, dokler ne bi dosegli soglasja, katerega ocenjujete samo v tem, da bi soglašali z vašim mnenjem. Bomo pač o tem glasovali. Ni še bilo sklenjeno niti rečeno, da ne bomo glasovali. Samo bi dovolili najprej, da to teoretično tole praktično delo končamo. Profesor Bavcon bi prosil, pa gospod Šešerko potem.

Prof. BAVCON: Bom kratek. Moja ugotovitev je, da je seja vodena zelo dobro in drugič, da tudi gospod Ude ni politični skopljenec.

Dr. LED ŠEŠERKO: Jaz bi pravzaprav rad samo ponovil to, kar je bil glavni argument stroke ali če hočete, prof. Karla Zupančiča na tem področju, ki je rekel, dva, ki nočeta skleniti zakonske zveze

.....: zakonske zveze, jo ravno zato nočeta skleniti, ker nočeta da bi jih zadele tiste pravne posledice, ki izvirajo iz sklenitve zakonske zveze. In potem smo iskali eno rešitev, ki bi prinesla v sistem priznanje posledic zunajzakonskega življenja, dveh partnerjev za enega partnerja in otroke, da bi tu stvari bile izenačene. Ne pa v drugih vprašanjih in to je tisto, kar je treba po moji sodbi zasledovati.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Hvala lepa. Bi zdaj mogoče, ja prosim. Dr. Stres.

DR. STRES: to da se debata še kar naprej odpira, mislim da tukaj bomo še imeli naslednje težave. Prvič ena stvar je res splošna, ena stvar je ustava, kot je rekel gospod Šešerko, ideologija za ustavo drugega so pa praktično potrebe, ki jih je treba z ustavo zagotoviti in tukaj sta dve popolnoma dve različni stvari in mislim, da to nasprotujočih si mnenj. Drugič ker ravno ustavo ne bi bila skupna za vse slovence treba doseči čim večji konsenz, mislim, da je to interes, ne da ena skupina uveljavi svoje mnenje, da pridemo do take formulacije, ki je sprejemljiva za vse. Glede tega, kdo bo pretehtal, se bodo dajali v parlamentu, ko bodo izvajali zakone. Ravno ustava pa je drugačna od zakonov zato, ker ni samo zakon in ni podrejena parlamentarni večini, ampak je podrejena enemu širšemu konsenzu in zato mislim da tisto sklicavanje, da moja stranka pravi tako in tako, se meni zdi malo vmestno v parlamentu, tukaj pa malo manj. tukaj veljajo argumenti, po mojem, ne pa strankarska pripadnost.

Če bi jaz, zdaj ko tako poslušam, dve stvari se mi zdita konsenz. Dam popolne enakosti ali enakovrednosti zakonske

skupnosti in pa izven zakonskih ne morem biti. Da pa je treba dati neko možnost, pravnega varstva ljudem, ki bi lahko zaradi tega v izven zakonski skupnosti bili na slabšem v nekem konkretnem primeru, kot tisti, ki so v zakonski skupnosti. To je treba zdaj združiti. Ne, da bi padli, to se mi zdi en zelo širok konsenz, ki smo ga dosegli v teh debatah, da je vendarle zakonska skupnost ena stvar, da to ostane in da ne kaže, skupnosti da ni v interesu države, da ta zakonska skupnost diskreditirana, druga stvar pa jasno, da ljudje, ki so žrtve, lahko žrtve neurejenih razmerij v izven zakonske skupnosti zopet ne smemo tega dovoliti. To se mi zdi, konsenz.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. To vemo, da smo dosegli konsenz, kaj predlagate?

DR. STRES: Potem bi jaz predlagal, da se sprejme predloženi člen Sveta za varstvo človekovih pravic z neko formulacijo, ki bi vendarle naročala, da se zakonsko uredijo tudi z zakonom uredijo pravice, ki izvirajo izven zakonske skupnosti.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Peršak.

TONE PERŠAK: Moram reči, da se mi zdi ta diskusija, ki je bila gospoda Stresa zelo na mestu. Namreč zakaj? Jaz upoštevam ta argument, ki je bil dan tukaj s strani gospoda Udeta, nedvomno je to, da nikomur ni treba vsiljevati statusa in ni prav, da mu ga vsiljujemo. Status za katerega se ni odločil, po drugi strani pa je tudi res, da bi pravzaprav lahko povzročilo, pa ne enakopravnost na neki drugi ravni. Če ne bi nekako varovali tudi te ljudi v tej skupnosti in še zlasti pa otrok in seveda tako naprej. Vemo da je v praksi tega ogromno življenjski. In se mi zdi,

da je mogoče rešitev iskati v eni smeri, ki bi šla še malo drugače kot je zdaj ta formulacija. Rekel bi tako, mogoče bi zvenelo komu čudno, zakon ureja razmerja v zunaj zakonski skupnosti in lahko določi, kdaj izvenzakonska skupnost nima enakih pravnih posledic, v tem smislu nekako.

DR. STRES: .. to misel bi bilo mogoče realizirati s tako formulacijo, pravne posledice izvenzakonske skupnosti ureja zakon.

TONE PERŠAK: Moram reči, da se mi zdi, po tej diskusiji po kateri so bili uporabljeni, čeprav neimenovani tudi ne samo pravni argumenti. Zaradi te diskusije, se mi vedno bolj zdi, da je nujno, da je to v ustavi, da piše v ustavi, da je treba res najti formulacijo, ki ne bo imela posledice o kateri je govoril prof. Rude in mogoče je to ta formulacija.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Gospa Kožuh prosim.

KOŽUH: Jaz se strinjam z dr. Stresom in mislim, da ravno ta tretji odstavek predloga skupine, je točno to rešuje, torej ne govori, da je enakopravna, govori, da je zakon ureja pravne razmerja družini in zunajzakonske skupnosti. Mislim, da je to tisti kompromis, ki ga vsi želimo doseči.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Še kdo? NO, osebno menim, da to ni tisti kompromis, ki ga mi vsi želimo doseči. Ker tretji odstavek govori o vseh življenjskih skupnosti, se pravi bomo le morali po mojem dodatek ja družini in zunaj zakona ureja zakon. Edino poudarek na načeni enakosti pa tega ni. In tu bi, je po mojem sila važno ne glede, ne gre za odločitev odraslih ljudi, ki sta se odločila iz ne vem kakšnega

razloga, da se ne poročita, gre za tisto, ko se v taki skupnosti rojevajo otroci in ti morajo že takoj v načelu enakopraven položaj dobiti, kot mora v načelu enakopraven položaj imeti tisti šibkejši partner ob razpadu take skupnosti. To je smisel tega, kar mi hočemo doseči. Gospod Bizjak, prosim.

IVAN BIZJAK: Mislim, da vendarle počasi prihajamo do nekih sadov te diskusije, in bi konkretno predlagal tole, da lahko tudi malce združimo celo stvar, tako da bi ta del se glasil: zakonsko zvezo in pravna razmerja v njej, in v družini, ter pravne posledice zunaj zakonske skupnosti določa zakon". Če želimo o tem smislu, kot je bil zdaj predlog, da ne bi obeh kategorij silili pod isto države, glede na argumente, da nekateri to pravzaprav tega ne želijo, bi ša še enkrat ponovil predlog, das se tu doda tisti stavek, kakor je predlagal tudi gospod Jerovšek, zakon lahko določi, kdaj izvenzakonska skupnost nima enakih pravnih posledic kot zakonska zveza.

Mislim, da kljub temu, da bi tam spremenili in rekli, samo pravne posledice zunaj zakonske skupnosti, bi bilo prav ta stavek še dodati, tako da bi bila stvar na nek način dorečeno, v eno in drugo smer.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala. Gospod Ude.

UDE: Namreč če rečemo, v enem stavku, da pravne posledice izven zakonske skupnosti ureja zakon, ne moremo reči v drugem stavku, da zakon določa, kdaj izven zakonska skupnost nima enakih pravnih posledic, to si je v nasprotju.

Ker ta drugi stavek vsebuje predpostavko izenačenosti. Mi pa te vsaj če te izenačenosti ne sprejemamo, lahko kvečjemu

lahko kot kompromis zapišemo v ustavo, čeprav to niti potrebno ni, ker to bi lahko storili kot smo storili že do zdaj. Tudi sicer z zakonodajo, da napišemo kvečjemu, kot kompromis pravne posledice izven zakonske skupnosti ureja zakon. Hvala lepa.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Hvala lepa. Gospod Šešerko.

ŠEŠERKO: Ja, tudi jaz, moj vtis je, da si sicer vsi želimo kompromisa, ampak, da ga je težko dobiti. In sicer opažam, da je ta diskusija imela evolucijo in sicer v tem, da je gospod Zagožen predlagal načelno enakopravnost potem pa je izginila ta kategorija načelne enakopravnosti izven zakonske zveze. In sploh ta dostavek, da zakon lahko določi, kdaj izven zakonska skupnost nima enakih pravnih posledic, kot zakonska zveza v resnici ni potreben zato ker je v bistvu diskriminacijski, ker bi enako določbo tudi z zakonsko zvezo lahko vpisali, namreč da zakon določi kdaj zakonska zveza ne velja.

Recimo, če se razkrije, da je nekdo bil poročen že prej pa ni bila prvotna zakonska skupnost razvezana, pa se ponovno poročil, v takem primeru bi bilo treba v bistvu v enakem smislu vpisati, da ta zakonska zveza ni veljavna in zaradi tega jaz, zato da ne bi tega zapletali, predlagam, da se vrnemo k tej kategoriji, da sta v načelu enakopravni, to je tisto, kar je bistveno v celi diskusiji.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Hvala. Prof. Bavcon.

PROF. BAVCON: Jaz bi predlagal, da tistega dodatka o tem, kdaj zakon določa in tako dalje, ne bi dodali. Mislim, da je bistveno, da ustava določi legitimnost vseh oblik, ki jih tu našteva, se pravi zakonska zveza in zunaj zakonska skupnost. Če je

to zapisano v ustavi, pomeni, da je ta oblika skupnega življenja legitimna vse, ostalo pa ureja zakon. Več z ustavo po moji sodbi ni treba.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Čeprav razumem, prosim, še enkrat konkretni predlog za

PROF. BAVČON: Predlagam tretji odstavek skupine formulacij, kakršne je predložena.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: pravne razmere v družini in zunaj zakonske skupnosti ureja zakon. Tako ja. Gospa Lavtižar.

DARJA LAVTIŽAR-BEBLER: Jaz pa predlagam, da bi temu kar je predlagala skupina in kar je zdaj tudi povedal prof. Bavčon, da bi dodali še vendarle stavek in sicer iz osnutka, namreč izven zakonska skupnost ima v načelu enake pravne posledice kot zakonska zveza. Mislim, da vse razprave, ki so bile, v zvezi s tem členom so šle ravno v to smer in tudi v tej ustavni komisiji danes tudi gospod Stres je govoril o tem kompromisu za katerega se zavzemamo, namreč da se pravne posledice izven zakonske skupnosti v načelu izenačijo s pravnimi posledicami zakonske zveze.

In mislim, da je ta predlog mogoče utemeljiti tudi z dejstvom, da s o že zdaj imeli v zakonodaji načelo enakopravnih, pravnih, enakih posledic izvenzakonske skupnosti.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Ocvirk.

MOJMIRO OCVIRK: Hvala. No, seveda zavzemam se za to, da se izven zakonska skupnost v načelu čeprav nisem za to, da se napiše notri v načelu, izenači z zakonsko skupnostjo in to iz zelo enostavnega razloga, ker se vendarle zavzemamo za določeno pravno

stanje, ki bi omogočalo določene človekove oz. drugačne pravice, v tej državi. Do katere meje bomo izpolnjevali, izpolnili te pravice, bo seveda določeno z zakonom.

Zakonom ne more biti, pač ne bodo določene tiste pravice, ki si jih bo treba potem izboriti z večino v skupščini, te pravice po mojem mnenju ne morejo biti zagotovljene že v tej fazi. Moj predlog, drugega stavka pa bi bil naslednji.

Druge oblike partnerskih skupnosti imajo enake pravne posledice, kot zakonska zveza pod pogoji, ki jih določa zakon.

TO je moj predlog tega stavka.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Še kdo? Potem bi prosim, saj bi se moralo o tem glasovati, se z glasovanjem odločiti, namreč zadnji predlog. Po mojem mnenju, ja prosim.

.....: meni se zdi, predlog Udeca najboljša. Ta se mi najboljše izraža to kar sem jaz hotel povedati. Imamo njegov stavek, pravne posledice ureja zakon.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Ja, hvala gospa Lavtižar,

DARJA LAVTIŽAR-BEBLER: Ja, jaz se sicer s tem tudi načelno lahko strinjam, samo opozarja na zadevo, da gre za resne življske stvari in je od vsakršne politične ... v skupščini odvisno kako se bo neko razmerje v družini, kako se bodo razmerja med otroki in starši in posledice, pravne posledice te situacije, kako se bo to vsakokoraj urejalo z zakonom.

Mislim, da mora biti ustavna garancija, ki bo dolgoročneje dajala urejala ta razmerja in zato samo na zakon tako pomembne stvari prenesti, se mi zdi, sporno. Samo to. Hvala.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Še kdo? Konč.

18/8.

31-UK

ČONČ: Ne vem ali sem prezgoden ali sem preslišal, ampak o družini ni bilo govora. Mi smo predlagali, da se družina upošteva tukaj govora o drugih kategorijah uživajo varstvo

.....: Uživajo varstvo, materinstvo, očetovstvo otrok, zakonska skupnost oz. izven zakonska. To bi argumentiral s tem, da je že v sedanji ustavi poleg tega pa seveda vseh najpomembnejših mednarodnih argumentih, družina uživa posebno družbeno varstvo in pomoč družbe. V tem je smisel govora o družini.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Ali ni to, zdaj nekaj sem prebral, v zadnjem odstavku izrecno. V osnutku ja.pomaga predvsem pri ustanovitvi in v času, dokler je ta odgovorna za preživljanje in vzgojo otrok. To je ena varianta v predlogu oz. predlog. Bi mogoče se potem na to vrnili, ko bi najprej tole poskušali rešiti formulacijo. Verjetno bomo morali ostati pri dveh variantah. Glasovali, bomo potem še o predlogu in kot variantnega vzeli gospoda Starmana oz. gospoda Udetja, da ne bi bilo kaj, prosim gospod Magajna.

MAGAJNA: Tole bi hotel vprašati. Upam, da ko bomo glasovali o variantah, glasovali tudi posebej o tem predlogu skupine za človekove pravice in temeljne svoboščine v takem tekstu kot je bil predložen, razen če predstavniki skupine smatrajo, da ta tekst spreminjajo. DRugače da se v tem tekstu glasuje, ki je za mene najbolj ustrezno opredeljuje zadevo, ker ravno zato, ker vnaša vse tri kategorije in ne si zatiskati oči. Mi bomo danes vpeljali morda kategorijo izven zakonske skupnosti, druge skupnost rajene bomo omenjali, da jih ne bomo dali legitimnost.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Gospod Magajna, saj še nismo legitimnost, potem bomo .. ja.

MAGAJNA: Bom končal takoj. Samo kot sem že prej rekel.

Otroci se sicer ne rojevajo v teh drugih skupnosti, ampak lahko v njih živijo in je treba njihov položaj na nek način regulirati in se mi zdi zelo važno, da se, ker bodo razlike, glede pokojnin, dedovanja in teh zadev, ki jih bo moral zakon urejati, da se tudi ta kategorija opredeli. Kar pa že zajema v tem predlogu skupine.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Hvala lepa. Zdaj ne vem kateri predlog skupine ste imeli, variantni dodatek. Dobro, ker smo se že prej nekako dogovorili, da bi najprej skušali to tri oblike so: zakonska - zveže sklenjena pod državnim organom, izven zakonska skupnost in pa druga življenska skupnost in smo se nekako sporazumeli, da bomo šli po teh oblikah in se bomo odločali.

Kot sem jaz razumel je osnovni tekst sedaj gospod Krivic.

KRIVIC: Jaz sem hotel sam na to opozoriti, da je torej ta predlog tretji odstavek skupine, ki ga je dr. Bavcon že prej podprl. Jaz bi rad samo poudaril, ker se mi zdi, da morda ta aspekt ni bil dovolj upoštevan v zunanji razpravi, da ima ta dikcija pravzaprav eno kompromisno pozicijo, na eni strani ne deklarira enakopravnosti, na drugi strani pa se mi s tega vidika kompromisnosti zdi boljša od formulacije, da zakon ureja samo pravne posledice izven zakonske skupnosti. Torej jaz nisem specialist, ne za to področje, ampak čisto po pravnem občutku se mi zdi, da če se motim, bi prosil, da me korigirate seveda, da bi bilo bolje sprejeti to dikcijo skupine, ker govori o urejanju, o zakonskem urejanju pravnih razmerij, se pravi ne šele po eventuelnem koncu, ker gre vendarle najbrž tudi za razmerja med trajanjem. Tako, da s tega vidika bi bila ta, prosim? No, vem, saj

drži, samo kljub temu tudi pravne posledice najbrž ni idetničen pojem, po pojmu urejanja pravnih razmerij, če pa je, se pa postavlja vprašanje, zakaj potem dva izraza za isti pojem uporabljati. To ni literatura, to je pravo in je bolje, da so isti pojmi z istimi termini opredeljeni. Ne velja tisto variacija, da je bolje da se ista stvar na več načinov pove. Nasprotno. Če gre za isto stvar, za isti pojem, naj se označi z istimi besedami in to je po mojem mnenju prednost tega vsega vidika.

Kar se pa tiče razmerje med pojmom zunaj zakonske in pa druge življenjske skupnosti ne vem sicer ali je to že v razpravi zdajle, da ne bi zapletel s tem, gospod predsedujoči? Namreč, samo še tole, ker drugod po svetu, po mojem mnenju izhaja formulacija zakonska in izven zakonska skupnost, iz predpostavke, ki je pa napisana v ustreznih tekstih, da je zakonska in izven zakonska skupnost, skupnost moža in žene. Tega pa pri nas ni. In se zdaj treba je razčistiti vprašanje v interpretaciji ali je že bolje zunaj zakonska skupnost, ker ni deklarirano, da je to dvospolna ali je že ta zajema to kar hočejo nekateri vnesti z dodatnim pojmom druge življenjske skupnosti, to da je to ena možnost za kompromis.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Pri nas je pravzaprav situacija, ko pomeni zakon, to se pravi lex-legis, in pa zakon pomeni tudi zakonsko skupnost moža in žene, se pravi, to ne bi smeli zamenjevati. Imamo zakon o zakonski zvezi in družinskih odnosih, kjer piše, zakon je zakonska skupnost, se pravi tu ne bi jaz kompliciral, ker to je pri nas že pravni izraz toliko definiran, da gre za če se govori o zakonski skupnosti in izven

zakonska skupnosti, da gre za skupnost oseb različnega spola. Tu bi se potem nanašala na varianto drugih življenjskih skupnosti, nato bi se vrnila, lahko bi končno lahko poskušali formulirati to kar smo zdaj že v diskusiji nekako ugotovili. Gospa Lavtižar. Mnenje vaše skupine, ki bi zdaj bilo nekako sprejemljivo, ste ga dopolnili in bomo verjetno morali to dopolnitev v tem tudi glasovati oz. se odločiti, zakonsko zvezo in pravna razmerja v njej, v družini, in zunaj zakonske skupnosti, ureja zakon. To se mi zdi večini sprejemljivo razen gospodu Starmanu in gospodu Udetu. Dopolnitev ste predlagali in sicer, da bi še tu bila pika in stavek, ... skupnost ... ima v načelu enake pravne posledice kot zakonska skupnost.

DARJA LAVTIZAR-BEBLER: Jaz če dovolite. Prej postavljamo načelo, da vsa pravna razmerja v teh oblikah ureja zakon, se mi zdi pa da bi morali še eno varovalko vgraditi oz. vključiti in ta bi šla v tej smeri, izven zakonska skupnost ima v načelu enake pravne posledice kot zakonska zveza.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: To bi jaz potem predlagal, če ne bi bilo kakšnega soglaja, da ne bi glasovali, da bi to kot varianto, ta dodatek kot varianto dali v usklajevanje.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: usklajevanje. to se
rpavi, da je v načelu izenačena z zakonsko..... ja no, pa lahko
glasujemo(govori jih več hkrati)..... to bomo že videli,
zato pa moramo pod varianto dati, drugače pa menim, da tu ne bi
večine dobili, ta predlog in bi predlagal, da smo do sedaj imeli
prakso, da damo kot varianto v usklajevanje in bo potem v
skupščini o tem razpravljali. Soglašate s tem? Prosim, saj ne
rabimo ne vem kakšnih pojasnil. Če bi se zato odločili, da
sprejmemo osnovni tekst oz. en tekst zakonsko zvezo in pravna
razmerja v njej družini in zunaj zakonski skupnosti ureja zakon
kot varianto pa izvenzakonska skupnost je načelno izenačena z
zakonsko skupnostjo, to je varianta o pravnih posledicah.
Variantni dodatek in bomo potem pri usklajevanju in pa seveda to
skušali razrešiti.

Prosim gospod Bizjak bi.

IVAN BIZJAK: No če bi to kot varianto dodajali, potem
dodajmo cel variantni dodatek iz osnutka. Mislim da če rečemo prvi
stavek, zakaj ne bi rekli šedrugi stavek in kot celoto to
obravnavajmo. Mislim, da je to prav in tudi po tej razpravi sodeč
mislim, da tukaj ta stavek sodi zraven.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Potem bi kot variantni dali
celoti varianti dodatek iz osnutka, načelno. To je mislim da bi
potem sledili stališča v tej razpravi in obe varianti sta se
izoblikovale in bomo potem to podpirali. Zdaj pa potem gospod
Zagožen, prosim.

ZAGOŽEN: V teh predlogih 50. člena kot ga dajeta svet in
pa skupina je koker jaz vidim izpuščen tale zadnji stavek iz

osnutka oz. zadnji odstavek: republika varuje družino in ji pomaga pri

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Gospod Zagožen, sedaj v smislu iti na obravnavo tega odstavka, lepo prosim dajte no ja prosim ne moramo še iti na ta odstavek, potem še moramo iti na Ocvirkovo na Ocvirkov predlog o teh skupnosti, potem še moramo obravnavati ločeno mnenje gospoda Starmana in potem bomo zaključili to razpravo. Oprostite, ker sem malo, ta tekst o zaščiti družine je tudi sformuliran po skupini za človekove pravice in sicer je to čakajte kje je to bilo pri materinstvu, očetovstvu, prej smo mi obravnavali ta dodatek, zdaj ga pa jaz ne najdem več.

No tekst v predlogu je republika varuje družino in ji pomaga predvsem pri njeni ustanovitvi in v času dokler ta odgovorna za preživljanje in vzgojo otrok. To je tekst s predlogu, v skupina ga je črtala v osnutku, skupina ga je črtala, zdaj meni se zdi, da smo že prej o tem govorili, da je le večinsko mnenje, da bi taka tak poseben poudarek za varstvo družine, moralo biti v ustavi. Ali je formulacija primerna ali glede formulacije. Prosim gospod Peršak.

TONE PERŠAK: Jaz podpiram to, da je to noter, ampak rešitve pa ne vem. Ena pripomba na formulacijo. Zakaj? Družina se seveda ko se ustanavlja sta ponavadi še dva, ampak v bistvu je družina kompleksen pojem, vključuje vse tako starše kot otroke in zdaj je pa tako povedano, kot da najprej je družina kot celota, potem je pa samo en del družina, ki je odgovoren za tisto. Nekako bi si želel eno formulacijo, ki bi ne bi te razlike uvedla, da

tako rečem.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: No jaz bi predlagal mogoče dosedaj so nekje take formulacije bile družina je pod posebnim varstvom države ali nekaj podobnega pa pika. Prosim gospod Ergič, potem pa Čonč.

ERGIC: da bi črtali ta zadnji odstavek v 50. členu osnutka bi šli pod standard, ki je zdaj določen v sedaj veljavni ustavi o posebej poudarja, da tudi družina uživa posebno družbeno varstvo poleg matere in otroka, to je prvi odstavek 232. člena. Hvala.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Čonč, potem prof. Bavcon.

ČONČ: Po teoriji, pa verjetno tudi v praksi družino konstituira otrok. Kar se tiče pa same formulacije je skoraj dobesedno prevzeta iz pakta in sicer iz 10. člena prve točke, kjer govori takole, da mora biti družina, ki je naravni in temeljni sistavni del družbe deležna čim širšega varstva in pomoči zlasti pri njeni ustanovitvi in dokler je odgovorna za preživljanje in vzgojo otrok, za katere skrbi.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Profesor Bavcon.

Prof. Ljubo Bavcon: Če se prav spomnim, je ta zadnji odstavek 50. člena že v Svetu za varstvo človekovih pravic in svoboščin izpadel preprosto zato, ker je formulacija 2 odstavka republika varuje materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne pogoje po svoji materialni

Prof. LJUBO BAVCON: in materialni vsebini to bo isto in se je zdelo nepotrebno tudi s stališča teh zakonodajne ali ustavne tehnike i neekonomije obremenjevat besedilo s ponovnimi in ponovnimi deklaracijami.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Hvala lepa. Verjetno je smisel tega te določbe v tem, da se nekako na neki način identificira družina, če družina je pod posebnim varstvom države, tu so pa naštetí ljudje pravzaprav, ki v gotovih obdobjih družino sestavljajo. Ja prosim, če bi to zadostovalo, Špés.

ŠPES: Jaz sprašujem samo, a mislite, da bi pomen družine poudarek na družini bil bistveno zmanjšán, če bi ga vključili tja v 2 stavek Republika varuje in bi bila potem družino, potem pa naprej materinstvo, očetovstvo itn., ker materinstvo je nekaj drugega, kot družina in bi s tem po mojem tudi rešili problem odgovorno za preživljanje in vzgojo otrok, ki bi tako in tako očetovstvo, materinstvo, otrok ki so bili naštetí. Zdaj seveda s tem bi mogoče pač šteló tako sama rase poudarja v nekem sklopu, ampak to je vprašanje.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Hvala lepa. Predlog je, republika varuje družino, to 2 odstavek 50: člena v tekstu in tako naprej. Ali bi bil ta predlog sprejemljiv? No v redu. Gospod Ocirk.

MOJMIRO OCIRK: Jaz moram reči, da nimam nič proti temu, da bi bila formulacija taka kot jo je gospod Stres predlagal, imam pa eno drugačno mnenje. Mislim, da bi republika morala se zagnati z državo. To je moj predlog, da se začne seveda stavek s država varuje družino, materinstvo itn. Hvala.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala. Mislim, da ta predlog sprejemljiv, država in tako. Potem lahko gremo naprej na naslednjo in sicer tu gre za tisto tretjo obliko, ki je nekako, aha prosim.

DARJA LAVTIZAR-BEBLER: Ja tole bi rada povedala, da se jaz tudi strinjam s tem, kar gospod Stres predlaga, zlasti iz tega vidika, da je vsa pravna razmerja v družini intak težko urediti, ker vemo, da imamo celo vrsto različnih družin. Ne nismo se pa še odločili dokončno ali se ali sprejmemo predlog skupine, kjer govorimo o potrebnih pogojih ali sprejmemo predlog Sveta, kjer govorimo o posbnih pogojih, zato sem se oglasila, če dovolite.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: No mislim, da smo se nekako sporazumeli, da bi 2. odstavek 50. člena glasil:

država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter podpira zato potrebne ustanove. Za to varstvo in v čem bi zdaj morali še

DARJA LAVTIZAR-BEBLER: Mi v skupini smo smatrali, da termin potrebne pogoje seveda državi nalaga več, kot pa posebni pogoji in zaradi tega smo šli na to razširitev.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Potrebne ali pa posebne. Odpiram razpravo o tem ali gre za potrebne ali posebne pogoje. Prosim gr. Rode.

Dr. RODE: Jaz bi samo kratko ugotovil, da je na večjih mestih v tej ustavi vprašanje ali naj uporabimo termin republike in država in da se s tem preveč ne ukvarjamo, ker bo to morala opraviti redakcijska skupina. Na tem mestu je gotovo bolj prav, da je država, drugače bi pa moral biti tak načelen sklep, da se vsakič posebej ne ukvarjamo s tem problemom.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Hvala lepa. Gospod Starman.

DANIJEL STARMAN: Torej jaz podpiram predlog skupine, da bi se imenovali to potrebni pogoji. Gre še posebej za konstruktiranje teh začetnih pogojev, konstitutivnih, ko se družina in vse to ustanavlja.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Hvala lepa. Še kdo? ne moremo potem, preden ne vprašam, če ima kdo kakšno drugačno mnenje, ali če ima še kakšne pripombe ali pa da bo razložil zakaj je to vredno, kar je predlagano. No saj sem vedel, gospod Ocvirk.

MOJMIRO OCVIRK: Ja, samo ste se motili, ne mislim na to temo diskutirati o tem ali so to potrebni pogoji ali niso. Jaz mislim, da so, imam pa željo, da bi mogoče prevedli tole našo pripombo.

Namreč mnenja smo, da nekatere potrebne pogoje bi bilo potrebno navesti, morda se pa motimo. Dostavek, ki bi bil

Dostavek, ki bi bil tu potreben bi namreč bil ženske oz. starši imajo v zvezi z nosečnostjo in rojstvom otroka pravico do socialne varnosti v obsegu in trajanju z določenim zakonom.

Tone Peršak: Hvala lepa. To je predlog, da bi se tu dodalo k tem potrebnim pogojem, meni se zdi, da je v II. poglavju že vse urejeno. Tako, da o tem ne bi potem več. Dr. ... mislim, da hoče nekaj.

-----: Tukaj se mi zdi, da se bo končno odprl problem strukture člena, zdaj ko so se nekako izčistile te dileme ali se bodo pokazale v variantah ali kakor koli. Verjetno bi odprl vprašanje, če mora v zvezi s strukturo tega člena ustvariti ali ustreza naslov, ki je dan ali ne ustreza. Naslov člena je znan DRUŽINA IN ZAKONSKA ZVEZA in če je to, potem bi moral biti prvi odstavek tisti, ki ima odnos do družine. Zdaj treba je seveda stvar potem konsenza, kaj bi zdaj ta člen imel. Recimo nemška ustava je tu enostavna, čeprav ima potem vse oblike varstva vse možne, ampak recimo zagotavlja posebno varstvo družini, posebno varstvo družini zagotavlja, pa zakonski zvezi, s tem, da se tudi ... potem z zakonom urejajo enakopravnosti zunaj zakonske zveze. Zdaj izgleda, da mi nismo pripravljeni verjeti, da bi taka splošna formulacija res zagotovila, potem to enakopravnost. Skratka, mislim, da je v 1. členu morali to imeti najprej družino. Kaj varja posebej, rečemo, da država zagotavlja posebno varstvo družini, pa potem zdaj našetejo rečemo tudi zakonski zvezi, materinstvu, očetovstvu itd. ali ne, s tem, da imam pomislek po tem za ta dostavek in ustvarja posebne pogoje, jaz mislim, da bi izraz, da se ugotavlja posebno varstvo to pokrili in je potem stvar zakona, kaj bo to obsegalo, če pa rečemo tu, da zagotavlja vse potrebne pogoje, pa se to ne more nanasati na vse to, kar je tukaj naštet. Pa recimo na očetovstvo, zdaj kateri so potrebni pogoji za očetovstvo, ali so medinski ali kakor koli, Skratka se mi zdi, da bi bilo bolje ostati na splošni formulaciji država zagotavlja posebno varstvo tem in tem kategorijam in jaz bi začel tu z družino. potem drugo bi pa se dalo mogoče poenostaviti v zvezi s temi predlogi okrog tega, 3. odstavka skupine. Morda bi lahko rekli, da zakon ureja družino, zakonsko zvezo in izvenzakonsko skupnost ali je še kaj drugega. Za vse te institute zakon ureja. To predpostavljamo torej, da bo zakon dal rekel vse definicije in vsebino tem kategorijam. Lahko se zdaj pa še, potrebno je pa dodati to formulacijo, ki je dal gospod Peršak v zvezi s sklenitvijo zakonske zveze. Potem pa verjetno to, kar je sedajle ponujeno morda kot alternativa, princip, da je izvenzakonska zveza v načelu enakopravna, razen v primerih, ki jih določa zakon, ali pa da se brez tega doda. Ampak jaz bi ... strukture, plediral, da bi začeli s konstatacijo, da ima družina posebno varstvo in še te druge kategorije, potem zakon ureja družino, zakonsko zvezo, zunaj zakonsko skupnost itd., da se zakonska zveza sklene pred državnim organom svobodno izraža svojo voljo itd. in da zakon določa v katerih primerih zunaj zakonske zveze nima enakih pravnih posledic kot zakonska skupnost. To bi bili stirje elementi tega.

Hvala lepa za sugestijo, mi smo že povedali, da bo pač strokovna skupina potem samo sistematiko tega člena uredila. Tako, da verjetno bo sledila tej sugestiji, če bo, če ne bo kako

drugo sistematiko ocenila kot bolj strokovna in primerna.

Bi nadaljeval s predlogom 3 oblike, sožitja, ki je po predlogu gospoda Ocvirka, gospod Ocvirk, ...vztrajate vi pri vašem predlogu, da se v Ustavo vnese nekakšna enakopravnost tudi drugih oblik skupnega življenja. Ali bi to prepustili zakonom.

Jaz bom po globokom premisleku pustil skratka ne vtrajam na tem.

Hvala lepa. Potem bi prosil gospoda Starmana, o čem bi glasovali? Kak je vaš bolj konkreten predlog.

Predlog je tak, kot ga predlaga Svet za varstvo človekovih pravic in temeljnih svobožčin.

Samo, da je potrebne pogoje, namesto posebne pogoje.

Saj to mislim, da .

Ja v čem je zdaj razlika.

Ja bistvena.

Prosim.

Da se v 2. in 3. odstavku ne imenuje izvenzakonske skupnosti. Ja tukaj je ni. Ja v tem je pa le .

Zdaj bi pa o tem glasovali, ali bi ta predlog kot variantni uvrstili. Prosim. (razprava med navzoči). Ker, ko bi to glasovali ali bo to varianta ali ne bo. Smo končali ta sklop in bi potem šli na dolžnosti in pravice staršev in svobodo odločanja o rojstvu otroka. Delali bi kot običajno do enih potem pa od dveh naprej, samo s tem, da bi res dejansko prosil, da bi prišli, ker je nekako moramo končati, če bomo to končali preambulo, danes smo končali to slavnostno delo. Ja to je variantni dodatek. Gospod Žagar bi počakali, ker bi glasovali zdaj. ... Dobro ja, za glasovanje je treba . (....razprava)

Smu sklepani. Gospod Starman bi lahko dal na glasovanje, sklepani smo. Gospod Žagar sklepani smo, 13 nas je.

VITODRAG PUKL: Smo sklepčni. 13. nas je. Se pravi bi glasovali o predlogu g. Starmana, da bi se kot varianta uvrstil temeljni tekst skupine za človekove pravice in sicer v glavnem v tem, da ni omenjena izvenzakonska skupnost v tekstu. Kdo je za tak predlog naj dvigne roko. (4 od 13) Kdo je proti? (9 od 13) Se je kdo vzdržal? (Nihče.) Ta sklep kot varianta ni sprejet.

Šli bi na 31. člen in sicer ta ima delovni naslov. Pravice in dolžnosti staršev. Osnutek navaja oz. ima dikcijo: Starši so dolžni vzdrževati, izobraževati in vzgajati otroke ne glede na to ali so bili rojeni v času trajanja zakonske zveze ali zunanjje. Otroci rojeni zunaj zakonske zveze imajo enake pravice kot otroci rojeni v njej. Ali glede tega odrpem razrpavo ali glede tega teksta, z osnutka prosim bi šli. To je tekst v osnutku, dočim dikcija Sveta za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin pa glasi kot je to, da ne bom sedaj bral, ker znate sami brati, na 31. strani poročila v prvem odstavku z velikimi črkami. Imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati itn., tu je omejitev, skupina za človekove pravice pa ima tudi, podpira stališča Sveta. Tu pa bi le morali potem stališče Sveta, je da starši imajo pravico in dolžnost, se pravi bi bilo bolj primerno, vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke, to je jasno, primerno, to pravico in dolžnost se staršem lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki ga določa zakon zaradi varovanj koristi otroka. Staršem se teh pravic in dolžnosti ne sme odvzeti ali omejiti zaradi razlogov iz 13. člena te ustave. Kaj pa je 13. člen? (zaradi diskriminacije) In tudi ne zaradi istospolne usmerjenosti. Verjetno so nekateri biseksualni lahko v zakonu dobi otroke in da bi mu zaradi tega mu bila pravica odvzeta. To ste mislili, ne? To je pomembno. Odpiram razpravo.

PROF. BAVCON: Samo pojasnilo. Ta istospolna usmerjenost

na koncu je prišla sem zato, da ne bi bila uvrščena med diskriminacijske okoliščine v 13. člen. In smo se raje odločili za to, da v tem konkretnem členu imenujemo to okoliščino, ne pa da jo uvajamo v 13. člen, ki se ravna po mednarodnem paktu o človekovih pravicah.

TOMO GRGIC: Jaz bi plediral za to, da ostane določba, ki jo sicer pozna tudi sedanja ustava in ki jo ima osnutek v drugem stavku prvega odstavka, namreč ker izhaja iz realnosti. Otroci rojeni zunaj zakonske zveze imajo enake pravice kot otroci rojeni v njej. To mislim, da glede na našo stopnjo razvoja je nujna potrebna določba. Hvala lepa.

DARJA LAVTIZAR BEBLER: Ja, naša skupina je podprla stališče sveta ravno iz tega dejstva, ker je v 13. členu itak povedano, da so vsi ljudje enaki, ne glede na, tudi ne glede na rojstvo. In to pomeni rojeni v zakonski zvezi ali v izvenzakonski skupnosti, glede na to so vsi otroci enaki. Zato se nam tega ni zdelo primerno tukaj spet ponavljati, pač pa dodati še, da je preprovedano starševske pravice tistim, ki iz teh razlogov istospolne usmerjenosti, ker se utegne zgoditi, da pride do neke življenjske skupnosti dveh homoseksualcev, ki pa, eden od teh je lahko starš enega od otrok, ki živi v tej skupnosti. Zato se nam je to zdelo pomembno.

IVAN BIZJAK: Jaz bi opozoril na to, da smo v kolikor se spomnim v ta 13. člen sprejeli tako kot je in smo potem tam po takem sprejeli tudi ali katerokoli drugo osebno okoliščino, kar je izredno široka dikcija, zato se mi zdi kljub temu, da ste, kar je dr. Ravcon povedal, odveč tale zadnji tega stavka in tudi ne zaradi istospolne usmerjenosti, ker ta osebna okoliščina je po mojem dovolj široko, če se skličemo potem na 13. člen je to vse zajeto in ne bi posebej izpostavljali neke take zadeve.

PROF. BAYCON: Osebnost se s tem strinjam.

ZAGAR: Mislim, da lahko razmišljamo tudi na takšen način vendar upošteva realne okoliščine in pogoje v naši družbi, mislim, da tako ta predlog glede istospolne usmerjenosti kot pa predlog g. Ergiča glede zaštite otrok rojenih v zunajzakonski skupnosti, mislim, da je to tako pomembno vprašanje glede na realne okoliščine v naši družbi, da kaže oba elementa v tem členu izrecno poudariti. Mislim, da gre tukaj tako za temeljne stvari in da se bo pretežno ravno na ta dva elementa tudi nanašala večina kršitev teh pravic na tem področju in tudi zaradi tega mislim, da bi bilo zelo dobro, če sta tako istospolna usmerjenost kot pa predlog glede posebnega navajanja enakopravnosti otrok rojenih v izvenzakonski skupnosti zajeta.

KOZUHROVA: Tudi jaz se strinjam z gospodom, spet z javnozdravstvenega stališča. Namreč

Gospa: Namreč ravno ta istospolna usmerjenost, so dokazali že v Zahodni Evropi in Ameriki, da ko jo razgalimo, ko pride v javnost, se pričnejo ti ljudje obnašati tako kot druga družba. Se pravi, da opustijo navade, ki jih uvrščajo v izjemno rizično kategorijo prebivalstva. Glede tega, da se nam bliža epidemija AIDS-a res na to misliti in ne razmišljati o tem, da bomo sedaj neke skupine prebivalstva devilirali, ampak predvsem to, da bomo reševali problem, ki je pred nami in ki bo zdravstvo zrušil, če se bo količinj povečal.

Predsedujoči: Hvala. Prosim gospod Zabukovec.

Gospod ZABUKOVEC: Imam vprašanje ali se v besedi, če bo prišlo do variante, da bomo to osvojili, "istospolne usmerjenosti" ne bi kazalo tisti del isto črtati. Da bi ostalo samo zaradi "spolne usmerjenosti". Hvala.

Predsedujoči: Zdi se mi, da smo o tem enkrat že govorili, in smo bili opozorjeni, da je spolna usmerjenost tudi toliko diviantna kriminalna spolna usmerjenost. To se pravi take oblike, ki ogrožajo, ki so kriminilizirane oblike. To se pravi, da istospolno pa ne pomeni, da gre za lezbijske ali pa homoseksualne odnose.

Gospod ZABUKOVEC: Hvala za obrazložitev. Kaže, da nisem bil prisoten na tem razgovoru.

Predsedujoči: Hvala lepa. Predlog je sedaj, da bi ta člen ostal v tej dikciji s tem, da bi bil poseben stavek bil, da imajo izvenzakonski in zakonski otroci enake pravice in da bi ostalo "in zaradi istospolne usmerjenosti". To z ozirom na realiteto časa in prostora, ki bo verjetno še trajal. Prosim.

DARJA LAVTIZAR-BEBLER: Ali lahko konkretno predlagam formulacijo? Potem bi se ta člen glasil "starši imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoj otroke, ne

glede na to, ali so bili rojeni v času trajanja zakonske zveze ali pa zunaj nje. To pravico in dolžnost nato se nadaljuje tekst tako kot je predlagan s strani Sveta za človekove pravice. Ne?

Gospod: Tisto na kar je kolega Grgič opozoril, so otrokove pravice, ne pa dolžnost staršev, da enako skrbijo za otroe, ki so v zakonu ali zunaj njega rojeni.

Predsedujoči: Tako, da bi morda ta stavek vključili kot stavek. Tisti kratek stavek kot je formuliran. Ali bi glede tega kdo razpravljajal ali bi ta predlog lahko sprejeli kot predlog? Hvala lepa.

Potem bi lahko nadaljevali z 52. členom osnutka. Prosim? Tega nisem slišal.

Gospod: Predlagal sem, da izvzame ta zadnji del stavka in tudi ne zaradi istospolne usmerjenosti. Nekaj podpore je celo bilo temu, sedaj pa ne vem. Prav bi bilo, da se izjasnimo.

Predsedujoči: Upošteval sem večinsko mnenje. Lahko pa glasujemo. Če kdo meni, da to večinsko mnenje ni pravilno ocenjeno, bomo pač glasovali. Meni se sicer zdi nepotrebno, da bi za vsako stvar glasovali, če prej ocenimo kaj je večinsko mnenje. Prosim ampak predlog gospoda Bizjaka je, da bi v 51. členu formulacija "ne zaradi istospolne usmerjenosti", izpadla in tudi enako tudi "zakonskih in izven zakonskih otroki". Ne? Sprašujem. To se pravi samo ta 1. formulacija.

Kdo je za to, da se črta? Prosim gospod Starman.

Gospod STARMAN: Profesor Bavcon je podprl to idejo v tem smislu, da je dejansko v 27. členu vsebovana tudi ta osebna lastnost, osebna okoliščina in tudi jaz podpiram to idejo, da je to obremenitev ustavnega teksta. Da še posebej navajamo 13. člen kot neko posebno kategorijo oziroma ...

Predsedujoči: Dobro, potem bi o tem glasovali.

Kdo je za predlog gospoda Starmana in Bizjaka, da se ta člen sicer dopoljen s pravico izvenzakonskih otrok, glasi tako, da odpade zadnja stavčna zveza, "ne zaradi istospolne usmerjenosti". Kdo je za to, da se črta? (4 - ZA). (5 - PROTI). Kdo se je vzdržal? (2 - VZDRŽANA). Premalo nas je, dva sta premalo. Ja potem bomo ponovili glasovanje, ko bomo sklepčni. Gospod Jerovšek prosim?

Gospod JEROVSEK: Rad bi k temu pomagal, če velja argumentacija, kot je bila tukaj, da je to vse pokrito s 13. členom, bi jaz to celo razumel, da bi redakcija lahko ta odstavek črtala. Ne vem zakaj ste ste v skupini sedaj tako razšli pri glasovanju. Ker je vse pokrito. Če pa to ne drži, potem pa tudi za tisti del za katerega smo ugotovili, ne drži.

Predsedujoči: Ja prej smo bili sklepni.

Razprava v dvorjani.

Gospod: Ali je to sedaj diskusija? Ker drugače bi jaz diskutiral o tem, in bi seveda ugotovili, da smo pri 13. členu se tudi o tem pogovarjali in vemo zakaj to ni prišlo noter.

TONE PERŠAK: Rekli smo, da je to v tisti formulaciji in glede na vse druge osebne okoliščine to zajeto.

Predsedujoči: Hvala lepa. Meni se zdi, da bo res strokovna komisija razpravljala o tem. Ampak gre za odločitev, ki sedaj ni možna, ker nismo sklepni in če bi o tem odločali bi se upravičeno oglasili člani, da ne gre za pravilni postopek. Prosim ob 14.00 uri bi nadaljevali. Pričakujem, da bomo po tem odmoru vsi prisotni.

Gospa: 16 nas je bilo na dopoldanskem delu.

Seja se je nadaljevala ob 14.25 uri.

Predsedujoči: Dajte počakat, potem bomo pa ugotavljali sklepčnost. Potem bomo pač odločali v nesklepčnem sestavu ali bomo imeli nadaljevanje ali ne. Zgleda, da bomo sklepčni in bomo čez nekaj minut lahko začeli z nadaljevanjem seje. Na vsak način bo potrebna še ena seja, tudi če bomo danes še dve uri delali in to že jutri ob 10.30 uri. Vzeli bomo na znanje tudi pobudo navzočih, ostale pa bomo s telegramom obvestili.

MIRO CERAR: Prosil bi, da če kdo od navzočih članov ne more priti v torek na sestanek, naj dvigne roko. 3 člani torej. Ali lahko malo kasneje ne ob 10.00 uri? Ob 16.00 uri pa je že DPZ.

Predsedujoči: Veste, da smo vsi skupaj v zelo nerodni situaciji. Če bi se najprej za oceno dogovorili, ker vemo, da je to ena najvažnejših nalog pred parlamentom, ravno na naši komisiji. Če bi se za to oceno sporazumeli, potem bi verjetno lažje puščali druge obveznosti. 25 članov nas je, od tega smo približno stalno na meji ¹⁰ sklepčnosti, skoraj enaki obrati smo vedno tu. Sedaj pa, da bi na hitro menjali člane. To bi dlje časa trajalo, kot pa da še teh nekaj sej poskusimo izpeljat.

Gospod: To velja predvsem za tiste, ki so tudi danes odsotni.

STEFKA KUČAN: Gospod Toplak je na službeni poti danes, gospod Šešerko je na Izvršnem svetu, bo pa prišel sam, tako, da bomo sklepčni.

Predsedujoči: V redu, potem bomo pa lahko glasovali. 51. člen smo že obdelali. Glasovali še nismo zato, ker čakamo na sklepčnost. Dr. Toplak je ravno prišel, počakajmo še dr. Šešerka. Dolgo ga ni.

Predsedujoči VITODRAB PUKL: Glasovali bi malo pozneje. Zdaj bi res prišli na obravnavanje 52. člena, to se pravi svoboda o odločanju o rojstvu otrok. Kakor vidite, so tu tri variante. Ena je ta osnovna v samem osnutku, potem je Svet za varstvo človekovih pravic in sama skupina, so pa še ločena mnenja, ki so pač kot ločena mnenja. Mogoče bomo lahko prišli do ene kompromisne formulacije, sicer bi pa menil, da ne bi na dolgo in široko o tem razpravljali. Po mojem mnenju, da ne bi bilo spet kakšnih očitkov, gre za tako globoka etična, filozofska, moralna, verska vprašanja in vsa stališča so opravičljiva, da jih moramo razumeti ter spoštovati. Dvomim, da bi mi lahko, če ne bo formulacija taka, da bi zadostila vsem smerem, da bi lahko tu na Ustavni komisiji odločali in če bomo videli, da to ne bo šlo, bi predlagal, da pač izčistimo tri variante in jih potem predložimo v politično usklajevanje. Zdaj bi pa prosil gospoda dr. Bavcona, da pove, zakaj se je njegova skupina odločila za formulacijo kot jo najdete na 31 strani.

Dr. LJUBO BAVCON: Po dolгих razpravah v Svetu za varstvo človekovih pravic smo z, moram reči, zelo tolerantnim in konstruktivnim sodelovanjem, zlasti tudi prof. Stresa, prišli do ugotovitve, da se bi ideološkim in podobnim spopadom na tem področju najlepše izognili, če ne bi govorili o pravici, ampak bi govorili o svobodi, o svoboščini, o človekovi svobodi odločanja, ki je nesporna človekova svoboščina. In zaradi tega smo o tem soglasno predložili, skoraj soglasno, ker je tu bilo nekaj izločenih mnenj, da je zajamčena svoboda odločanja. Potem smo imeli težave s tem številom, ker seveda v formulaciji to ni lepo. S prof. Stresom sva mislila, oz. prof. Stres predlaga, jaz bi pa bil tudi za to, da bi morda rekli, zajamčena je svoboda odločanja, človekova svoboda odločanja o potomstvu. In drugi stavek, ki bi

povedal, da je ta svoboščina se lahko omeji samo iz zdravstvenih razlogov. Temu bi se izognili, zadovoljili bi najbrž vse, ne bi gnali stvar v pretiran spopad, skratka, več najbrž ni treba govoriti. Hvala.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Bi lahko samo vprašal prof. Bavcon, namreč gre pravzaprav za dvojje. Gre za človekovo pravico, da ima otroke in ta pravica se lahko omeji samo iz zdravstvenih razlogov, kot nam je poznano glede (ne pravica, svoboščina, ne da ima otroke, ampak, da odloča o tem, ali jih ima ali ne). Odloča, to se pravi, omeji se pa lahko to njegovo odločanje iz zdravstvenih razlogov. To je eno. Drugo pa je vprašanje položaja žene, ki zanosi, to se pravi bodoče matere. Ali je to zajeto v tej pravici svobodnega odločanja tudi, da lahko splavi, če uporabimo ta izraz.

DR. LJUBO BAVCON: (ni vključen) Seveda, če bi se lahko odločili, razen v primeru, če bi bili medicinski razlogi, ki bi to preprečevali. To je pa itak že, kolikor vemo, po treh mesecih je ta svoboda odločanja itak omejena, ker tudi po sedanjih propozicijah po treh mesecih ni več dovoljena, razen iz zdravstvenih razlogov.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Bi še enkrat ponovili vaš predlog, prosim, ta, da bi

DR. LJUBO BAVCON: Zajamčena je svoboda človekovega odločanja o svojem potomstvu.

Drugi odstavek, da ta svoboščina se lahko omeji samo iz zdravstvenih razlogov.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Potomstvo ne zajema tudi pojem 'vnuka'. Nisem slavišt, nisem (to bi lahko, samo radi bi se izognili tistemu številu. Čim pa rečemo o rojstvu ali kaj podobnega, smo pa že v zadregi.)

TONE PERŠAK: Recimo iz slavističnega vidika, meni bi bila bližje, po jeziku, v jezikovnem smislu bi mi bila bližja formulacija 'vsakdo svobodno odloča o svojem potomstvu. Se mi zdi, da je potem manj možnosti za te špekulacije, ali so potem to tudi vnuku in tudi se mi zdi, da se subjekt nekako, če rečemo, zjamčena je svoboda odločanja, čeprav človekove, je to brezoseben stavek, potem pa o svojem potomstvu, je nekako notranje nelogičen malo stavek. Tako, da bi jaz bil bolj za formulacijo, vsakdo svobodno odloča o svojem potomstvu.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Bi bilo to, ne bi menjalo smisla.

TONE PERŠAK: To je čisto jezikovna logika, to nima s pravom zveze.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Ampak je bolj precizna, meni se zdi tudi pravno bolj precizna, vsakdo ima pravico, kakor človekova pravica je... vsakdo svobodno odloča o svojem potomstvu.

Vitodrag Pukl: Ta stavek. Ali bi o tem imel kdo kakšno drugo mnenje? Namreč izhajam iz tega stališča. Nekateri menijo, da je pravica žensk, da sama odloča o rojstvu otroka, to se pravi pravica do splava, mora biti podana in mora biti na en način v ustavi. Drugi menijo, da mora biti ta pravica omejena oziroma, ne govorim, to ni pravica, možnost, ali kaj takega. In če bi taka formulacija oba pola zadovoljila, potem bi se lahko na to formulacijo soglasno kot predlog.

Kožuhova: Mislim, da je ta pojem preveč splošen, da je treba razpravljati tudi o tem predlogu, ki ga je dala skupina. Tu se čutimo ženske močno ogrožene, čeprav nismo samo ženske, ampak vsi mladi pari in mislim, da je treba posebej poudariti, da poleg tega, da se poudari ta človekova pravica o svobodnem odločanju in rojstvu svojih otrok je treba še posebej poudariti, da ima ženska pravico do prekinitve nosečnosti. Ponovno zagovarjam, mislim, da je včasih treba blagostanje prebivalstva, kjer je vključeno tudi zdravstveno stanje prebivalstva, postaviti pred filozofsko kulturo ali želje ali filozofsko usmerjenost prebivalstva. Ne vem če veste; v Sloveniji število splavov pada hitreje od leta 1982 kot število porodov. Se pravi umetno napihujemo problem, ki se že rešuje. Od leta 1989 do 1990 nam jih je padlo za 1329. Torej 1329 splavov je manj kot jih je bilo leta 1989. Gre samo za to, da če ženski to pravico v ustavo napišemo pomeni, da ji bomo omogočili, da če ne najde nobenega drugega izhoda, da bo ta umetna prekinitev narejena v strokovno usposobljeni ustanovi. Če bomo mi to pravico ji onemogočili, po celem svetu, razvitem in nerazvitem imamo to priložnost videti in slediti v sosednjih deželah, v Avstriji, Nemčiji, potem bo seveda s tem ko je to pravico pridobila in ko jo že uporablja, ne bo padlo število splavov, pač

pa bo naraslo število kriminalnih splavov. Mislim, da je ta javno zdravstveni vidik mora prevladati filozofsko načelo. Pri tem pa seveda bi rada poudarila, da nam ta hip ravno tisti, ki najbolj zagovarjajo to, da bi splav moral iz ustave ven, pomagajo reševati splav tako kot ga je treba reševati. Se pravi, spoznati lastnosti žensk, ki uporabljajo splav in jim pomagati, da jim tega ne bo treba več uporabljati.

to je ena reč, ki bi jo rada poudarila. Drugo. Jaz sama se resno sprašujem če je prav, da ostaja v ustavi, da se pravica do potomstva omejuje lahko iz zdravstvenih razlogov. Gre za imeti otroke, ali imeti splav. Mislim, da nihče ne more ženski niti preprečiti splava niti, nima pravice, niti preprečiti poroda, če se odloči za to, ne glede na njeno zdravstveno stanje.

Mi smo se v preteklosti s tem kar soočali. Odločale so se za porode ženske, ki smo jim vnaprej povedali, da bodo umrle, ker so se odločile za porod. In vendar smo menili, da jim nismo mogli prepovedati, da se odločijo. Toliko bi rada povedala.

Vitodrag Pukl. Hvala lepa. Gospod Stres.

Stres: Najprej moram povedati svoje strinjanje z zadnjim. Ta drugi stavek, ta pravica ali svoboščina, seveda ima smisel tedaj, če je prvi stavek pravica do prekinitve nosečnosti. To je malo vezano na to. Če tega stavka ni, potem ima seveda gospoda doktor popolnoma prav in bi lahko to zvenelo kot neke vrste, ker lahko tudi iz genetičnih ali kakšnih drugih razlogov nekdo prepovedoval nosečnost oziroma rojstvo. To je odvisno od tega, za kaj se odločijo.

Rad bi poudaril to, da je formulacija svoboda odločanja o potomstvu, je kompromisna. Poudril bi to, kar sem že prej rekel zaradi tega, pač glede da iščemo konsenz. Verjetno ne bomo

nikogar nič prepričali, tu tudi ne mislimo nikogar nič prepričati. Jaz sem se sam veliko ukvarjal s tem, da bi poiskali neko formulacijo, ki bi bila sprejemljiva tudi za tiste, ki ne bi zaprla popolnoma te možnosti in vendar ne bi to opredelila kot človekovo pravico.

Mislim, da je treba razlikovati med ustavo in zakonom in zakonodajo. Osebnost sem popolnoma proti temu, da bi z zakonom prepovedali prekinitev nosečnosti. Tudi se strinjam s tem, da ne gre tu za kakšne državno-politične oziroma nacionalne interese prebivalstva. Demografsko ga ne bomo s tem rešili. Popolnoma jasno mi je, da mora zakonodajalec imeti pred očmi popolnoma zdravje naroda in mora poiskati rešitve, ki niso najboljše, ampak, ki so v nekem trenutku manjše zlo kot sicer.

Vse te razloge sprejemam. Samo, zaradi teh razlogov mislim, da ni treba v ustavo zapisati to, ampak je to stvar zakonodaje, konkretne. Za kaj gre?

Moj osebni problem, ki sem ga tudi zadnjič na seji Sveta za človekove pravice povedal je naslednji. Če mi opredelimo pravico do prekinitve nosečnosti kot človekovo pravico, temu jaz ne morem iz filozofskih in splošnih, mislim da toliko sem po teh raznih sestankih že razumel za kaj gre, pri človekovih pravicah. Človekove pravice so nekaj kar je vezano na človekovo dostojanstvo in nekaj kar ima lahko za predmet popolnoma nesporno moralno neoporečno dejanje. Vsi zdravniki pa pravijo, jaz kot zdravnik moram biti proti, vendar iz nekih drugih razlogov pač ustrezem, vendar se s tem ne strinjam. Jasno je, da malokdo zagovarja prekinitev nosečnosti kot nekaj normalnega, nekaj kar lahko pospešujemo. Vedno to velja bolj ali manj kot socialno zlo. Kot nekaj kar dopuščamo, ker se izognemo še večjemu zlu. Ne pa

nekaj, čemur bi dali etiketo popolne moralne neoporečnosti. To je navadno rešitev iz neke stiske, iz neke zadrege. V tem primeru mislim, da ne moremo tega opredeliti kot pravico. Kajti tisto do česar imam jaz pravico, mi nihče tega ne sem braniti, me nihče ne sme vzgajati proti temu, če imam jaz pravico, je to nekaj drugega.

Namreč, gre za status človekove pravice. In zato sem takrat predlagal, da bi to opredelili kot svobodo, se pravi, da ne bi kaznovali in sicer potomstovo. To je široka, kompromisna formulacija. Vemo, da je to zelo razvpito po svetu, da se o tem veliko debatira po vseh deželah, da je to predmet žolčnih polemik tudi pri nas so že bile. Vprašanje je, če se lahko mi z neko kompromisno formulo temu izognemo ali ne. Mislim, da prekinitev nosečnosti opredeljena kot pravica, nima nobene podlage mednarodnih dokumentov o človekovih pravicah. Prej bi imela nasprotno indikacije zaradi pravice do življenja in zaradi pravice do pravnega varstva pred rojstvom in po njem, kot to opredeljuje Deklaracija o otrokovih pravicah in konvencija v preambuli. Se pravi, po moje bi se Slovenija s tako ustavo čudno predstavila, če bi med človekovimi pravicami opredelila kot človekovo pravico. Jaz bi prosil, da bi razlikovali ta dva nivoja. Ena stvar je zakonsko reševanje in tu se strinjam s tem, tega ne bi načenjal. Tu načenjam vprašanje z vidika neke filozofije človekovih pravic in ustave in kaj sodi v ustavo in kaj lahko opredelimo kot človekovo pravico.

O teh stvareh je v svetu veliko polemik. REcimo, tudi zadnja konvencija o otrokovih pravicah je značilna, kako poišče eno tako kompromisno formulacijo v 1. členu: "Za namene pričujoča konvencija pomeni otrok vsako človeško bitje, mlajše od 18. let.

Sploh ne določa spodnje meje. Niti ne govori o rojstvu, ker je to sporno. V zgodovini je bilo veliko spornih stvari in je potem čas te stvar razčistil. Po mojem mnenju je to neka kompromisna formula, ki seveda ne zadovoljuje tistega, kar kot pravica opredeliti. Mislim pa, da resnično bi težko opredelili pravico do prekinitve nosečnosti kot človekovo pravico v pravem pomenu besede. To pa ne pomeni, da na ravni zakona, ki ga pa ta formulacija ne onemogoča, odločanje potomstvu pusti vprašanje odprto. In prepušča zakonodaji, da glede na zdravstvene razmere in možnosti, te stvari ureja. To je moje stališče.

Ivan Bizjak: Ne bi nekaterih stvari ponavljal, ker so bile že rečene. Bi pa ob tem, v primeru kot nekateri želijo predstaviti, oziroma zapisati pravico do splava kot pravico, bi opozoril uvodoma, da je bila ravno na tej komisiji, nekaj sej nazaj, mislim, da je ravno dr. Kožuhova to izrekla, je opredelila splav kot socialno bolezen. Sedaj ne vem, ravno to tudi po eni strani, ne bom rekel, da je to kar, ne bom rekel, da je to izrazito protislovje, kaže pa vsaj na to, da gre tukaj za res nekaj spornega, nekaj zelo diskutabilnega.

S strani naše stranke, če sem lahko malo strankarski, ker je bilo okoli tega precej razprav, bom rekel takole. zavzemamo se zato, da se ta člen črta. Ne zato, da bi to pomenilo kakršnokoli prepoved, ker mislim, da če o tem ne bo nič rečenega v ustavi, nihče ne more tega razlagati, kot da smo s tem nekaj prepovedali.

Gre predvsem za vso to sprornost same problematike, pri čemer hočem takoj poudariti, da ne bi bilo nesporazuma, da se tudi sam in to velja tudi za samo stranko, ne zavzemam za zakonsko prepoved spalva, ker sama zakonska prepoved nič ne

rešuje. To bi bilo vse preveč enostavno, če bi z zakoni reševali vse probleme, ki se pojavljajo. Potem bi pač sprejeli ustrezne zakone in problema ne bi bilo več.

Tako da tudi na tem področju mislim, da ne gre zato. Gre predvsem, če dovolite, da osvetlim drug vidik. Če bi bilo to zapisano v ustavi kot pravica, potem je lahko vsako prizadevanje, da recimo s socialnimi, izobraževalnimi, vsemi podobnimi ukrepi zmanjšamo direktno rečeno, število splavov, vse to bi bilo lahko potem proglašeno kot protiustavno. Saj.... sprenevedanja ali tudi ne. Takemu prizadevanju, da bi z ustreznimi ukrepi pač si prizadevali, da bi se to število zmanjševalo, takemu prizadevanju se ne mislimo odpovedati.

Zaradi tega se mi zdi, da vsako tako zapisovanje splava kot pravice v ustavo, na noben način ni sprejemljivo. Bi pa se dalo pristati na formulacijo, kot je bila pripravljena. Torej in sedaj nekoliko popravljena s strani Sveta za varstvo človekovih pravic, ki mislim, da zadevo rešuje na ta način, da pač so stvari vnaprej dovolj odprte. Torej, da dajejo tudi možnost, da se s takimi in drugačnimi sredstvi lahko kdo v tej družbi prizadeva, da se ta problem nekoliko zmanjša v številčnem smislu in tudi drugače. Hvala lepa.

Vitodrag Fučl: Hvala lepa. Doktor Hribar.

Tine Hribar: V življenju imamo pogosto primer, da se srečujemo z nasprotji in v tem primeru imamo kolizijo pravic. Na eni strani je pravica ženske, tudi pravica njene svobodne vesti, na drugi strani pa imamo pravico otroka pred rojstvom. Jaz podpiram

Tine Hribar: Jaz podpiram to, da v ustavo ne more priti formulacija, da ima ženska pravico do splava v takšni obliki, ker je to v koliziji s pravico nerojenega otroka. Zato bi predlagal negativno formulacijo in sicer naslednjo: Nihče ne more ženski prepovedati razen iz zdravstvenih razlogov, umetne prekinitve nosečnosti.

Tone Anderlič: Jaz mislim da je potrebno v ustavi nedvoumno zapisati, da se jamči ljudem pravico do svobodnega načrtovanja družine oziroma, da vsak svobodno odloča o številu svojih otrok. Ženskam pa pravico do umetne prekinitve nosečnosti in pravico da donosijo, če je to tako.

Mislim, da je tista dikcija, o kateri je govoril Peršak in je v osnovnem tekstu, da ima vsakdo pravico odločati o rojstvu svojega otroka, na nek način ne rešuje dileme v zvezi s kolizijo pravic žensk oziroma moških, pa naj gre za splav ali za rojstvo otroka. Za moškega je lahko na ta način sporna odločitev ženske, da bo donosila. Zato mislim, da je treba tam to jasno napisati. Mislim, da je smiselno ločevati pravico do načrtovanja in pravico do odločanja o rojstvu otrok, ker na tak način bi lažje interpretirali in tudi uredili tako imenovano pravico do splava. Tu so razlaga diametralno nasprotne in jaz se tega zavedam. Mislim, da bi bilo to s tem ločevanjem na nek način lažje.

Predlagam, da se na nek način, tako kot je gospod Bavcon začel s prvim delom, v drugem delu doda ta pravica do prekinitve nosečnosti oziroma da ima pravico ženska, da svobodno odloča o rojstvu svojega otroka. Ta del bi morali vkombinirati s to univerzalno svobodo, če bomo šli na to terminologijo in ne pravico.

Tone Peršak: Jaz sem se še enkrat javila ker sem upal

da bomo rešili problem. Povedati moram to, da mnogi, in tudi pri nas, ker že govorim o strankah, tudi ocenjujemo da to v bistvu ni ustavna materija, hkrati pa vemo, da se temu problemu v Sloveniji danes ob tej novi ustavi ni mogoče izogniti. Zato se mi zdi, da je dobro iskati rešitev, ki ne bo, na kateri bi bilo mogoče najti kompromis. Mi smo eno tako že ponudili. Tista varianta v osnutku teksta je tista, ki smo jo mi ponudili. To je ta o svobodnem načrtovanju družine. Ampak očitno tudi to ne zadošča.

Problem je tudi v tem, in v to smer je šel napor, kakor razumem gospoda Hribarja, problem je v tem, da v dostikrat zmoti tu že formulacija. Delno je bilo to že popravljeno s tem, ko se to opredeli kot svoboda, ne kot pravica, ker je problem pravice tu res težko postavljati, ker se postavlja čisto osnovno vprašanje kolizije s pravico drugega, čeprav še nerojenega. Vemo, a je to diskusija, ki je zelo težka. Jaz sam sem razmišljal v isti smeri kot gospod Hribar. Če bi bilo mogoče to opredeliti na ta način, da bi rekli, ta stavek za katerega smo se, kot se mi zdi že zmenili, vsakdo svobodno odloča o svojem potomstvu in potem bi jaz rekel nekaj takega: Svobodno odločanje žensk o umetni prekinitvi nosečnosti je mogoče omejevati samo iz zdravstvenih razlogov. Ali svoboda odločanja ženske o umetni prekinitvi nosečnosti. Se pravi, da se da ta formulacija, ki ni v tem smislu v oči bijoča, ženska ima pravico do odprave plodu, je en predlog. Tudi z estetskega vidika to bi je malo v oči.

DA je ena formulacija, ki ni tako negativno zveneča. Zdi se mi, to predlagam zaradi tega, ker vem in mislim, da ne bo mogoče dosči konsenza, ne da bi to v ustavo napisali.

Leo Šešerko: Jaz mislim, da sta se sedaj izoblikovali

dve stvari. Prva je ta, da bi bilo smiselno najti nek kompromis, ampak da bi ta kompromis moral vključevati tudi izredno pravico do prekinitve nosečnosti, mislim na samo formulacijo. V moji stranki smo sprejeli prvič stališče, da je to intimna odločitev vsakega. O tem vprašanju nimamo nekega generalnega stališča, ampak poudarjamo neko resnico in sicer to, da takoj po vojni, ko je pri nas veljala prepoved umetne prekinitve nosečnosti, da je bilo takrat zelo veliko število grozljivih smrti žensk, ki so na nelegalen način delale splave in tega se mora vsakdo zavedati, ki o tej delikatni stvari diskutira.

Mislim, da predlog, ki ga je dal gospod dr. Tine Hribar, bi predstavljal nek minimum kompromisa, ki bi ga morali doseči.

.....: Smiselno pa bi bilo po mojem, da se poizkuša najti le pozitivno formulacijo, da pravica do umetne prekinitve nosečnosti obstoji in da je, lahko rečemo, jo možno omejiti recimo zaradi zdravstvenih razlogov. Dovolite, ta izraz, ki je pa tu, in moram reči, da me je Svet za varstvo človekovih pravic presenetil tako s prejšnjim stališčem za te izvenzakonske skupnosti kot s tem stališčem, ki ga je predlagal tu v 52. členu. Namreč, če bi pa sprejeli to, kar svet predlaga, je pa to temeljito premalo. Namreč tu je predlagano, zajamčena je svoboda odločanja o številu svojih otrok. To je pa nekaj, kar spada lahko na neko čisto drugo področje. Vi se o otroku odločate, če si partnerja poiščete, medtem ko mi govorimo tu o neki veliko bolj precizni stvari. Namreč o stiski, ki nastane takrat, ko je prišlo do nezaželene nosečnosti. Ker sta to dve stvari, ki sta temeljito različni in ker bi lahko na podlagi takšnega člena prišlo do zelo kompliciranih pravnih situacij, ker potem bi lahko marsikdo rekel v medicinskih službah, da je svoboda odločanja, ne pa na tem mestu, ne pa v medicinskih ustanovah itd. to ne bi bilo dobro. Moram reči tudi, da vsi ti predlogi, ki so šli v to smer, na drugih mestih, ne samo v Ustavni komisiji, da naj se izrecno zapiše pravica medicinskih delavcev, da lahko odklonijo sodelovanje v umetni prekinitvi nosečnosti. Vsi ti se morajo zavedati, da potem postajajo soodgovorni za eventuelne smrti, do katerih prihaja zaradi tega, ker so abortusi improvizirani in do katerih je tudi že prihajalo. Hvala lepa.

Predsedujoči VITOBRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Zabukovec.

B. ZABUKOVEC: Jaz vidim ta problem iz dveh zornih kotov. Prvič sta na eni strani dva starša, to se pravi potencialni oče in potencialna mati. Drugič, se s tem problemom ukvarja družba,

bodisi zaradi ideologije ali zaradi potreb po večji nataliteti ali zaradi zdravstvenih razlogov. Ne glede na vse to mislim, da je le zakonito ali pa, kar smo pravkar slišali, na nezakonit način se vedno vrne problem nazaj k materi, se pravi k ženski. Zato imam en predlog tukaj, kako naj bi se ta definicija glasila. Morda bi tudi vi svoje mnenje o tem povedali.

Prvi stavek naj bi se glasil, ne vsakdo, ampak starši svobodno odločajo o svojem potomstvu. S tem smo zajeli potencialnega očeta in mater.

Potem bo prišel drugi stavek, ki naj bi poskušal rešiti problem navskrižja take odločitve med obema glavnima udeležencema. In jaz bi tukaj dal prioriteto ženski, se pravi, bodoči materi. In zato naj bi se drugi stavek glasil: 'V primeru različnih odločitev o umetni prekinitvi nosečnosti dokončno odloči ali pa odloča ženska.'

In tretji stavek naj bi pa nakazal družbeno skrb, ki je potrebna v zvezi s tem. In jaz bi poskušal približati tako definicijo: 'Država ustvarja pogoje za zdravstveno spremljanje oz. obravnavanje te svoboščine.' Hvala lepa.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Starman.

DANIJEL STARMAN: Torej jaz ugotavljam, da vse od začetka, kar se ta ustava piše nismo prišli dejansko nič dlje, kot smo. Gre za temeljna razhajanja pri osnovnem filozofskem odnosu do življenja, do pravice vsakega, tudi spočetega bitja, da živi. In na drugi strani, kako daleč se dopušča liberalističen odnos do tega bitja. Tako, da po mojem prepričanju bi bila najboljša rešitev, da to prepustimo zakonski materiji, da se ustava s tem ne ukvarja, ker so prevelika razhajanja že tukaj v naši Ustavni komisiji in da kakršnakoli resolucija bo, ali bolj liberalna ali manj liberalna, ali pa celo, kot jo zagovarja dr. Sešerko,

mislim, da ne bi mogla dobiti v slovenskem narodu, tak, kot danes je, s temi potrebami, s temi premiki in tako naprej, ustrezne podpore. Mislim, da izhajati iz poveljne situacije kot je bilo poudarjeno, da se je takrat delalo na tak in tak način in kakšni splavi so bili, ni za sedanjí trenutek adekvatno, da tiste razmere so bile v vseh pogledih so bile povsem drugačne kot pa danes in tudi zavest in odnos do tega je bil popolnoma drugačen. Tako, da predlagam glede na to, da evropske države referendum razpisujejo, Italija itn. o tem vprašanju, da bomo mi uspeli z levo roko, z enostavno dikcijo v dveh stavkih rešiti ta filozofski in tak problem, mislim, da je preveč ambiciozno, zato predlagam, da se to črta iz ustave.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Hvala lepa. Bi se najprej, preden bi naprej dal besedo, vključil kot razpravljalec. Namreč, del strank pravzaprav, del mišljenja Slovencev temelji na tem, da se prvič, zagotovi pravica vsakomur, da sam odloča o svojem potomstvu. Ta pravica zajema med drugim to, da se število potomstva ne sme omejevatí s kakršnimikoli ukrepi ali z državno prisilo ali z ekonomskimi ukrepi in podobno, po drugi strani pomeni, da ima vsak pravico do potomstva, da se mu to ne more zaradi razen v izjemnih primerih bolezni itn. preprečevati, čeprav je to vprašljivo in je to posledica prepovedi, splav, to se pravi kriminalno dejanje. Drugo kar nam gre, je pa pravica ženske, da svobodno odloči o rojstvu svojega otroka in sicer imamo tu pred očmi tiste situacije, ki niso situacije v urejenih, rednih družinah ali pa v urejenih, rednih odnosih med spoloma. Gre za tista marginalna dogajanja, ki lahko izrecno hudo prizadenejo verjetno tudi marginalni sloj ljudi in imajo katastrofalne posledice za življenje ženske, če zanosi in je otrok nezaželen ravno zato, ker gre ponavadi za ženske z manjšo izobrazbo in na

nižji socialni stopnji in te so najbolj ogroženi elementi in najbolj izpostavljene s posegom. Ženska se bo odločila za splav ne glede na prepoved. Iz svoje situacije, ocenila bo svojo situacijo, če ji njena vest in morala ne bo tega prepovedovala. To se pravi dolžnost države bi bila, da nek način zagotovi takim ženam, da to dejanje, ki sicer posega v pravico drugih, da to opravijo na kvalificiran način in sicer z zdravniško pomočjo, kar bi naj bila garancija, da ni resno ogroženo njeno življenje oz. da je verjetnost, da bi zaradi tega umrla manjša, kot pa, če bi ta poseg bil opravljen po nekvalificiranih ljudeh. Se pravi, eno stališče bi pač bilo tako, da ima vsak, starši imajo pravico do načrtovanja oz. do načrtovanja potomstva, drugo, da ima ženska pravico, da odloča, ne, ženska lahko svobodno odloča o rojstvu svojega otroka, tretji način pa je težko res vnesti v ustavo. Morda bi ti dve formulaciji zadostovali, da bi potem lahko tudi zakon urejeval, da bi se ti dve ustavni kategoriji pač na način, ki je v civiliziranem svetu sprejemljiv, uredi. Ker soglašam s tem, da se ne more kot pravica v ustavo vnesti, pravica, ki objektivno zadene na drugo pravico. Tudi tako temeljno in težko, kot je pravica do življenja nerojenega otroka. Zato bi morda res predlagal, da tu poizkusimo dve varianti izposlovati oz. se za dve varianti ali tri in je le predložimo v usklajevanje, ker menim, da odlaganje te dileme na zakone ne pomeni nič, tu bomo ponovno pred enako dilemo, samo z drugim načinom sprejemanja, saj nekaj osnovnih zamisli, odnosa družbe do teh vprašanj moramo vnesti v ustavo. Gre za tako temeljna vprašanja, da menim, da gre za vprašanja ustavnega značaja. Hvala lepa.

Replika, gospod Bizjak.

IVAN BIZJAK: Jaz bi repliciral samo, že v tej diskusiji, pa v nekaterih prej, diskutirate na ta način, kot da gre zdaj za

razpravo o tem, za prepoved splava ali proti prepovedi splava. Jaz tako diskusijo zavračam, ker ne vidim nikogar, ki bi se zavzemal za prepoved in mislim, da tudi v sami javni razpravi ni bila ta težnja v tej meri prisotna, da bi mi lahko o tem na ta način govorili. Zaradi tega samo mislim, da so vsa ta črna slikanja situacije, ki bi nastala ob prepovedi splava, v tem trenutku povsem brezpredmetna, ker se za to nihče posebej ne zavzema. Jaz sem že prej posebej poudaril, da tudi črtanje tega člena iz ustave bi samo odpravilo eno tako kost, ob kateri se bomo zgrizli in pogrizli, končni rezultat bo pa enak, ne glede na to, kaj bo tukaj pisalo in v to smer gre pač naše prizadevanje in naš predlog, da se ne bi na tem brez potrebe kopja lomila. Da pa bi se o tem odločalo v zakonu, v tem pa ne vidim posebne težave, ker se mi zdi, da glede na to, kakšno je mnenje v tem našem narodu, bržkone ne bi prišlo do nekih dražtičnih rešitev, ki bi opravičevala tako črno vizijo, kot se tukaj pojavlja že ob vsej diskusiji. Zaradi tega še enkrat zavračam to diskusijo na tej ravni za prepoved, proti prepovedi, ker o prepovedi ni govora.

.....: Lahko samo eno repliko. Zaradi te diskusije je to treba nesporno zapisati, kajti to, kar je zdaj bilo rečeno, implicira strah, ki nas obdaja, da bi do česa takega prišlo in zato mislim, da velja vstrajati na teh opredelitvah.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Hvala lepa, gospod samo nekaj bi pa le prosil, ne govoriti, če vam ne dam besedo, drugače bo to ena kavarniška debata. Mislim, da je gospa Kožuhova.

G. KOZUH: Mislim, da je tu ena temeljna napaka. Jaz mislim, da se ne razhajamo o filozofskem smislu življenja. Razlika, jaz sem to že večkrat rekla, med nami, zdravstvenimi delavci, ki zagovarjamo to, da to mora biti v ustavi napisano, ker nismo na taki razvojni stopnji, da bi bilo to samo po sebi

razumljivo in med nekaterimi krščanskimi demokrati samo ta, da mi govorimo danes tukaj na tej zemlji, vi pa zagovarjate tisto, kar bi moralo biti. Tam se vam pa popolnoma pridružujem.

-----: Torej, če je kdo v tej deželi kaj naredil, da bi se splavi zmanjšali, smo bili javni zdravstveni delavci in ginekologi. Jaz mislim, da je bil to naš dosežek, da zdajle tako intenzivno padajao splavi, ker smo naše otroke naučili odgovornega obnašanja, ne vseh in moram reči, da je med vami krščanskimi socialisti nekaj osveščenih, ki da je med krščanskimi demokrati nekaj osveščenih, ki nam zdajle pomagajo iskati sredstva, ki nam jih vlada ni zagotovila, da bi ugotovili, zakaj se nam nekatere ženske vračajo na splav. Število žensk, ki se nam, odstotek ženski, ki se nam vrača na splav je 20 let enak. Torej tukaj se ni situacija nič spremenila, čeprav je absolutno število nam od leta 1982 pada. Torej ne gre za temeljna razhajanja, gre zato, da se znajde par, moram reči, da sem zmeraj znova presenečena, ker v tejle dvorani je zelo malo takih, ki se v življenju niso še nikoli s tem problemom soočili. Ne to, da bi njihove žene, moram reči, da mi je strašno žal, ker smo samo dve tiste, ki se nas res to tiče, ampak vsak od nas, tisti, ki imamo družine, se je sem pa tja moral soočiti z vprašanjem, kaj bom naredil, če se mi bo zgodilo, da sem zanosil, pa naj bo to ženska ali pa možki. Torej to zelo konkreten zelo krut primer, ki ga je treba pa z nekim spoštovanjem reševati. Ne govorimo nič o ne vem kakšnem agravanju. Poglejte sosednjo Avstrijo. Ima zakonsko rešeno umetno prekinitev nosečnosti, edino, kar je pa omogočila, je pa omogočila, to da zdravnik lahko uveljavi ugovor vesti. Ker je omogočila to in ker je zelo katoliška grem staviti, ne samo to, da je ena serija zdravnikov, ki to smatrajo, da pač njihovo lastno vest načenja, ampak mislim, da je tudi precej zdravnikov, ki se enostavno zaradi okolice ne upajo splavov narediti, zaradi tega Avstrija ne more zmanjšati smrtnost zaradi splava. Podobno je v Nemčiji. Torej v visoko civiliziranih deželah, ne morejo zmanjšati smrtnosti zaradi tega, ker ta stvar ni absolutna svobodna. Če hočete krščanski demokrati pomagati, da bomo prešli na minimalno možno število, ali pa da ga ne bo več, čeprav je to skoraj praktično nemogoče doseči, potem morate pomagati, da v ustavi zato da ta problem ostane zunaj in da ga lahko strokovnjaki rešujemo, to seveda se ne morem strinjati z vami, da je bila po vojni, gospod šekerko je zato rekel, ker imamo uradne podatke od leta 1954 naprej. Dejstvo je, da je o splavu prvi zdravnik v Sloveniji pisal o problematiki smrtnosti zaradi splava leta 1933. Torej zdavnaj preden je prišla kontracepcija so ženske v Sloveniji že uprabljale. Kot veste leta 1912 pada število otrok na žensko. Torej 50 60 let pred tem, ko je bila kontracepcija prišla v uporabo. Skratka, če hočete pomagati in če je to res, če hočete uveljavljati to filozofsko, torej podporo življenju, potem morate biti vi ta prvi, ki omogočite ženski, da se lahko odloča, da jo lahko dobimo, da se lahko s parom pogovorimo in da lahko preprečimo, da bo prišel ponovno na splav, to je ena reč, druga pa seveda, na žalost je še tako, da ne bomo reševali. Moram reči, da naj brž se vsi s tem strinjate, prepovedjo splava, čeprav ta tendenca je, to ne smete reči, da je ni, rojstva v Sloveniji bomo reševali tako, da bomo mladim ljudem dali možnost, da se bodo lahko, če se jim slučajno zgodi, da zanosijo nezaželeno, da se bodo lahko za otroka odločili. Danes teh možnosti nima.

Tone Peršak. Ste končali? Hvala lepa. Repliciral bo gospod Bizjak, samo bi sam dva stavka povedal. Dejansko nisem imel vtisa in tudi res najbrž, da bi gospod Bizjak kot predstavnik Krščanskih demokratov bil proti splavu, to je izrecno povedal, da za prepoved splava. no in mislim, da glede tega dejansko ne rabimo ga preprečevati pa mu očitati njemu, njegovi stranki. Gre samo zdaj za druga vprašanja, ali bomo vnesli to v ustavo in na kak način se bo to ne bom rekel spet ta pravica, spet težko je iskati za to uresničeval. Gospod Bizjak, prosim.

Bizjak Ivan: No, čeprav me je predsedujoči že vzel zažeto, ne da bi ga posebej prosil ampak se mu vseeno zahvaljujem ne, bi vendarle dva stavka povedal. Ne vem ali se nočemo razumeti, del tega točno drži kar je gospod Pukl povedal, in dvakrat sem poudaril, da sem proti prepovedi, smo pa ker so bili krščanski kot stranka navedeni, čeprav sem samo deloma v imenu stranke govoril, bi pa posebej poudaril to, da smo zato ravno to, kar ste vi poudaril, in tukaj smo očitno na istem, da smo za to, da s socialnimi, izobraževalnimi in drugimi ukrepi socialnimi pomeni, razne oblike pomoči, konkretne oblike pomoči, povsem konkretnim ljudem ali pa druge socialne oblike, ki recimo nekaj celi populaciji lahko pomagajo. Za izobraževanje in kakor ste vi omenili, tukaj smo praktično, torej ne vidim razhajanja zaradi tega nekaj ne razumem tega bi rekel skraj bi se dalo reči ... za koga je očitno tudi predsedujoči dojel. Sem pa in to na kratko še enkrat ponavljam, bojim se pa, da bi nekdo lahko tolmačil, če bi bilo to zapisano mislim "splav" kot pravica, da je vsakršno prizadevanje v to smer, da bi se s temi onimi tretjimi stvarmi število splavov zmanjšalo, da je to protiustavno početje, da je to poseganje v svobodo, poseganje v pravice. Hvala.

Tone Peršak se zahvali in da besedol gospodu Battelli.

ROBERTO BATTELLI: Hvala lepa. Seveda ima g. Bizjak popolnoma prav, ko poudarja da se nobeden ne zavzema za izrecno prepoved splava in to je seveda treba upoštevati v politični diskusiji. In delno tudi zaradi tega mislim, da je potem poglavitni pomislek ta, ki ga je podal dr. Stres in zato bi predlagal, da vsekakor vključimo kot eno od variant, ki naj bi šle potem v politično presojo ta, ki jo je predlagal g. dr. Hribar. Če dovolite sedaj samo še kratek komentar na to kár je g. Kožuhova prej pravila je ta recidiva v teh primerih splava in to sigurno spet znak diskriminiranega položaja v katerem se ženske nahajajo v naši družbi oz. je to prav gotovo tudi delno posledica, ne bo mi nerodno reči, tope mentalitetete tudi moških, ki ženske uporabljajo kako bi rekel kot neke predmete in seveda oni na noben način ne mislijo uporabljati določene oblike kontracepcije in potem silijo žensko enkrat ko zanosi, da pač naredi splav zato da nimajo sitnosti še z enim 'pamžem'. In tako, da je ta problem seveda ne samo ženski, da ne bi tako izpadlo, ampak je problem zrelosti celotne družbe in predvsem tudi moške populacije. Samo toliko.

DR. KRISTAN: G. predsedujoči. Rad bi opozoril na eno dimenzijo te razprave, ki se sedaj nekako vodi, to je poskus razlikovanja med svoboščino in pravico in vidim, da je precej motiva bilo sedaj vložnega v drugačno formulacijo, izhajajoč nekako iz zornega kota, če ne bi zapisali, da je to pravica, da je to nekaj manj. Skratka, če zapišemo pravica, potem bi to skratka vsak lahko delal, če pa ne zapišemo pravico, če pa bi rekli, da je svoboda bi bilo pa to manj. Jaz ne bi bil za takšno razlikovanje. Ker se mi zdi, da so svoboščine in pravice pravzaprav ena in ista zadeva, s tem, da gre pač tu za določene drugačne odnose, da so nekatere od teh pravic, ki jih imenujemo svoboščine obrnjene

recimo v odnosu do družbe na drugačen način kot pa druge. Ne bi pa bilo smiselno reči, da če tu rečeno, da je to svoboda, da bi to bilo nekaj manj garantiranega v tej družbi. In če bi rekli sedaj, da bi na ta način nekako preprečili usmeritev bi rekel žensk glede splavov itn., da bi na ta način lahko preprečili, da bi rekli.... pravica pa drugo, mislim, da bi mogoče ta pot bila napačna. Se mi zdi, da gre v tej osnovi vendarle za različen odnos in bo verjetno rešitev v tem smislu, da bo dana alternativna formulacija v ustavi in da bo v tem stvar politične odločitve oz. dogovora med strankami. Torej s tega zornega kota smatram, da ne bi smeli delati razliko med pojmom svoboda in pravica, bi se recimo zavezamali, za formulacijo, ki jo daje skupina za človekove pravice in po drugi strani se mi zdi, da bi bilo prav, če sedaj vendar preverimo ali je sedanjí čas, ko pripravljamo novi tekst ustave vendar primeren, da zmanjšujemo obstojči standard naše ustavne ureditve, obstojči standard 233. člena sedanje ustave pa je, da je zagotovljena ustavna pravica odločati o rojstvu otrok. Tako da ta dva momenta se mi vendar zdita tu pomembna, kot tretje pa domnevam, da je v okviru te dosedanje obstoječe ustavne pravice po 233. členu bila tudi zapopadena pravica odločati o rojstvu otroka v tem smislu oz. pravica do umetne prekinitve nosečnosti. Tukaj je bila sicer dosedaj zakonska materija in je sedaj predlog, da se to že izrecno vnese v ustavo. Po moji tudi, če tega ne bi zapisali direktno v ustavo bi ustavna kategorija, ustavni inštitut pravice odločati o rojstvu otroka tudi moral vsebovati pravico do umetne prekinitve nosečnosti. Skratka, če rezimiram, smatram, da ne bi bilo primerno ločevati med svobodo in pravico z zornega kota, da bi svoboda pomenila nekaj manj kot pravica, drugo, da bi se opredelili do tega ali je smiselno zmanjševati ustavni standard, ki že obstoji po sedanjí ustavi, 233. členu, in potem tretje ali

ta pravica dejansko sama po sebi vključuje pravico do umetne prekinitve nosečnosti, ne da bi posebej to omenjali.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Replika dr. Hribar, potem Peršak.

DR. HRIBAR: Najprej bi rad ugotovil, da najbrž nihče med nami oz. ne meni, da bi bilo dobro, če bi bilo veliko splavov. Se pravi vsi si želimo, da bi bilo splavov čim manj. V naši javnosti recimo v časopisu Delo še pojavljata dve nasprotni stališči. Eno stališče, ki ga zagovarjajo predvsem nekatere ženske, je srdito zagovarjanje pravice do splava. Ta srditost me prepričuje o tem, da iz njih govori pravzaprav slaba vest. Drugače ne bi bilo te srditosti. Drugo stališče pa je, da gre pri splavu za moritev. Za moritev nedolžnih, še nerojenih otrok. Umor pa je seveda kazenska zadeva. In kolikor se o tem govori in o tem se govori in se piše v Delu, da gre za umor, se pravi za kaznivo zadevo, v tem primeru je treba nekaj takega dati v ustavi, ki preprečuje takšen možen razplet v zakonodaji. Zato zagovarjam še enkrat bodisi tisto svojo negativno formulacijo, bodisi formulacijo, ki jo je predlagal Peršak, vendar mislim, da je ta negativna boljše, ravno zaradi tega, kar je sedaj govoril prof. Kristan, s čimer pa se seveda popolnoma ne strinjam, oz. se v veliki meri ne strinjam in bom takoj razložil zakaj ne. Mislim, da gre ravno za ogromno razliko med pravicami, med enim človekom in pravicami in svoboščinami, ki jim pravimo tudi državljanske svoboščine. Pravica, temeljne človekove pravice spadajo v naravno pravo, svoboščine pa v pozitivno pravo. In ravno zaradi tega, ker je prišlo, ker je bila ženska prej kaznovana za splav, nimaš pravice do splava, je prišlo potem do formulacije ženske naj imajo pravico do splava, kar pa je narobem, ker ne gre v bistvu za pravico ampak za svoboščino, za svobodo v smislu svoboščine, v smislu pozitivnega prava, ki jo

družba dopušča. Se pravi ne gre za pravico, ki spada v naravno pravo, ampak za svoboščino, se pravi za svobodo v smislu svoboščine in jaz se zavzemam ne za to, da bi to svoboščino definirali pozitivno ampak kot sem predlagal bolj se mi zdi negativno, čeprav bi pristal tudi na to kar je g. Peršak predlagal.

.....: Kako si razlagate dr. Hribar, da gre za to slabo vest samo pri ženski, ker otroka naredita dva in ne pri moških? Zakaj je to samo pri ženskah?

DR. HRIBAR: Ja, ženska pač nosi pod svojim srcem to bitje in ona dejansko odloči in zato se z vsemi temi strinjam, ki govorijo, da je ta odločitev na ženski, na njeni svobodni vesti. Moški to jemlje dosti bolj lagodno, če tako rečem.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: G. Peršak, tu se javlja za repliko, čeprav še niste imeli sedaj. Prosim, dame imajo prednost.

DARJA LAVTIZAR BEBLER: Že samo, ker smo samo tri bi bilo dobro slišati vsaj še drugo. Zadeva je taka, ne morem se strinjati v celoti s tem, kar je sedaj dr. Hribar rekel, namreč, da za pravice je značilno to, da je to naravno pravo. Da gre za naravne pravice. Nekatere izmed teh pravic so seveda naravne pravice in sodijo v področje t.i. naravnega prava, druge pravice pa so sčasoma postale človekove pravice zaradi tega, ker se je svet razvijal tako kot se je razvijal. In zaradi tega ne moremo reči, da so nekatere pravice, zadnjič smo se pogovarjali o pravici do dela, pravica do zdravstvenega varstva itn., da so to svoboščine, ampak so to lepo v deklaraciji o človekovih pravicah, deklaraciji združenih narodov naštetje med človekovimi pravicami, skratka gre za pravice, ki so sčasoma pridobile za status. Sedaj nekateri zagovarjate, da je bolj primerna negativna dikcija tega člena. Mislim, da je to ena velika hinavščina. Povejmo naravnost in jaz

se strinjam, z vsemi tistimi, ki tukaj govorite o svetovno nazorskih in ne vem kakšnih vidikih tega problema. To sploh ni vprašanje, seveda je splav ena velika bolečina, zlasti pa za žensko, ki se tega skrajnega sredstva posluži, ampak pogledajte, dajmo se ozreti tudi na nekaj, kar se nam bo dogajalo. Če se spomnite, pred leti, ko je bil splav v Italiji, katoliški deželi, prepovedan, pa je v Italiji, katoliški deželi, sedaj dovoljen, so številne ženske, italijanske gospe, govorim namenoma gospe hodile sem delati splav. Sedaj pa bodo naše gospe lahko hodile v Italijo delati splav medtem kot nekatere druge ženske pa si tega ne bodo mogle privoščiti in bodo šle v skrajni situaciji k mazačem. Za to gre. In še nekaj je, lahko povemo sedaj naravnost, so stranke v tem parlamentu, ki bodo izrecno zahtevale, da se to notri zapiše kot pravica. Če prav vem so to liberalni demokrati, to so prenovitelji, to so socialisti, morda bo še kdo. Mi pa vemo, da moramo to ustavo sprejeti z 2/3 večino. Zato dajmo tudi o tem vidiku razmišljati.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Nisem zasledil v tej razpravi, da bi pri nas bil splav prepovedan oz. tak predlog, da bi naše gospe morale zaradi tega v Italijo. To je malo izven te razprave. Moj komentar.

TONE PERSAK: Jaz bi samo tri stvari na kratko rad povedal. Jaz seveda nisem pravnik ampak mislim, da je ta premik, ki je bil predlagan od pravice na svobodo, vendarle dober. Zakaj? Res je sicer to kar je sedaj rekla g. Bebler ampak ona tudi ve, da nekatere pravice označujemo izvirno kot temeljne pravice, nekatere pravice pa uvrščamo sem, ker so kot socialne pravice itn. pa jih sedaj mi uvrščamo sicer v isto poglavje ampak vendarle imajo to, da so nekako iz drugega konteksta. Zakaj to govorim? Mislim, da se pojma pravice, če že

TONE PERŠAK: če že timološko gledam, tudi v drugih jezikih, ne samo v slovenskem, vežejo nekaj so pomeni, na njega vežejo sopomeni, ki imajo svoj etični naboj, ki so povezani v slovenščini tudi z besedami prav. To kar je prav, pravo. Ljudje rečejo prava, pa neprava. In tako naprej. In se mi zdi, da razlika med svobodami ni v pravnih kvaliteti in v pravicami ampak da je v etični kvaliteti. Saj meni se tako zdi. Bolje je, bom rekel, med svoboščinami in pravicami. Tako je boljše rečeno in s tega vidika se mi zdi, da to kar je prej govoril gospod Hribar bi bilo nekako za akceptirati. Tudi v tem primeru. Zdaj bi pa rad rekel to, v zvezi s tem, recimo prizadevanjem, da to ne bi bilo v ustavi.

Prej sem rekel, da obstoja stališče po moje popolnoma relevantno, da to ni ustavna materija, da seveda sam mislim, in da v stranki iz katere prihajam, mislimo, da se preprosto temu ne da izogniti in da sem za to, da je to omenjeno notri, da ne bom prispeval še, zakaj pa mislim, da zdaj bi rekel nasprotnikom te določbe. Mislim, da je treba gledati v celem kontekstu od 50 do 51. člena. Nekdo je prej rekel, ni pa zavarovan, ni te pozitivne intencije družbe. Jaz mislim, da vendarle je. Če gledamo 50. člen 51. člen in potem še 52. člen, vidimo, da je naprej povedano, so ti pozitivno stališče, je vendarle povedano do materinstva, do očetovstva, do družine, do otrok, do vsega. Potem pa je povedano in zato sem jaz tisti formulacijo predlagal, tako tudi razumem formulacijo gospoda Hribarja, da kljub vsemu temu, ta svoboda odločanja o tem, ostaja.

In na ta način bi jaz razumel cel ta kontekst splet teh določb, ne bi zdaj posebej izvajal to, smo za splav. Povedano je, da smo najprej za varstvo otrok, za družino, za očetovstvo, za vse to kljub temu pa priznavamo to svobodo.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Ali repliko ...

.....: Rad bi dal repliko samo na neko besedo, ki je padla to je za hinavščino pri tej poziciji, ki jo zastopamo, ki bi ji jaz rekel tretja pozicija,

Ena tradicionalna, ki pač prepoveduje splav oz. se nagiba v to smer, druga je ultra demonistična ali, pa liberalistična, ki daje popolno pravico oz. zahteva pravico do splava, tretja pozicija je pozicija seveda, ki lahko se reče na sredi, čeprav v bistvu ni, ki ve, da je splav nekaj narobe.

Prej sem skušal povedati, da vsi vemo, da je to nekaj narobe, se pravi, če pride do splava, do otroka, ki še ni rojen, ki je živo bitje, je to nek uboj, vsi vemo, da je to uboj. Zdaj če do tega uboja mora priti potem pride, ni pa to umor. Umor je po rostvu otroka, ko je to živo bitje in pade pod zakonsko kaznivo dejanje, se pravi je treba te definicije počasi navaditi, sprejeti in zato še vedno tega strokovnega vidika zastopam tisto prvotno stališče, ki je zdaj tudi gospod Peršak govoril.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. G. Kristan.

KRISTAN: Ja, jaz bi v zvezi s tem, kar je bilo govora, namreč gospod Hribar se ni strinjal s tem, da bi tu ne bilo razlike oz. on pravi, da je smisel pravic pač v tem so definirane kot naravno pravne in kot temeljne in med tem ko svoboščine to naj ne bi bile. Namreč izhajam iz tega kar sem rekel prej, da me zanima ali se v tem primeru smatra, če bomo zapisali, da je to svoboda ne pravica, da je to nekaj manj in zato je meni šlo v tem primeru, da torej ne bi smelo biti sodišče če zapišemo, da je svoboščina ali da je svoboda, da je to manj, kot če pa je zapisano, da je pravica. In gre enostavno tudi za neko logiko namreč. Namreč če rečemo, da splav ne more biti prepovedan. Mislim, da ste vi to predlagali. To pomeni, je dovoljen. Imamo institucije in tako naprej. Ali lahko še nadalje sklepamo, da ima tisti, ki ja za to

2

zainteresiran, pravico torej, evo zahtevati od zdravstvenih institucij in tako naprej, da mu naredijo splav. In če je to tako, potem je zdaj verjetno bolj vprašanje res malo ali sprenevedanja ali pa kakorkoli to človek imenoval, na koncu smo vsi zainteresirani, da imamo zdravo družbo, da imamo zdravo družino, da so v družini zaželjeni otroci in tako naprej, vse to je prispevek družbi, meni gre tu edino za to, ali bi s tem če je to ne imenujemo pravica ampak da rečemo svobodda, ali bi s tem bilo nekaj po varstvu manj zagotovljenega ali kakorkoli, jaz ne bi bil za tako logiko, kot sem dejal, ker se mi tud sicer zdi, da zdajle razlikovati med svoboščinami in pravicami in stališča zdaj te naravno pravne šole, ne bi bilo dobro, ker konec koncev recimo če mi pravimo, svoboda gibanja, svoboda tiska, svoboda govora, to so popolnoma jasno pravno zagotovljene pravice in če bi tudi temu rekli, to tako, je to pravica z vsemi konsekvencami.

To je bil torej moj motiv in

.....: intervencije zgolj s tega zornega kota in ta zorni kot omogoča potem neke konsekvence. Če bi tudi pri drugih primerih smatrali, da bi rekli, da bi svoboda, ne pa pravica, da bi s tem hoteli izogniti, bi rekel zagotavljanja te pravice, ne bi bilo dobro. Hvala lepa.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Kožuhova.

KOŽUHOVA: Jaz bi vas samo še enkrat prosila, da res pomagate s pravilnimi odločitvami k preprečevanje umetne prekinitve nosečnosti. S pravilnimi odločitvami, s tem, da to ostane pravica, da jih dobimo ženske in da lahko oz. mlade in da lahko pomagamo, da jim ne bo treba priti več. Predlagam, da, zato sem se oglasila, da bi dodali na koncu še en odstavek, kjer bi to napisali: "Republika ustvarja pogoje, s katerimi omogoča staršem, da se bodo lahko odločali za rojstvo spočetih otrok". Mislim, da je to tisto ključno in če bomo to zraven sprejeli potem bomo se pravilno odločili za isti cilj, vsi imamo isti cilj, zmanjšati število umetnih prekinitev nosečnosti. Hvala.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Še kdo? Zabukovec.

ZABUKOVEC: jaz bi rad povedal, da soglašam z mnenjem obeh diskutantov, da vse težo treba približati ženskam. Kot glavnemu odločujočemu, zato še kar vztrajam na predlogu, ki sem ga dal oz. mnenje dr. Kožuhove, če se približno ... ker moja ... se pravi starši odločajo, bi bil prvi stavek, v primeru, nisem hotel uporabiti besede nesoglasje, ali pa spora, ampak različne odločitve o umetni prekinitvi nosečnosti, da končno odloči ženska in naslednji, ... države, ki pomeni socialno, zdravstveno spremljanje in bolj ko bo družba aktivna, manj bo teh problemov, tako sem si v stavku zamislil. Hvala lepa.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa.

.....: Ali smem, mi smo se pogovarjali, o tem da bi dali formulacijo starši, samo zato, ker se odloča o rojstvu otrok, ne začne šele potem ko ženska zanosi, ampak pravilno se odločajo predno zanosijo, zato ne moremo formulacije starši uporabiti. Zato je treba pustiti posameznika ali mladi par. Pravilno je takrat, ko ne bomo imeli splavov, bo tako, da se bosta odločila zavestno želiva imeti otroka. Zato starši ni prava formulacija, ne vem sama sem ... o tem, da mi seveda poudarjamo, da ženska mora biti tista zadnja odločujoča, je pa to stvar para in ne morem vam reči, ali bi bilo prav, da bi ženski kot zadnjemu atributu dal v primeru spora šele, mislim, da ustava mora omogočiti to, je stvar obeh partnerjev.

Ne, vem moram reči, da je tukaj

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Ste končali? Ali bi replicirali?

.....: Ne samo vprašal. Mi lahko rečemo, da morata oba. Vendar v življenju nastajajo problemi spora.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Ali bi imel še kdo? Jaz bi predlagal rešitev, da v tej skupini, kolikor nas je, poskušamo formulirati tri predloge, kot alternativne predloge vse te tri, ko smo, dejansko želimo vsi isto in enako, gre samo za kot so že povedali eno drugo in tretje. Jaz bi nekako predlagal. SE pravi varianta, ki je meni tudi zelo blizu bi naj bila, to je prva varianta, da ne bomo o tem.: družina, starši, se vsak kdo svobodno odloča o rojstvu svojih potomcev, to bi bila ena alineja. Mislim, da o svojem potomstvu, zato da ne bi omejevali število in tako naprej. Drugo bi bilo: ženska svobodno odloča o rojstvu svojega otroka, se pravi tu bi ženski dali to pravico, katera ji edino gre, ženska je postavljena pri porodu, ženska je tista končno, na katero pade vso breme materinstva in tako naprej, da

.....: ne glede na to, če se seveda vse
rpavice nekako uresničujejo, ker v mnogih definicijah imamo
zapisano tudi tako

Predsedujoči VITODRAG PUKL: No dobro, a bi .potem
počakali zaenkrat bi Tone, pa bi potem mogole počakali zaenkrat bi
potem o tem vsi preišljujemo na kak način bi montirali eno
obveznost države, da tu pomaga. To je prva varianta, ki je najbolj
radikalna in če bomo še drugo poizkusili pa tretjo formulirali.

Druga varianta je tista, ki jo je predlagal pravzaprav
sta jo predlagala dr. Bavcon in r. Hribar nekako zajemna in sicer
prvi stavek bi bil tisti vaši, drugi prosim če bi, jaz ne vem kdo
bo vodil evidenco, ja prvi stavek bi bil tako kot se glasi, drugi
pa ta negativna definicija, da nihče ne sme preprečevati gospod
dr. Hribar bi mogoče ponovil.

STEFKA KUČAN:(se ne sliši, ni
vključena).....

Predsedujoči VITODRAG PUKL: No to bi bila druga
varianta. Prosim.

.....: Prosim ne pustite noter razen iz
zdravstvenih razlogov zaradi tega, ker to je že lahko ena vrsta
represije in praktično ni zdravstvenih razlogov zaradi katerih ne
bi mogla biti narejena umetna prekinitev nosečnosti z tedni
nosečnosti se samo viša tveganje za komplikacije, zato smo mi
zdravniki nastavili 10 tednov, ker s tem seveda ženski pomagamo,
ima pa dovolj časa, da se odloči. Jaz bi tole pustila zakonu, v
ustavi pa tega ne napisati razen iz zdravstvenih zakonov,
zdravstvenih razlogov.

HRIBAR: Jaz sem pač to zato dal vmes, ker imamo vse te recimo ta pravica se lahko omeji samo iz zdravstvenih razlogov.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Dobro, hvala lepa. Potem bi druga bila brez tega dodatka. Saj to bi zakonu prepustili. Tretja varianta je pa gospod Bizjak, prosim.

IVAN BIZJAK: Ja ta varianta je, da se ta člen črta če so variante takšne, kot so zdaj vztrajam pri tem, da tudi gre

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Ja v redu, saj pravim te variante, tretja varianta pa je, da se o načrtovanju rojstev v ustavi ne piše. Se pravi te tri variante, zdaj se pa povrnem še morda na prvo, ki je iz ne vem kakšnega vzornega kota pač gledaš, najbolj radikalna, čeprav je to relativno, k tistemu 3 odstavku, ki bi naj nekako naložil zdravstveni službi tudi dolžnost, da omogoča, aja prosim oprostite

.....:(se ne sliši, ni vključena).....

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Da država ustvarja pogoje, saj to je to bi prišlo, prosim

.....:(se ne sliši, ni vključen).....

Predsedujoči VITODRAG PUKL: No potem pa bi mi, verjetno pa k prvi varianti bi pa sodil tale del, ker bolj gospa Lavtižar, kaj menite, da bi k tej varianti, ko je prva, to se pravi pravico do načrtovanja potomstva, druga ženska svobodno odloča o rojstvu svojega otroka, po mojem mnenju pravzaprav bilo odveč še zadolžiti

ustrezne organizacije, da bi to omogočale. Slišal sem pa dr. Kožuhovo, ki se gotovo ne brez razloga, ker je dolgoletni praktik zato zavzema zdaj. Prosim.

DARJA LAVTIZAR BEBLER: Na drugem mestu določeno, da država posebno skrb mora namenjati otroku, družini in tako, ampak nekaj sem hotela vprašati. Tole svobodno odločati o potomstvu. A se vam zdi ta stavčna zveza oz. vsebinska zveza zadostna? Namreč mislim, da precizneje odločati o rojstvu svojih otrok, ker odločati o potomstvu pomeni odločati takrat, ko potomstvo že je, tudi to ni eksplecitno, ni dosti jasno zapisano tisto, kar hočemo. Gre za odločanje o rojstvu svojih otrok.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: To bi morda Peršak povedal, ker je

.. TONE PERŠAK: Ravno v tej konstilaciji, kot je zdaj postavljeno, da se najprej reče vsakdo svobodno odloča o svojem potomstvu, to pomeni ali bo potomstvo imel ali ga ne bo imel, in koliko ga bo imel. To je v bistvu načrtovanje družine, z drugo besedo in to vključuje tako pozitivno, kot negativno, da tako rečem brez seveda moralnega predznaka možnosti. Ti se lahko odločiš za potomstvo ali se ne odločiš. Odločiš se za število tudi s tem, potem pride, če pa zdaj pride ta v tej varianti ta stavek: ženska svobodno ali ne vem kako že potem pa se mi zdi, da je to v redu. Mi damo eno univerzalno pravico, potem pa tako in tako to posebej regulirate.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Tako sem jaz tudi mislil.

DARJA LAVTIZAR-BEBLER: Poglejte, saj ni res, da vsakdo svobodno odloča o svojem potomstvu, ker nekateri bi radi imeli

potomstvo, pa svobodno odločajo, pa ga ne morejo imeti. Gre zato, da odločaš o rojstvu potem, ko je,

1. ko je bitje spočeto

2. da ti nihče ne sme prepovedati, da ne bi smel imeti otroka, če ga želiš imeti.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Jaz mislim gospa Lavtižar, to malo širše, če odloča o svojem potomstvu tudi ne takrat, ko je začeto lahko se namreč tudi zgodi, da bi prepovedali prodajo pa izdelavo kontracepcijskih sredstev, se pravi že ta pravica, da vsakdo odloča, zlasti ženski, da vsak odloča svobodo o svojem potomstvu po mojem zajema tudi pravico, da nabavlja sredstva s katerim ureja svoje potomstvo. Vsaj tako razumem, prosim če je malo Prosim Kožuhar

KOŽUHOVA: Jaz mislim, če bi bilo v tisti varianti, ki jo je dr. Hribar predlagal, da ženski ni moč preprečiti umetne prekinitve nosečnosti, potem bi v prvem stavku lahko bilo, da vsakdo ima pravico do odločanja o potomstvu. Tretje pa vas, lepo prosim, razmislite. Jaz mislim, da je treba državo zavezati, ker država se tukaj malo spreneveda. Hoče izvajati represijo nad ljudmi, možnosti, da bi se pa obnašali tako, kot jim hoče predpisati jim pa ne da, zato jaz mislim v prejšnji ustavi je bilo decidirano napisano, da ustvarja to pa ono, pa tretje, jaz mislim, da tako decitirano ni treba, treba je pa državo zavezati, da ustvarja pogoje, da se rodijo spočeti otroci, to je važno.

Mi vemo, da ne bodo mogli, da se ne bodo mogli starši zdaj odločati za 5, 6 otrok, če nimajo denarja, ampak država mora najti način, če hoče zmanjševati število splavov, da da možnost tem ljudem, da imajo te otroke, zato vas ja ampak veste tudi pri invalidih ste posebej zraven dali, dajmo še tukaj poseben zraven, prav zaradi delikatnosti tega problema.

STRES: Ja, moram reči, da ste potem, ko ste drugič brali drugo varianto se mi je zdela bolj kot prvič pravica ne more biti torej mislim pač toliko, ko sva z gospodom Hribarjem poudarjala se mi zdi, da ustava ni samo tisti zakon ali pa neki višji zakon ampak je tudi neke vrste vrednostna orientacija neke družbe, zato lahko to zveni sicer kot apocepcijsko, da ne opredeljujemo kot pravico ampak gre za vrednost orientacije družbe, ki se preko ustave izraža in to se mi zdi pomembno, da se to upošteva, pač pa zelo podpiram mnenje gospe doktorice glede tega tretjega odstavka se mi zdi, da je to nujno potrebno, kajti šele potem dobi nekako

ta dobijo vse te različne določbe svoj pravi smisel, drugače bo izvenelo vse skupaj sorazmerno enostransko, samo v izražanju tega kaj se v naši javnosti res dostikrat dela, kot splav kot nekaj normalnega, kar pa ni normalno, kar je zlo.

Če se z nečim strinjamo, tukaj vsi se gotovo to, da je zlo in je treba zlo preprečiti in tu je moj razlog zakaj oporekam temu pojmu pravice in zaradi tega tudi podpiram zelo močno to predlog gospe doktorice.

Predsedujoči VITODRAG FUKL: Hvala lepa. Predlog, če se prav, no saj bi se mi lahko sporazumeli, da bi ta dikcija kot jo meni republika, to se pravi država ustvarja pogoje s katerim omogoča staršem, da se lahko odločajo za rojstvo spočetih ali bi tu in še zaželjenih zraven prišlo, ne, spočetih otrok, to je predlagal, da bi k 2. členu kot variantni dodatek dali.

Potem menim, da bi lahko dali v politično usklajevanje.(govori jih več hkrati).....v obeh variantah 3 odstavek je sprejemljivo po mojem. Gospod Starman.

DANIJEL STARMAN: Torej jaz(ni vključen).....

DARJA LAVTIZAR BEBLER: JA jaz se strinjam z gospodom Starmanom, samo glede odgovornosti za spolno življenje bi tisto zlasti deklet umaknila, ker če gre za različno spolno usmerjenost, potem spolno življenje brez zlasti fantov tudi ne gre.

TOINE ANDERLIČ: Torej najbrž ni poembno za zapisnik, ampak je pa vprašanje tega te spremembe vrstnega reda ali ne oz. odstavkov treba povezati tudi s tem, da če se pa ženska odloči zato tudi v tem primeru država mora nekaj imeti zraven in

poskrbeti, da ne bi to poimenovalo, da za tisti prvi del skrbi, če se pa ženska drugače odloči pa ne, tako da je treba presoditi ali velja pustiti isti vrstni red kot je bil prej ali ga dati vmes, se pravi v obeh primerih zato, da poskrbi.

Predsedujoči VITODRAG PUKL: Gospod Anderlič po mojem spremenjeni vrsti red ravno omogoča tako razlago, ker najprej se jamči rojstvo spočetih otrok, potem pa kot izjema pa se naštevajo te Gospod Battelli še.

ROBERTO BATTELLI: Ja zdaj če pravite tako, jaz bi lahko to svojo diskusijo zdaj umaknil, vendar se mi zdi najbolj, če se lahko o tem zedinimo, potem lahko da zadeva sploh ni treba, da gre v nadaljno koordinacijo in razpravo, ker se mi zdi, da smo zelo blizu končni rešitvi. Se pravi, če mi zapišemo, da ženska ima pravico odločati o rojstvu svojega otroka ali kakorkoli že ta in potem imamo oz. prej imamo pa to obveznost države, da omogoči početim otrokm, da ne samo da se rodijo ampak da normalno živijo naprej, potem je to idealna rešitev, se pravi ženska ima pravico že prej je pa povedano, da država skrbi zato, da spočeti otroci pridejo na svet in normalno živijo še naprej, potem mislim, da se okoli tega potem vsi lahko strinjamo.

IVAN BIZJAK: No, saj se nisem mislil več oglašati, ampak zdaj ko se postavlja teza, da bi morda lahko že kaj uskladili, potem bi povedal tole: morda bi res lahko s tem, d jaz vidim npr. možnost uskladitve na približno takem predlogu, da bi pač kot prvi stavek bil tisto vsak

Ivan Bizjak: Stavek bil tisto, vsakdo svobodno odloča o svojem potomstvu in kot drugi stavek, država, torej, kar smo zdajle formuliral, torej država ustvarja pogoje, s katerim omogoča staršem, da se odločajo o rojstvu spočetih otrok in nič drugega v tem členu. To mislim, da je dovolj, ker prvi stavek pri svobodnem odločanju o svojem potomstvu, kot smo ugotavljali, lahko vključuje marsikaj oz. ne omejuje bistveno. To je bilo na samem začetku te današnje razprave rečeno in mislim, da torej ne vidim v tem past, ki se jih nekateri tako silno bojijo. Ne. Torej tak predlog bi se mi zdel sprejemljiv, drugače pa v tem trenutku pač ne.

Tone Peršak: No jaz mislim, da bi bolj primerno bilo, če bi ostali pri teh dveh variantah s tretjo, da se nič ne napiše o tem in bi zadevo, mislim in bi razpravljali o tem, prosim.

Eno vprašanje, ali bi bila lahko 3 varianta ta dva stavka, ki ste jih zdajle vi, razumete, da bi bila 3 varianta.

Tone Peršak: Ne že bi te variatne šle, potem bi prvenstveno vztrajal, da se ne piše, ne. Lahko saj se to med usklajevanjem se že vedno potem naredijo, samo da ne bi mi. Ja, prosim, gospa....

-----: Ja, jaz sem mislila, kaj pa že bi takole, začnemo: Vsakdo ima pravico kolikor smo že rekli, da svobodno odloča o rojstvu svojih otrok, potem je drugi stavek: Republika ustvarja pogoje za to, da se razvijajo ti, ki so spočeti, tretji bi bil pa ženski, to kar je dr. Hribar predlagal, ženski ni moč prepovedati ali pa ženski, ki se odloži za umetno prekinitev nosečnosti, te ni moč prepovedati. To je potem to, se pravi v skrajni sili, ki se bo že dogajala, če se odloži potem to ni moč prepovedati. Pa bi dosegli res tisto, kar si vsi skupaj želimo.

Prosim.

-----: Jaz se s tem predlogom strinjam. Hvala.

-----: Ja ni več diskutantov, zdaj ne vem, jaz le vztrajam, šešerko, ja prosim.

LEO ŠEŠERKO: Jaz predlagam, da se za to varianto, ki so nekateri rekli, da je liberalistična izrecno napiše, da ima ženska pravico do prekinitve nosečnosti. Zdi se mi namreč te formulacije, ki so sedaj bile dane..... To pomeni, če je rečeno ženski ne more nihče preprečiti itd. je to že postavljeno kot, da je to problem ženske in da je ona zahaja v neko problematično situacijo, jaz pa se pridružujem izrecno tistim, ki razumejo problem splava kot problem ljudi obeh spolov.

Tone Peršak: To se pravi, da bi Leo konkreten predlog bil, da pri prvem, prvi varianti, ta se glasi prvič tista splošna pravica, da se načrtuje potomstvo, drugo pa da ženska ima ženska svobodno odloča o rojstvu svojega otroka, svojih otrok. Ja potem, če bi ta predlog dali, bi za stavkom, umetna prekinitev nosečnosti že ne pomeni, da svobodno odloča o rojstvu svojega otroka. Mislim, da bi morala oba stavka potem biti. Oba stavka, da svobodno odloča in da ima pravico do prekinitve nosečnosti.

(Iz klopi: Vsakdo ima pravico do svobodn..... se pravi, če ne najde drugega izhoda, ji pa tega ne sme preprečiti država).

To se ve, da ne sme preprečiti, če že popolnoma zadosti tista formulacija ima svobodno odloča. Ta formulacija bi nalagala

državi, da tudi aktivno po svoji zdravstveni službi pripomore k tej odločitvi, to je pa spet tista dilema, ki jo je profesor Bavcon nakazal med pravicami in svobožčinami in .. Lahko kot alternativo damo, ne, dopolnilni stavek. Prosim.

Bebler Lavtižar Darja: Jaz bi predlagala, da kot eno alternativno varianto, napišemo tole, kar je predlagala skupina za človekove pravice s tem, da dodamo še tisti odstavek, ki govori o obveznosti države, ne ker okrog tega smo se sporazumeli danes. Se pravi prvi stavek bi se glasil: "VSAKDO IMA PRAVICO, DA SVOBODNO ODLOČA O ROJSTVU SVOJIH OTROK ALI PA O SVOJEM POTOMSTVU, ŠE MISLITE, DA JE TO BOLJŠI TERMIN. Drugi stavek je: ŽENSKA IMA PRAVICO DO UMETNE PREKINITVE NOSEČNOSTI in tretji odstavek je tisti, ki govori o obveznosti države DA UREDI POGOJE, DA SE SPOČETI OTROCI LAHKO RODIJO.

Tone Peržak: Potem bi namesto prve variante bi to v celoti še bolj bilo smiselno, bi namesto prve variante, bi ta v celoti postala prva varianta...

Predsedujoči: Ker, če piše ženska ima pravico do prekinitve nosečnosti, je to bolj radikalno in bolj jasno, bolj zavezujoče za ostale sodelujoče, kot tisto, da ženska svobodno odloča o rojstvu svojega otroka. Sicer pravzaprav ne vem, ker do prekinitve nosečnosti, tudi njena odločitev, da ima svobodno odločati, manjka. Dr. Bavcon kaj menite vi? Ženska ima pravico do prekinitve nosečnosti. Sprašujem samo o tej njeni odločitvi, ker v stavku manjka njena odločitev, da svobodno odloča o rojstvu svojega otroka. Ker, do okoliščin, do odprave plodu lahko pride tudi iz drugih razlogov, iz njene svobodne odločitve.

dr. BAVCON: Že toda ta drugi odstavek predloga skupine se nanaša na pravico do umetne prekinitve nosečnosti. To se mi zdi, če to sprejmete kot izhodišče, potem je to dobro formulirano. Ne vidim zakaj bi bilo to kako narobe.

Predsedujoči: Dobro potem bi ta vaša varianta bila prva, torej s tem tretjim odstavkom, da država skrbi za to, da se otroci (vemo za kaj gre). Druga varianta je tako že sformulirana. Tretja varianta pa je, da se v ustavi o tem ne piše. S tem bi verjetno za danes končali. Jutri ob 10.30 uri bi se ponovno sestali in nadaljevali s sestankom. Obravnavali bi svoboščine in poskušali tudi preambulo.

MIRO CERAR: Prosim dajmo preveriti, da ne bi res bilo nesklepčnosti. Kdo jutri ne bo mogel priti na nadaljevanje seje? 2. Dobro. Ali pošljemo telegrame? Dobro.

Seja je bila zaključena ob 16.25 uri.